

కుమారి ఆర్. కమలాబాయి.

చిత్రకారిణి శ్రీమతి ఆర్. కమలాబాయిగారు

ఈమె, రిటైర్డు పి. డబ్ల్యు. డి. ఆఫీసరు శ్రీయుత
ఆర్. అబ్బాయినిాయుడుగారి పుత్రిక. సంగీతమునందును
చిత్రలేఖనమునందును చిన్నతనమునుండియు మిగుల
అభిరుచిగల వ్యక్తియగుటచే తండ్రిగారు ఈమెఅభిరుచు
లకును కళాభివృద్ధికిని తగిన దోహదమిచ్చుటలో కడు
గడు శ్రద్ధనహించిరి. ఈమె శాంతినికేతనములో వంగ దేశ
సంగీతము, చిత్రరచనము మొదలగు కళలను చాలకాల
మభ్యసించి, శిక్షణముపొంది యోగ్యతా పత్రములను
బడసినారు మదరాసు ప్రదర్శనములో ప్రదర్శింపఁబడిన
“రాధా నిరీక్షణ”యను సవర్ణ చిత్రమునకు సర్వైక
మొసంగఁబడినది. మదరాసు యూనివర్సిటీలో ఫిజీలు
వాద్యమునందు మొదటి తరగతి డిప్లొమానుబడసిరి.

గృ. ల॥

ఏప్రిల్ - 1935

గృహలక్ష్మి -

1. 'శుద్ధ బంధు' - శ్రీలలిత వసు ————— 91-94
2. ఆశంభవము - గాత్ర బాల సుందర రాక్షసి ————— 95-104
3. శిశు శిష్యులు - 'కౌముదీ' ————— 104
4. దానములు - ప. కృ. మూర్తి ————— 105-106
5. కనులు - శ్రీమతి. వెలిదండ బాధి మేడ తమ్ముగారి ————— 107-114
6. శిశు కృష్ణ - శ్రీమతి. గండూరి లక్ష్మణమ్మగారి ————— 115-118
7. రేచిందము - బి. వి. శిర్డిగారి ————— 119-122
8. రేచిందము (నైజ) - సుమనా శివ ————— 122
9. చూడకు శిశువులను - శ్రీమతి. ఆశంబు సత్యవతమ్ముగారి ————— 123-125
10. ఇంచునాకటి శిశునాకటి - శ్రీమతి. జి. పి. హేమలతా దేవిగారి ————— 126-129
11. శ్రీదేవిదయాంతరంగము - బులుసు వెంకటేశ్వర్లు ————— 130-131
12. శారదు ప్రతీక్షత్రము - శ్రీమతి. దివాకర్ణ శారదా జుని - 132-143
13. స్వర్ణంబు గునెల బుద్ధి బుద్ధిగారి - పద్మావతి తారామణిగారి ————— 144-145
14. స్మృతి కళలు - గునెల వరసంగరాజు ————— 146
15. తామర మిథుని ————— 147-149
16. కళలు ————— 150-152
17. ప్రకాశ వృద్ధి - బూరూరి సుమేధురరాజు ————— 153
18. లలిత పావన ————— 154-156
19. శ్రుతి పరిచయము ————— 157-163
20. సంపాదకీయములు ————— 165-170

‘శుద్ధటర్కి’—స్త్రీలగౌరవము

టర్కిలో కాలీఘా సింహాసనభ్రష్టుడై కమాలుపాషా అధికారమునకు వచ్చినప్పటి నుండియు ఆ దేశముపొందుచున్న శీఘ్రత రాభివృద్ధి యెల్లటకుఁ దెలిసియేయున్నది. కాలీఘా అధికారమునందున్నన్నాథు టర్కి చాలాదుర్బలమై ‘అయిరోపాఖండపు రోగి’ అనేపేరుతో ఈనడించబడుచుండెను. కమాలుపాషా అధికారమునకు వచ్చినప్పటినుండి టర్కి కట్టిఅపకీర్తి పోయినది. అంతకుముందు రష్యా, జర్మనీ, ఫ్రాన్సు మొదలైన దేశములెవరికీకావలసినభూమిని వారు దానిలోనుంచి కత్తిరించుకొని తీసుకొనేవారు. కమాలుపాషా ఈ ఆటకట్టించినాడు. పాశ్చాత్య దేశములంతకుముం దాదేశములో అంతఃకలహములు రేచగలుగుచుండెడివి. కమాలు

పాషాయొక్క కఠోరసవ్యపరిపాలనము టర్కియొక్క ఐక్యతను స్థిరపరచినది.

ప్రాచ్యదేశములెవ్వి యిప్పుడు బలవంతములై కీర్తివంతములై, స్వతంత్రములై యుండనలెనన్నను కొన్ని పాశ్చాత్యసూత్రముల నవలంబించకతీరదు. జపాను ఇట్టి సూత్రముల నవలంబించియే పాశ్చాత్యదేశములను మించిన నాగరకతతో రాజ్యలుచున్నది. కమాలుపాషాయు అట్టిసూత్రములనే అవలంబించినాడు. నిర్బంధోచిత ప్రారంభవిద్య, నిర్బంధసైనికశిక్షణము, ప్రజాపరిపాలనావిధానము, స్త్రీ పురుషుల సమానత్వము, దేశీయులలో హెచ్చుతగ్గుభావనిర్మూలనము, మూర్ఖమతాచారదాన్య నిరసనము, వ్యవసాయపరిశ్రామికవిప్లవము

మొదలగునవి అట్టి సూత్రములలోకొన్ని. ఇట్టి సూత్రములతో కమాలుపాపా ప్రజల హృదయములను జూటగొని నిర్దుష్టమైన పరిపాలనమును నెలకొల్పినాడు. పైవిషయములన్నిటిలోను నేడు టర్కీ పాశ్చాత్యదేశములను బురుడించుచున్నది.

ఈ పాశ్చాత్యసామంతుకము అగకసాగుచునేయున్నది. నిరతిసంవత్సరము 23 సంవత్సరముల వయస్సుకుమించిన స్త్రీలకెల్లరకు వోటుహక్కును 30 సంవత్సరముల వయస్సు మించిన స్త్రీలకు పార్లమెంటుప్రతినిధికాగల హక్కును ఒనగఁబడినవి. ఈ సంవత్సరము 20మందిస్త్రీలైనను పార్లమెంటుసభ్యురాలైనదాగుదురు. టర్కీలో పాలిటికలు పార్టీలు లేక అంతా గవర్నమెంటుపార్టీయొక్కటేగనుక కమాలుపాపా యొక్కొనెడి యీ యిరువదిమంది స్త్రీలును తప్పక సభ్యురాలైనదాగుదురు.

ఇంతవేగము ఇట్టి వోటుహక్కు ప్రాతినిధ్యహక్కు స్త్రీలకొసంగబడునని టర్కీలో యెవ్వరును అనుకొనలేదు. ఇంతవరకు టర్కీ స్త్రీలకు పురపాలకసభలకు వోటుహక్కు మాత్రమే ఉండెడిది. శాసనసభలకు కూడ వోటుహక్కునిమ్మని వారు చేయుచుండెడి ఆందోళనలెల్లయు నిష్ఫలములయ్యెను. ఈ సంవత్సరము టర్కీలో ఇష్టానుబంధ సంగరములో అంతర్జాతీయమహిళాసభ జరుగుచున్నది. అచ్చటికి సమస్తప్రజాపరిపాలకదేశములనుండి వోటుహక్కులుగలస్త్రీలు విచ్చేయుదురు. వారిమధ్యను టర్కీ స్త్రీలకు

టర్కీప్రభుత్వమునకు తలవంపులు కలుగకుండుటకై ఈమార్పు యంతర్వరగ చేయబడియుండవచ్చును. కారణ మెద్దియైనను ఇట్టి చిరతరవాంఛను శీఘ్రముగను ఆందోళనావశ్యకతలేకుండును చేసినందుకు కమాలుపాపాను అభినందించుచు టర్కీలో పలుమూలలనుండి స్త్రీనాయకులు వ్రాసెడి లేఖలు కుప్పతిప్పలుగ వచ్చుచున్నవి.

కమాలుపాపాచేసినమరిమొకమార్పు యొక్కలక్షణమును భారతీయాంగనలు గమనించదగినది. కమాలుపాపాకు ప్రాచ్యసంగీతమన్నకీటదు. అది రొడ్డకొట్టుతోవలె పడి, శోకభరితమై, గాయకులను శ్రోతలను సోమరితనము పాలుచేయుననియు చుఱుకుతనమును పుట్టనీయననియు అతని అభిప్రాయము. నవంబరు 1 వ తేదీని అంగోరా పార్లమెంటులో ప్రారంభోపన్యాసము నొసంగుచు అతడు “మనసంగీతము మనకు గౌరవదాయకమైనదికాదు. నూతనటర్కీ కనుగుణమైన నూతనసంగీతము మనకావశ్యకమైయున్న”దని శలవిచ్చినాడు. కాఫీహాలభృలో, హోటళ్ళలో, పార్కులు మొదలగు బహిరంగస్థలములలో ప్రాచ్య సంగీతము (Oriental music) విసబడరాదని కట్టడిచేసినాడు. రాజధానీనగరమునందలి ప్రధాన రేడియోలోకూడా ఈ సంగీతము నెవ్వరును పాడరాదు. విద్యాశాఖమంత్రి గాయకులందరెచేతను పాశ్చాత్యఫక్కిని గీతములు వ్రాయించి యెల్లరకును నేర్పించుచున్నాడు.

ఇప్పుడు టర్కీ అంతయు అయిరోపీయ సంగీతమయమగుచున్నది. వెనీసు మొదలగు పట్టణములనుండి గాయకులనురప్పించి పాటలు వ్రాయించుచున్నారు. ఈ సంవత్సర హిమంత ఋతువులో అంగోరానగరమున జరుగు గాన సభలలో పాశ్చాత్య సంగీతములేప్ప మరియొక సంగీతము వినబడకుండా ఏర్పాటులు జరుగుచున్నవి. పూర్వాచారపరాయణులు వయోవృద్ధులు సంగీతవిద్వాంసులు ఇట్టి మార్పున కీయ్యకొనక లోలోన గొణుగుకొనుచునే యున్నారు. కాని పశుచరక్తము కలవారందరికీ పాశ్చాత్య దేశములలో పాడెడి ఒపీరా సంగీతము, జాజి (Zazz) సంగీతమే మరోపాఠముగ నుండుటచే వారు కమాలుపాషాకు మంచిమద్దతుచేసి బలపరుచుచున్నారు.

ఇట్టి మార్పులు ఒక్కసంగీతముతో ఆగలేదు. భాషావిషయమున గూడ ప్రవేశించినవి. ఆరు సంవత్సరముల క్రిందటనే అరేబిక్కు లిపిని అరబు మానిపించి దానిస్థానే లాటిను లిపిని పెట్టి ఒక్కయేకాదిలో బలవంతముగ అందరు నేర్చుకొనునట్లు చేసినాడు. ఇప్పుడు లాటిను లిపితప్ప వేరు లిపియే అక్కడలేదు. కాని ఆ భాషలోను వారి నిఘంటువులలోను వేసవేలు ప్రాచ్యభాషాపదములు అసగా పర్షియనుపదములు అరేబిక్కుపదములు ఉండెడివి. టర్కీ భాష ప్రాచ్యభాషాకటుంబము నకు చెందినదని యెల్లరు నెఱిగినదే. గత సంవత్సరములో అట్టి పదములన్నెల్ల నిఘంటువుల నుండి గ్రంథములనుండి తొలగించి “శుద్ధ టర్కీ” భాషాపదములని తానుభావించిన

వానిని మాత్రమే మిగిల్పినాడు. తానుమాట్లాడెడి, ఉపన్యసించెడి, వ్రాసెడి పదములెల్లయు ‘శుద్ధ టర్కీ’ పదములై యుండి ఇతరుల కను కరింపదగియుండునై లిని నభ్యాసముచేసుకొన్నాడు. కొన్ని ‘శుద్ధ టర్కీ’ పదములను చేర్చి, ప్రాచ్యభాషాపదములను తొలగించి నూతననిఘంటువును అసతికాలములో అతను తయారుచేయుచున్నాడు. సుప్రసిద్ధ వార్తాపత్రికలలో ఈ ‘శుద్ధ టర్కీ భాష’ తప్ప వేరొకటి యుండరాదు. ఈ మార్పుకూడా ముసలి వాళ్ళు కిష్టములేదు. కాని వారిని లక్ష్యము చేసేస్థితిలో టర్కీ ప్రభుత్వవర్గము కాని యువక వర్గము కాని లేవు.

ఇన్నింటికన్న చిత్రమైనది మతవిషయమైన సంస్కారము. టర్కీలో మహమ్మదీయులు, కాలిక్కులు ఆర్యునియనులు ప్రోటెస్టంటులు మొదలగు క్రైస్తవులు యూదులు, కూడగలరు. గ్రీసుదేశపు పూర్వాచారపు కేతలిక్కులపవిత్రయాత్రాస్థానమును గురు పీఠమును ఇస్తానుబులునగరమున నున్నది. ఈ వివిధమతముల ఆచార్యులెవ్వరును వారి వారి మతదుస్తులనుధరించి బహిరంగస్థలములకు రాకూడదు నడవకూడదు అని మరియొక శాసన మక్కడ ప్యాసయినది. ఆరు నెలలు పోయినతరువాత ఈ శాసన మమలులోనికి వచ్చును. క్రైస్తవమతాచార్యులు ఈ చట్టము రద్దుచేయుమని విన్నవములు పంపుచున్నారు. గ్రీసు ప్రభుత్వమునకును టర్కీ ప్రభుత్వమునకును ఈ విషయమున విభేదములు పొడవి గల్లాటాలు కలుగునేమో

అనికూడా అనుకొనుచున్నారు. రోము నగరమునందలిపోవుగారు తన శిష్యులగు పూర్వాచార కేతలిక్కుల కిందువలన యెట్టి నష్టము వాటిల్లునో అని ఆశ్రులతోనున్నారు. ఇటలీ ఈ విషయమున చేయిచేసుకొనునేమో చెప్పజాలము. కాని కమాలుపాషామాత్రము ఇట్టి తాటాకు చప్పుళ్ళకు బెడరలేదు. ఈ ఆరునెలలగడపులోను వివిధమతస్థులు మతాచార్యులు బహిరంగస్థలములకు వచ్చునప్పుడు వారి సహజవేషముల విసర్జించుకొని 'శుద్ధటర్కీ' వేషముతో నుండకపోయినయెడల వారి దేవాలయములకు పూజామందిరములకు చర్చీలకు తాళములువేయించుటకే నిశ్చయించుకున్నట్లు ఈ మొదలైనవిషయములు సందేహానికలుపరికావలెభరి వ్రాయుచున్నాడు. ఇట్టిమార్పు పాశ్చాత్యదేశములలోఁ గూడ ఇంతవరకు ఒక్కసోవియట్టు రష్యాలోతప్ప జరుపఁబడలేదు. కమాలుపాషా ఇట్టిపరిపూర్ణ సాంఘిక విప్లవములయందు పాశ్చాత్యులను మించిన పాశ్చాత్యుడగుచుండుట ఆ దేశపు నూతనవిజ్ఞానమున కెంతయు సనుగుణముగ నున్నది. తక్కిన ప్రాచ్యదేశము లిట్టివిషయములలో నెంతవరకు టర్కీని అనుసరించగలవో విచారణీయము.

కమాలుపాషా అవలంబించుచున్న 'శుద్ధ టర్కీ' విధాన మిట్టిదై యున్నది. బహుభార్యాత్వము, ఘోషా, నిరక్షరాస్యత, ఉద్యోగానర్హత, ప్రజాహితవననిరాకరణము, రాజకీయహక్కులులేమి మొదలగు శృంఖలములనుండి టర్కీమహమ్మదీయ

స్త్రీలకు విముక్తినిచ్చి వారికి పురుషులతో పాటు సమానహోదానిచ్చినందుకు కమాలుపాషా సభినందించవలసియున్నది. తక్కిన టర్కీసంగీతము, భాష, మతస్వాతంత్ర్యముల వల్ల నూతనటర్కీ కెట్టినష్టములు వాటిల్లుచున్నవో, ఇట్టిచట్టముల ప్యాసుచేయవలసి సంత ఆవశ్యకత యేమికలిగెనో మనము దూరమునుండి ఊహించలేము. కమాలుపాషా నిష్కలంకజాతీయవాది నేశాభిమాని వివేకశాలియనిగూడ ఎల్లరును అంగీకరించక తప్పదు. అత సవలంబించిన వైజ్ఞానిక ఆర్థిక విధానములే ఆ సంగతిని ఋజువుపరచుచున్నవి. మనభారతదేశముకూడ శీఘ్రతరాభివృద్ధిని బడయవలెనన్న ఇట్టిమార్పులొన్ని చేయకతప్పదు, చేసుకొనుచున్నాము. కాని భారతీయకళలు, భాషలు విజ్ఞానమునకు విగటమగుమార్పులకు మన దేశములోని స్త్రీపురుషు లెవ్వరుగాని పూర్వ అధునాతనాచారపరాయణు లెవ్వరుగాని అంగీకరించరని నమ్మవచ్చును. భారతసంప్రదాయములకు ప్రాచీనసుప్రసిద్ధచరిత్రమున్నది. నవీనాచారములనేకములోని లోటుపాటులను దిద్ది సమన్వయముచేసుకొని జీర్ణించుకొనగలశక్తి వాటికిఉన్నది. మనదేశపు సంస్కారనాయకులీనంగతిగూర్చివి జాగ్రతగా ఆర్థికసాంఘిక వైజ్ఞానికమార్పులను తేగోరువో అప్రతికూలముగ అవి అంగీకరింపబడి చట్టనిర్బంధము లేకనే ఆచరించఁబడునని నమ్మవచ్చును. అవసరమైఅనుకూలమైనచోటులచట్టములను చేయుటకూడ తప్పదని విశదమగుచున్నది.

అసురాంగం, అజ్ఞానం, అమాయకత్వం మూడూకలిసి ముద్దచేసి సృష్టించాడు బ్రహ్మదేవుడు సావిత్రిని. నిరంతర సాంఘిక విప్లవభావ సంచరించిన ప్రభాకరరావుకు భార్యనిచ్చేవాడు, భాగ్యవశానో, దౌర్భాగ్యవశానో!

సావిత్రిలేండి సక్రమాక్రమ సంపాదనలతో పది దబ్బులు కూడ పెట్టుకున్న ప్రభుత్వోద్యోగి. శ్రీ ప్రపంచకం సరిహద్దులు, ఉన్నయింటి ప్రహరీ గోడలే ననీ, ఆడవాళ్లకు అక్షరాల్తోగూడా నిమిత్తంలేదనీ తనకు దృఢమైన విశ్వాసంఉన్నా నాగరికత మీరిపోతున్న యీరోజుల్లో ప్రతిపెల్లికొడుకు అడిగే ప్రశ్నల్లో “మీఆత్మాయి యేంచదువుతోంది” అనే ప్రధానం అయింది—అవటంచేత విధిలేక కూతుర్ని బళ్ళోకిపంపక తప్పిందికాదు. జన్మతః మందబుద్ధి, చదివేవా అని అడిగేవాళ్లు లేకపోవటం, సంవత్సరానికి నూడుమాట్లు బదిలీ అయ్యేవాళ్లనాన్న ఉద్యోగం, అన్నీకలిసి ఆ ఆత్మాయిని అయిదోక్లాసు చాటనీయలేదు. సావిత్రికి పదకొండోయేడు రావటంతోపే ప్రసాదరావుగారు అపంచకాన్ని గావించి ప్రభాకరరావు సంబంధంమాట తెలుసుకుని, తల్లిదండ్రులులేని ఆతనికి సంరక్షకుడై, పెంచిపెద్దచేసి చదువు చెప్పించుతున్న ఆతనిపినతల్లి భర్తతోమాట్లాడి సరే ననిపించుకుని పట్నంలో చదువుచున్న ఆతనికి ఉత్తరం రాయించాడు.

సాయింలేం లీచితీ షికారువెళ్లి హోష్టలుకువచ్చి గదితలుపు తెరిచేటప్పటికి పినతండ్రిదగ్గరనుంచి వచ్చిన ఉత్తరం కనపడింది. అందులో సారాంశం, ఆరాత్రి మెయిల్లోనే బయల్దేరి రావలసిందని. ఏం ముణిగిందో

నని తొందరగా ఫోజనాదికములచేసుకుని ఆతను మెయిల్లెక్కాడు. మర్నాడు ప్రొద్దున్నకు తెజవాడ వెళ్లేడు.

ఇంట్లో వాళ్లపినతండ్రి సంబంధంసంగతి అంతా చెప్పి “అంతా నిశ్చయం అయింది; నువ్వు పిల్లని చూట్టమే రికవాయి” అన్నాడు. “అంతా నిశ్చయం అయ్యాక నేను చూడకపోతే మట్టుకేం” అన్నాడు ప్రభాకరరావు. తెలుగుకుటుంబాల్లో అటువంటి పరిస్థితుల్లో సంభవించేవాదనలు చివాట్లు బెదరింపులు అన్నీ అయినవి. ఆదర్శంలోనం అభ్యుదయం త్యాగం చేయలేని అనేకమందిలాగ ఆతనూ లొంగిపోయినాడు. అమాయకఅయినసావిత్రి ఆనేదోనెపదవ తీవ్రభావతరంగ సంక్షోభితమైన ఆతని జీవితసముద్రం లోకి కొట్టుకువచ్చింది.

ప్రభాకరరావు అవతరించిన రసజ్ఞత; స్వరూపం ధరించిన సాంఘికవిప్లవం. విద్యాపూర్తి అయింతరవాత తనంతదై, విద్యావతి, ప్రతిభావతి, సౌందర్యవతి, అయిన యువతిని జీవిత భాగస్వామినిగా చేసుకుని తన అభిప్రాయములన్నీ అమల్లో పెట్టవలచుకున్న ఆతని ఆశాసాధము చీట్లచేక మేడలాగ కూలి పోయింది. ఆతని అభిప్రాయాల్లో ఎంత విప్లవస్వభావం వుందో అంత ద్రఢిమ ఆతని హృదయానికిలేదు. ఆ శ్మశానరాహిత్యమే ఆతనిని క్రుంగదీసింది.

ఆతను వైద్యకళాశాలలో చేరటానికి పట్నం వెళ్లే నాడే రైల్వో సుధార్లవకీ ఆతనికి పరిచయం అయింది. వాంజ్మయంలో అభిరుచివున్న యువతీయువకుల స్నేహం అభివృద్ధి చెందినట్లుగా మరేదీ అభివృద్ధి చెందలేదు. సుధార్లవకూడా వైద్యవిద్యార్థిని, అప్ర

యత్నంగా ఆరంభించిన వారిపరిచయం నిత్యపరిచయంవల్లా స్వభావైక్యంవల్లా త్వరలోనే స్నేహమైచివరకు పరస్పరమైన అనురాగంగా మారిపోయింది. కాని ఆ అనురాగములు కేవలం మానసికములు. బాహిరంగా వాటి సంబంధం స్వచ్ఛమైన సౌహృద్యం.

ఏకోద్రేక ప్రకంపితములై వారిహృదయ నీలై భావతంతువులు దివ్యగానంచేస్తూ రెమ్మయత్నంచెందుతూవుంటే తప్పతాళంవేసి భగవంతుడు గానభంగంచేయడు. నవ్యనాగరికతా సంజనితమైన స్వేచ్ఛావాతావరణంలో సాధారణదృష్టికి అతీతమైననీతికి యెగసి స్నేహవిమానమూడ వారిఆత్మలు ప్రేమవిహారం చేస్తూవుంటే ఆవిమానం రెక్కవిరిగింది.

వారు తమ ప్రేమలను పరస్పరం యెరిగించుకోవైవాలేదు. దర్పంలో వారిరువురూ సమానులే. ప్రభాకరరావు బయటబడితే కాస్తేపు ఆడించి సరేనందామని సుధార్ణవవూహ. ఆవిడ హృదయకవాటంవిప్పి ఆహ్వానించితే లోపలికి వెళదామని ఆతని అభిలాష. ఈవిధంగా వారి విజ్ఞానపరిశోభితములైన హృదయములు ఒకదానికి ఒకటిలాంగక దివ్యనృత్యం చేస్తూవుంటే ఒకరికి కాలు రెడికింది.

చేసినతప్పు నిస్సంగోచంగా ఒప్పుకోలేని హృదయ దౌర్బల్యమో, సిగ్గో, భయమో ఆవిడహృదయాన్ని వికలం చేయటానికి అయిష్టమో, మరేదో ఆతన్ని ఆకేసింది తన వివాహంవిషయమై సుధార్ణవకు తెలియజేయవీయలేదు. ఆవిడదృష్టిలో అతనింకా ఆవివాహితుడే! ఆతనిహృదయం యింకా అనన్యదత్తమే! తనప్రేమని సార్థకం చేసుకుంటానికి కావలసినంత వ్యవధివుంది.

తన దౌర్బల్యంచేతనే తన జీవితంలోకి తీసుకురాబడిన అమాయకవ్య క్లితికి తనప్రేమని యాయలేకపోయానా గౌరవాన్నియినాయచ్చి భర్తగా తనవిధిని కొంతవరకు నిర్వహించుచూ మనుకున్నాడు ప్రభాకరరావు. అనేకమార్లు ఆవిడని హైస్కూలుకు పంపించ

మని మామగారికి వుత్తరంరాకాడు. “అడదానికి చదువు అవసరంలే”దని ఒకమాయా, ‘ప్రైవేటు మేష్టర్ని పెట్టే’నని ఒకమాయా, హాస్కూనియంకొన్నామని ఒకమాయా, ‘అంతగా చదువురావాలనివుంటే నువ్వే తీసుకవెళ్లవచ్చు’నని ఒకమాయా జవాబులు వచ్చినయి. ఆవుత్తరాలన్నీ చూస్తువుంటే అగ్రహం యేడుచూ రెండూ వచ్చేవి ఆతనికి.

కోజాలుగడిచినయి. సావిత్రికారీరికంగా పరిపక్వం అయింది. తనదగ్గరేవుంచుకుని తన హృదయావస్థను అవగాహనం జేసుకుండేపాటి విజ్ఞానం కలిగించితే తరవార మాడవచ్చునని చెప్పపట్టణం తీసుకువెళ్లేడు ప్రభాకరరావు. వారిద్దరూ మాంబళంలో ఒక చిన్న గది అద్దమీసుకుని ‘కాపురం’ వున్నారు. చాలా కోజాలు బంజరుగావున్న యీచవిటి పురలో యెరువుతోలి మెరకపల్లములు సరిచేసి దున్ని విజ్ఞానబీజములు వేసిచూడాలి. ఫలించితే ఫలించుతుంది. కాకపోతే పొలంసంగతి యెరబ్బుండానే కాశ్వతకవులురాసి యిచ్చిన రైతులాగా అవుతుంది ఆతనిపని.

ఆతను నాలుగోసంవత్సరంలోకివచ్చేడు. సుధార్ణవా ఆతనితోనే అంగలువేసింది. ఇంకా ఆవిడ దృష్టిలో ప్రభాకరరావు ఆవివాహితుడే. తన మనోరథం సఫలీకృతం చేసుకుంటానికి యింకా చాలా కాలంవుంది. ఆవిడ ప్రణయలత కోజా ఒకకొన తగిలిస్తోంది. దాన్ని నిర్మూలించటానికి ప్రపంచకంలో ఉన్న గొడ్డళ్లన్నీ పనిచేసినాచాలవు.

సుధార్ణవవిషయంలో తను మహాద్రోహం చేస్తున్నానన ఆది అక్షంతవ్యమూ అధమమూ అయిన పాతకమనీ, ప్రభాకరరావు తనలో తనే బాధపడేవాడు. చాలామాట్లు చెప్పేద్దామనుకుండేవాడు. కాని చెప్పటానికి ఏం అవకాశం ఉంది? చెప్పేవాడు మొదటే “నాపెళ్లి” అని చెప్పాలి: కాకపోతే మళ్లి ఆప్రస్తావన వచ్చినప్పుడు చెప్పాలి. ఇప్పుడు అసందర్భంగా “నాపెళ్లి అయిపోయిందండోయి”

అని యెట్లాగా చెప్పుటం? చెప్పితే ఆవిడ సంతోష
విచ్చి తీరపు ప్రయోజనం యేమివుండదు. ఆకావాయు
తరంగాల్లో అల్లల్లాడుతూ, అనురాగ మేఘాల్లోకి
యెగసి ఆనందంకలిగించే ఆవిడ ప్రేమఅనే గాలిపటం
దారాన్ని కత్తిరించటం ఆతనికి యిష్టంలేదు. కాల
క్రమాన్నే యీరహస్యప్రణయాగ్ని పర్యటం బ్రద్ద
లవుతుంది.

ii

సావిత్రిని కార్పొరేషన్ స్కూల్లో చేర్చిద్దామను
కున్నాడు మొదట. కాని ఆవిడ చచ్చినా బళ్ళోకి వెళ్ల
నన్నది. పోనీ యింట్లోనే విద్యలాభిం త అభిరుచి
కలిగించితే కొంతలాభించుతుందనుకున్నాడు.

ఆవిడ విద్యలోనూ అరసు అవలంబించినన్ని విద్యా
విధానాలు ఏట్రెయినింగు కాలేజీ ప్రాధానము అవలం
బించి వుండదు.

ఆదర్శప్రాయమైన భార్యకు ఉండవలసిన లక్షణా
లనుగురించి ఆతనికి చాలావర అభిప్రాయాలున్నవి.

భౌతిక సౌందర్యంలో ఆతనికి అట్టేపట్టింపులేదు.
కురూపి కాకుండావుంటే చాలు. శ్రీకి సౌందర్యం
అంటే విజ్ఞానసౌందర్యమే నని ఆతనివుద్దేశం.

తనకు భార్యగావుండి తన గౌరవమును పొందా
లంటే తెలుగులో తన కవిత్వాన్ని అర్థంచేసుకుని
ఆనందించే విమర్శాపాండిత్యం వుండాలి. ద్వందా
ర్థాల్లో వ్యంగ్యార్థములతో తనతో యింగీతు మాట్లాడ
గలిగివుండాలి. మర్యాదకులోబడి మాటకుమాటా
వేటుకువేటూ వెయ్యాలి.

శేషప్రకృతి రసాయనకాస్త్రాల్లో ఆత్మంతాధునిక
సిద్ధాంతాల్ని గూడా అర్థంచేసుకుని వాటిని నిత్యజీవిత
విధానానికి అనువర్తించి జాతీయజీవితంలో పెద్ద
విప్లవం తీసుకురావాలి. ఆచారపితాచాన్ని రూపుమాపి
యింట్లో చిన్నస్వర్ణమును సృష్టించాలి. కాత్తదృష్టితో
నడిచే సమస్యలనుగ్రహించి తనతోచర్చించి మార్గాలు
నూపించాలి.

ఉపాతీతములైన భావవిధుల్లా తనతోపాటు పోటీ
పడి విహరించాలి. రమ్యమైన ఒకచిత్రాన్నో, వృత్తా
న్నో, గీతాన్నో చూపించితే ఆసౌందర్యాన్ని తనతో
పాటు అనుభవించే శక్తి గలిగివుండాలి.

ఈశ్వరం పార్టీలాగా, యింగీతం బెంగాలీ
లాగా, మరోశ్వరం పంజాబీలాగా వేషం మారుస్తూ
నూత్నాలండరణవిధానాల్లో రివెర్చిచేస్తూ రసదేవత
ఆవిపించాలి. తమతెచ్చే పత్రికలన్నీ చదవాలి.

భాగస్వామిని ఆయి (Partner) తనతో పెన్నును
ఆడాలి. నైపుణంలో carroms ఆడాలి. చదరంగ
మాడి ఆటకట్టించాలి. విద్యాధికులూ నాగరికులూ
అయిన తనన్నే హితుల్ని స్నేహితురాండ్రనీ పరిచితు
ల్ని చేస్తే పెరిఅనుమానాలుపడకుండా నాశ్చర్యోకలిసి
ప్రవర్తించటం నేర్చుకోవాలి.

ఫాత్యఅన్న విషయములో ఆతని అభిప్రాయములు
యివి. ప్రేమకు ప్రతిఫలమైన పతిభక్తి అంటే ఆతనికి
గౌరవమే. లోకంలోనూ పతిభక్తి అంటే అసహ్యం.
విజ్ఞానంలేని సౌందర్యానికి నాగరికతలేని పతిభక్తి
ఆతనిదృష్టిలో విలువలేదు. ఈరెండూ మూర్ఖిభ
వించిన సావిత్రి ఆతనిహృదయాన్ని ఆకర్షించదు.

ఆశ్చర్యమార్త పరిజ్ఞానంగల సావిత్రి యీనీతికి
రావాలి. పాతాళంలోనించి గౌరవశంకర్ శిఖరమీదికి
ఊర్కలులేకుండా యెగరాలి. గజంబోతు చాటి
పరలోకేదారఖండం సృష్టించాలి. పట్టుకుంటే పిండి
రాలిపోయేకలలతో తాజీమహాళు రయారుచెయ్యాలి.

శేవల స్వకర్తమార్త సహాయ్యుడై మహాసామ్రా
జ్యాన్ని మాలద్రోయ దలచుకున్న విప్లవకారుడి విజ
యానికి యెంతఅవకాశంవుందో ఆతని విజయానికి
అంతే ఆవకాశంవుంది.

అయినా ప్రభాకరరావు ఉత్సాహం విడువలేదు.
ఎప్పటికైనా తనకు సుధాప్రణయానుభూతి అంటూ
వుంటే అది సావిత్రి వివేకమూడ ఆధారపడివుంది.

సావిత్రికి మనుచరిత్రంపాఠం మొదలుపెట్టేడు. నడిక చాలా మందంగావుంది. “ఉల్లమువందు నక్కటిక మూనుట” దగ్గరకువచ్చేటప్పటికి మూడువారాలుపట్టింది. ఆపద్యపాఠశ్యము సావిత్రి మాటల్లోవున్న మృదువైన యెత్తిపాడుపు పెద్దవ ప్రతిభ ఉగ్గడించుచూ రెండుగంటలు విమర్శకోపవ్యాసం చేశాడు. వింక, భయం, ఖంగానూ పెళ్లగక్కే వేడికళ్లలో దృష్టినిలపెట్టి వినివిని సావిత్రి “మీచదువునువార్లవంలా రెంకూ తమమనా! యీకాస్తముక్కలా యింత వుండదీ!” అన్నది. ఆదబ్బితో ఆరని ఉద్రేకం పంపు ప్రాదవీసిన ‘ప్లాన్’లాగ ఆరిపోయింది. ఆనవ్వునూ తెక్కునబోలుకు యోగ్యమైన ఆ ఆమూల్యోపవ్యాసం వ్యర్థం అయినందుకు ఒక్కవేడినిట్టూ గుబిడిచాడు. ఆవుపవ్యాసం సుధార్గవముందు చేస్తే యెల్లా ఉండేది? రక్కలు గట్టుకుని అరనితోపాటుగా అంతేక్షంలాకి యెగవేది. అంత ప్రతిభావం కుడైన వేహీకుని సంపాదించినందుకు గర్వపడేది. సంతృప్తివాళ్య సుమమహారాత్రి నింపివేసేది. క్లాసును రాగ పవిత్రములైన దృష్టివికల్ల ప్నానంచేయించేది. ఇక్కడ ఆవుపవ్యాసం బూడిదలో పోసిన పన్నీరయింది.

ప్రతికోలా యెల్లాంటిదే యేకోజిగేగి. ఆవిడ తెదిరేది. గుండెబుళారి అతను నిష్కూర్పులు విడిచేవాడు. మరి రెండుపద్యాల్లో మనుచరిత్రపాఠం ఆగిపోయింది.

మంపటి ముందరపెట్టుకుని ఆనస్తపడుతూవుంటే ప్లాన్ వెలిగించటం నేర్పుకోమని చాలా బాధపెట్టేడు. “దానికీటుకులు వాకుతెలియ”దని చాలాకోలాలు కలాయించింది. ఒకనాడు అతనే చాలా తీవ్రంగా చెప్పుగా సాహసించి ఉద్యమించింది. ఎన్నడూ చూడని ఆపరేషను చేయబోయేముందు దుర్బల హృదయుడైన సర్దుమలాగ కంపించింది. చివరకు స్పిరిట్ పోసి తెలిగించి పంపు విగించకుండా గాలి

కొట్టింది. స్పిరిట్ ఆరిపోయింది. ప్లాన్ వెలిగలేదు. “ఇదేమిటో తెలియటంలేదండీ,” అని తేక పెట్టింది. చదువుతూవున్న సర్దురే వదిలిపెట్టి వచ్చిచూచి పంపు విగించాలని తెప్పి పెట్టేడు. మళ్ళీ స్పిరిట్ పోసి సరిగా కాలకుండా గలగలా గాలి కొట్టింది. భగ్గుమని మంటలేచింది. ఏంచయాలోతెలియక “బాబోయ్!” అని బయటకువచ్చింది. అతనుపెళ్లి అరేడు మర్నాడు పీడనకత్తిమీద, వారావరణంమీద, ప్లా దృష్టింగనుమీద మూలుమేష్టన చెప్పివట్టుగా చెప్పేడు. Principle should precede application అనుకొని అంతావిని వా కీ ప్లా వద్దూ చట్టుబంధలూవద్ద కష్టపడేదాన్ని నేనయితే మీకేం అన్నది. ప్లా మూలపడింది అంతటితో.

హోటలునుంచి అన్నంతెచ్చే ఆయ్యరు మానివేశాడు. ప్రభాకరరావు ఆపనికి ఒక మొదలియారు కుర్రాణ్ణి పెట్టేడు. సావిత్రి “పెదేతే బ్రాహ్మణ్ణి పెట్టుండి లేక పోతే కావలసినవి పట్టుండి నేనే వంటచెస్తా” వన్నది. ఏసంఘసంస్కృత యవ్వని మహోపవ్యాసం యిచ్చాడు. ఆవిడకోపావర్రసం కలగలేదు. నెలకు మాడుగూపాయిలుయిచ్చి ఒక ఆయ్యర్ని కుదిర్చాడు.

ఆవిడకి అందమయిన కళ్లతోడు కొనుక్కోవచ్చేడు. ఎందుకిన్నది. “ఎందుకిది దండగ? నాకళ్లకేమి జబ్బులేదు. ఏజబ్బులేకుండా మీరు పెట్టుకున్నాను అనిచాల్లాడే” అని యెత్తి పొడిచింది.

కాళ్లకి వెంకి చెక్కిన స్లిప్పులు కొనుక్కువచ్చేడు. ఎందుకిన్నది. “ఇంట్లో తొడుక్కుంటానికి” అన్నాడు. “ఇంట్లో చెప్పలేందుమ? నేనేం దొరసా న్నేమిటికి దబ్బు తగలెయ్యటాని కిచేయట్లు” అని చివాటెట్టింది.

కాళ్ల కదేయాలు తీసెయ్యమన్నాడు. మంకం బొట్టు కొంచెంచెన్నదిగా పెట్టుకోమన్నాడు. రాడీర్ తొడుక్కోమన్నాడు. పక్కపాపిడేనా తీసుకో

మన్నాడు. దానిపోయే యిద్దరు ముగ్గురిని ఉపమానంగా చూపించాడు.

చివరకి “ఏమిటండీ! యీ పోరు కాదు. ఈమాల కూడు చాలదుటండీ! ఈ పోగంపేమలు నేను వేయలేను. నన్ను చంపినా సరే!” నన్నది.

ప్రతివిషయంలోను ప్రభాకరరావును అసంతృప్తి కలిగించి, తీవ్రతలతోంచి సాంఘికతను తీసివేయబడ్డట్లుయింది. కిషలయతో ద్యావంలాగ కోర్కెలు వలసిన అతని తరుణమృదయం పైరాకెంతో ధార్ యెడలె అయిపోయింది.

అంతభావోద్రేకం గల తనకు యిటువంటి భార్యను చేసి తన్ని యింత దుంగడియటానికి భగవంతుడికి తానీమి అపకారం చేశావా అనుకునేవాడు.

నిజం విచారించితే సామితి తప్పవట్లుకు దేమి వుందో అవిద కైకవంసుంచి పొందిన తప్పితు పెరిగిన పరిస్థరములు ఆమెను అట్లా తయారుచేసినవి: తీవ్ర విధానంలో అవిదకి తనకి అగ్నిప్రాయశ్చేదం వుంది. అంతే! అవిదని నిర్బంధించి తన అగ్నిప్రాయములను అవిదమీద Force చేయటానికి తనకువట్టుకు దేమి మాక్కువుందో అతను శ్రీ బాధ్యారాధనల్లో ఆగ్ర గణ్యుడు. ఇంత విసిగించినా సామితిని ఒక్కమాట అయినా అనేవాడు కాదు. అవిద యేదైనా అడిగితే పెంటనే తెచ్చియిచ్చేవాడు. అసలు అవిద కోరిక లేమున్నయి? కనివారంసాడు అంజనేయస్వామికి కొబ్బరికాయ తెచ్చువదంతప్ప! అవిద అడిగిందేలేదు. అన్ని అతనే పూసించి తెచ్చేవాడు.

తనకు కావలసిన భార్యను అవిదలో చూడలేకు అని తేలిపోయింది. అతనికి అవిదని నిర్బంధించటానికి అతనికి చేతకాదు. అతను ఆత్మవున్న భర్త. అమ్మాయిక అయిన కన్య కళ్లనీరు అతన్ని ఉడికించి వేస్తుంది.

గృహంలో పొట్టం, కాంతివుండాలంటే భార్యా

భర్తలు సమాన ప్రేమలూ సమాన జీవితాదర్శులు కావాలి. దంపతుల ప్రేమ వారి మనస్సుల కలయిక మీద ఆధారపడుతుంది. ఆభిరుచులు వేరయితే అనురాగానికి చోటువుండదు.

అతడు పాశ్చాత్య నాగరికా వ్యామోహితుడు. తను కోబట్లా కాలేజీలోపడి యింటికి రాంగానే Hullo! అని ఆహ్వానించేవాడూ అందంగా అలయ రింపుకున్న పువ్వు అతని taste ని మెచ్చుకుండేవారు నీసీమాలకి నీచికి పెల్లినపువ్వు అందమయిన వేమంతో ఆకర్షపీయమైన భిగిలో ప్రకృతవవుండి కథలు చెబుతూ చూశేవార్లందరూ యీర్ష్యపడేటట్లు చేశే వాళ్ళూ కావాలతనికి. అవిధంగా అనేకకోట్ల రస కంటబడే యువతీ యువకుల్ని చూస్తే మృదయం నీరయ్యేది అతనికి. కాలం గడిచింది.

iii

ఒకనాడు ప్రభాకరరావు గదిలో కూచుని కాలేజీ గ్రూపుఫోటోలో తీవిగా ముచ్చునివున్న మధామయ వంక చూస్తున్నాడు. మెదడు అదుకెత్తి పరిస్థరము లను మరిచింది.

ఎందుకో అక్కడికి సామితి వచ్చింది. మెల్లిగా అతని మెకాలమంచుని “ఎవరండీ ఆ అమ్మాయి?” అంది.

కొరడాదబ్బు తిరిగివట్లయింది ప్రభాకరరావుకు-కాని తెప్పిరిల్లి “ఏమ్మాయి?” అన్నాడు.

“మీరుచూస్తున్న అమ్మాయి”

“అమ్మాయిలు అను, యక్కడ చాలామంది ఉన్నారు.”

అందర్నీ మీరు చూస్తుండేదు. అమ్మాయినే మీరు చూస్తున్నాడు. ఎవరండీ ఆ అమ్మాయి?”

“ఎవరో చదువుకునే అమ్మాయి.”

“ఎవరో చదువుకునే అమ్మాయి! అయితే అమ్మాయిమంకే యెందుకు చూచటం?”

ప్రభాకరరావు మాట్లాడలేకపోయినాడు. అతని శరీరమును యింద్రియములను సావిత్రి విహహేశలా శోమక్కుంది. వాటిని అత్యధిమయంలో వినియోగించుటానికి అతనికి యేమి హక్కువుంది?

“పోనీండి చెప్పుకపోలే!” అని వెల్లిపోయింది సావిత్రి, భర్త యెంతకూ జవాబుచెప్పక పోవటం చూసి.

“ఎవరండీ ఆ అమ్మాయి?” ఆ ప్రశ్నే అతని చెవుల్లో ప్రతిధ్వనించింది. ఏమిటి దానికి జవాబు?

ఆ సాయంత్రం ప్రభాకరరావు యెందుకో మనీ పన్నుబిల్లుమీద తదలి వెళ్లేడు. పరధ్యానంగా సావిత్రి అందులో యేమిందోనని ప్రతి అర పెరికిచూచింది. కొంతకాలపు పాటు ఒక అరలో యేదో బంగారం లాగా మెరిసింది. బంగారానికి పల్లెటూరిపిల్లకీ అవి భేద్యమైన సంబంధం వుంది. అది కానేమోనని బియ్యం తిరిగి చూసింది సావిత్రి.

అది ఒకలాకెట్టు అందులో నుభాగ్ధత బొమ్మ వుంది. ఆ బొమ్మకీ యిందాకో తన భర్త చూస్తూవున్న బొమ్మకూపున్న పోలిక చూస్తే సావిత్రికి ఖంగారు పుట్టింది. “ఇవంతా యేమిటో గోలగావుంది. కానీ అడుగుతాను” అనుకుంది.

ఆ సాయంత్రం ప్రభాకరరావు దాదామీద వెళ్ళేట్లో పడుకున్నాడు ఏదో ఆలోచించుతూ. వెనకాలనుంచివచ్చి సావిత్రి “యిదియేమిటండీ” అన్నది. దొంగ మేజిస్ట్రేటుమందులాగా ఒకటి పోయినాడు ప్రభాకరరావు. సావిత్రిముందు, కానీ “ఏమిలేదు. అది నీకెల్లా దొరికింది?” అన్నాడు ఎల్లాగో మొగవాడు గనక.

“ఇంతకీ యెవరో చెప్పమంటే చెప్పరు. ఎవరండీ ఆ అమ్మాయి?”

ఆ కంఠంలోవున్న అమానుకత్వం, దొంగసాక్ష్యం యిచ్చే సాక్షిని చీలు సింహగర్జనలాగా అతని

కంపింప జేసింది. కానీ మళ్ళీ తెప్పిరిల్లి “ఒకన్నేహితు రాలు” అన్నాడు.

“న్నేహితుల బొమ్మలు యిల్లా చాచుకుంటారా?” అట్లావ జీవిర్మమైనా అనిష్కల్మమర యెంత పవిత్రమయింది.

“ఔను.”

తెండు నిమిషాలు అట్లాగే చూసింది సావిత్రి. ఆ చూపు నాయవమ్మలు చెప్పే వెలికథలు విశ్వ నిష్టా చాలవలుచూపే చూపులాగా వుంది.

“మరి మీబొమ్మ ఆ అమ్మాయిదగ్గిరా వుంటుందా?”

“ఆ ఉంటుంది” అతనికి నివృత్యయేదుపూ తెండు వచ్చినయి.

“ఆ అమ్మాయిని మనయింటికీ ఒకమామూ తీసుకు రాలేదే?”

అతను మాట్లాడలేదు. తన ప్రశ్న సంగతి మరచి పోయింది సావిత్రి.

“మరి మీబొమ్మ యిల్లా దగ్గిర వుండుకుంటే చాళ్ళ అమ్మ వాన్నా శోషుదరండీ?”

“చాళ్ళ అమ్మ వాన్న లేదు.” అన్నాడు తేల్లిగా. “ఒకజేళ్ళ ఉంటే?”

“ఉన్నా శోషుదరు”. ఎన్ని ఆటధాలు! “శోషుదరూ? ఏమి వింతండీ!”

ఆ జేళ్ళ ఆ సంభాషణ అంతటితో అంతానికి వచ్చింది. ఆ మర్నాడు ప్రభాకరరావు రావమంది వచ్చి సావిత్రిని తీసుకువెళ్ళేడు. ఆ విషయమై అన్నప్రాశనం. పరీక్షలని చంకపెట్టి ప్రభాకరరావు తప్పించుకున్నాడు.

iv

ఏకాంతంగా వుండటంచేత సైనర్ యియిరు పరీక్షణ విపరీతంగా చదివేడు ప్రభాకరరావు. అతనికి మెడిసికల్లోనూ ఇన్జనీరింగ్లోనూ డిప్లొమను వచ్చింది. నుభాగ్ధత మిన్నెసోటాలో డిప్లొమను తెచ్చుకుంది.

ఇప్పుడు సుధార్లవ డాక్టర్ సుధార్లవ! ప్రభాకర రావు డాక్టర్ ప్రభాకరరావు!

ఫలితములు తెలిసినవాటి సాయంత్రం సుధార్లవ హాస్టలుకు వేళ్లేడు ప్రభాకరరావు. ఆ యేడు అడవా క్లలో అన్ని సంవత్సరాలవాళ్లూ విరివిగా పరీక్ష అయినారు. హాస్టలం తా కోలాసాలంగావుంది. ఎక్కడో తప్పు వాచినకళ్లు కనబడటంలేదు.

అభ్యంగవసరీకుద్దమైన దీర్ఘ వేదీని కొంతవరకు బడవేసి వదిలి, మల్లెపూవుమంటి మట్టిను చీరకట్టుకుని మామిడిచెట్టుక్రింద నువ్వుపూద నీరుపువివుంది సుధార్లవ. చిరుగాలికి ముంగురులు వాట్యం చేస్తూ వున్నవి. ఆవిడ కళ్లలో ఆలోచనా విజయోత్సాహం ఆసాధారణ నిజయం కలిగినప్పుడు అడవాళ్ల కళ్లలో కనబడేదర్పం అన్నీ తాండవిస్తున్నవి.

చూరణ చెట్టుక్రింద యిద్దరు యువతీ యువకులు 'కీరమ్మ' ఆడుకుంటున్నారు. తనకు ఆభినందనములు చెప్పువచ్చిన సంపన్న స్నేహితుని కారుమీద కాలు వేసి విజయోకేర అయిన యువతీమణి ఒకరై ధన్య వాదములు చెబుతోంది. 'రెకట్టు' పట్టుకుని! ఛామ్మ కోసం నిరీక్షించుతూ, అడేవాళ్లు బాగా ఆడినప్పుడు హస్తము తెలియచ్చుతూ పెన్నీను కోర్టదగ్గర చాలా నుండి నిరీక్షించుకున్నారు. ఎక్కడ హాచీనా "Congratulations" "Thanks" అన్నమాటలు వికబడు తున్నవి. అకోలా లక్షమంది మిస్ మేయోల నోరు మూయించేటట్లుగా వుంది ఆ హాస్టలు.

సుధార్లవ ప్రభాకరరావు పరస్పరము అభినందన ములు ధన్యవాదములు అందచేసుకున్నారు. అందరూ చుట్టిమట్టి ఆభినందనములు చెప్పేరు. అందరికీ ధన్య వాదములు అందచేసేటప్పుటికి ఆరగంటసేపు పట్టింది.

"తలంతా యేదో దిమ్మగాఉంది ఎక్కడకన్నా షికారు పోదాము" అన్నది సుధార్లవ. ఆవిడ చేసిన సూచనలకు వ్యతిరేకం అరేకు యంతవరకూ చెప్పలేదు.

ఇద్దరూ "స్టూంట్ మేడోస్" వేళుకెళ్లరు మధ్య మధ్య మాట్లాడుకుంటూ.

మంద మనోజ్ఞమైన సాయంవాయువు వీస్తోంది. రేడియోలానించి క్రావ్యమైన సంగీతం వివబడుతోంది. ఆనందానికి విరుద్ధమైన దేదీ అక్కడలేదు.

కాని సుధార్లవమృదయంలో చిన్నకుపాసు రేగు తోంది. ఆవిడ కండ్రి ఆవిడకు చాలా ఆస్తి అప్పుగించి పోయినాడు. ఆది బ్రట్టిలచేతుల్లోనుంచి కొద్దికోకల క్రిందే ఆవిడ చేతుల్లోకి వచ్చింది. ఇప్పుడు విద్యా వూరి అయి వైద్యవిద్యలో పట్టభద్ర అయింది ఎంతకూ ప్రభాకరరావు మృదయం విప్పారేటట్లు లేదు. ఆవిడద్రేమ యిక దాచటానికి వీలుగా నుండక పొంగి పొర్లిపోతోంది. సంతోషప్రపంచమైన యాదివ్య సమయంలోనే ఆ ప్రేమను యెందుకు వఫ రీకృతం చేసుకోగూడదు?

కాని యువకులు సహజంగా దర్పస్వరూపలు. తమ ఉద్రేకాలు తమన్ని యంత బాధించు కున్నా అలాచుకుని తాముప్రేమించిన యువకులు తమ పాదాకాంతులు అయ్యేవరకు నిరీక్షించుతారు. అంతేకాని తెట్టుబడి లేలలుకారు. కాని ఒక్కొక్కప్పుడు యీదర్పాన్ని అలాచుకొని తమంతట తామే బయటపడేదర్పం కలుగుతుంది యువతీకి. ఆ అవస్థకుముందు "లాంగిపోవటమేనా?" అన్న కంక, దాంతో ఒకరుపాసు రేగుతుంది. సుధార్లవ యిప్పుడీస్థితిలో ఉంది.

చివరకు నిగ్గయానికి వచ్చింది. తనమృదయానికి, కరీరానికి సంపత్తుకూ అన్నిటికీ అతన్ని అధివానుల్లే చేయదలచుతుంది. ఇంకా యెందుకు తెట్టుపరి? మెల్లిగా తన ప్రేమసంగతీ ఇన్నార్లుగా తానవభవించిన వేదవ సంగతీ అంతా చెప్పింది. చివరకు తన్ని పత్నిగా స్వీకరించును చెప్పింది. అధిగంధిత అయిన సుధార్లవ

ఆ సమయంలో డెబ్బదిదేని కేలయి ఉక్రేతతో ఆకంపించి పోయింది.

అవిడ విోటినుంచి వచ్చే ప్రతిఅక్షరం ఆతనికేరం లోని ప్రతిరక్తాణువునూ ఉడికించివేసింది! క్షణకాలం ఆతని ఆత్మ వైకుంఠప్రాప్తిఅయిన విష్ణుభక్తిదీర్ఘాగ ఊహితమైన ఆనందమును అనుభవించింది. కాని మరుక్షణమే సాక్షిత్రిహం అతనికి కనిలమందు కన బడింది.

చదిటిపురకోసం స్వరసౌమాఖ్యాధిపత్యం కొదు లుకోవాల్సి ప్రధాకరుడు! ఆసమయంలో ఆమెదడు లేడి, ఆసత్తురుఉడుకు, అహృదయంలోవేదన ప్రపంచంలో ఉన్ననాంజ్ఞయాలన్నీ కలిపినా అభి వర్ణించలేవు.

ఇప్పుడు అనిష్కల్మష ప్రాణమూర్తికి యేమని బాబులుదెప్పాలి? ఆ ప్రేమని. తిరస్కరించుతాడా? ఏ కారణంచేత? స్వీకరించుతాడా? ఏ మార్గంలో? ఎంతప్రయత్నించినా అతని నాయక కదలలేదు.

ఈ మహాపరాధం ముభార్గవతు తెలిసి అవిడ క్షమాభిక్ష కోరడానుకున్నాడు. అనిర్వచనీయమైన యేకో దార్పణ్యం అతన్ని శక్తిహీనుణ్ణి చేసింది. ఆ దివ్యమూర్తిముందు అతను దోషాంగీకారం చేయ లేకపోయానాడు. ఆత్మకు వ్యతిరేకమైన పరిపాలనా విధానమును పరిస్థితుల నిర్వృణధంచేత ఆవలంబించి జాతి హింసచేసి విదేశాంగ మంత్రిలాగు అతను వేదన అనుభవించాడు.

కొంతసేపటికి ఆతనివామ్మ అతని స్వాధీనతకు వచ్చింది.

“మధా! యీదీనుణ్ణి నీవంటి యువతి ఈ అమాత్వప్రేమతో పవిత్రీకరించటం చాలా అసాధా రణమయిన విషయం. ఏ ఆధ్యంతరమూ చెప్పక ‘ధవ్యోస్మి’ అనుకుని తలసాపవలసిన పరిస్థితులు నావి. కాని...” అపూర్వమైన హృదయవేదన యేకో

అతనికంతము దుఃఖము చేసింది. మల్లీ విశ్వప్రయత్నం మీదమూట స్వాధీనమునకు తెచ్చుకున్నాడు. “కాని నేను వెంటనే యీప్రేమరాశిని స్వీకరించలేను. అందుకు నాకే కి దించిన ఆధ్యంతరములు ఉన్నవి. నా అంగీకారము యిచ్చేముందు కొన్ని విషయము స్యలను పూర్తిచేయాలి. అందుకు కొన్నిరోజులైనా అవసరం.” అన్నాడు.

ఈ ప్రభాకరరావుకోటివంట ఆటునంటి బాబులు వస్తుందని ఎప్పడూ ముభార్గవ అనుకోలేదు క్షణ కాలం అవిడ వైతన్యం అవిడకు విడిచింది. తనకళ్ల మీద చెవులమీద అవిడకు విశ్వాసంచోయింది. అతను యే క్రవయిమ్మడు. స్వతంత్రుడు. అతనికి అంగీకారం తెలియచ్చటానికి యేమిటి అధ్యంతరం?

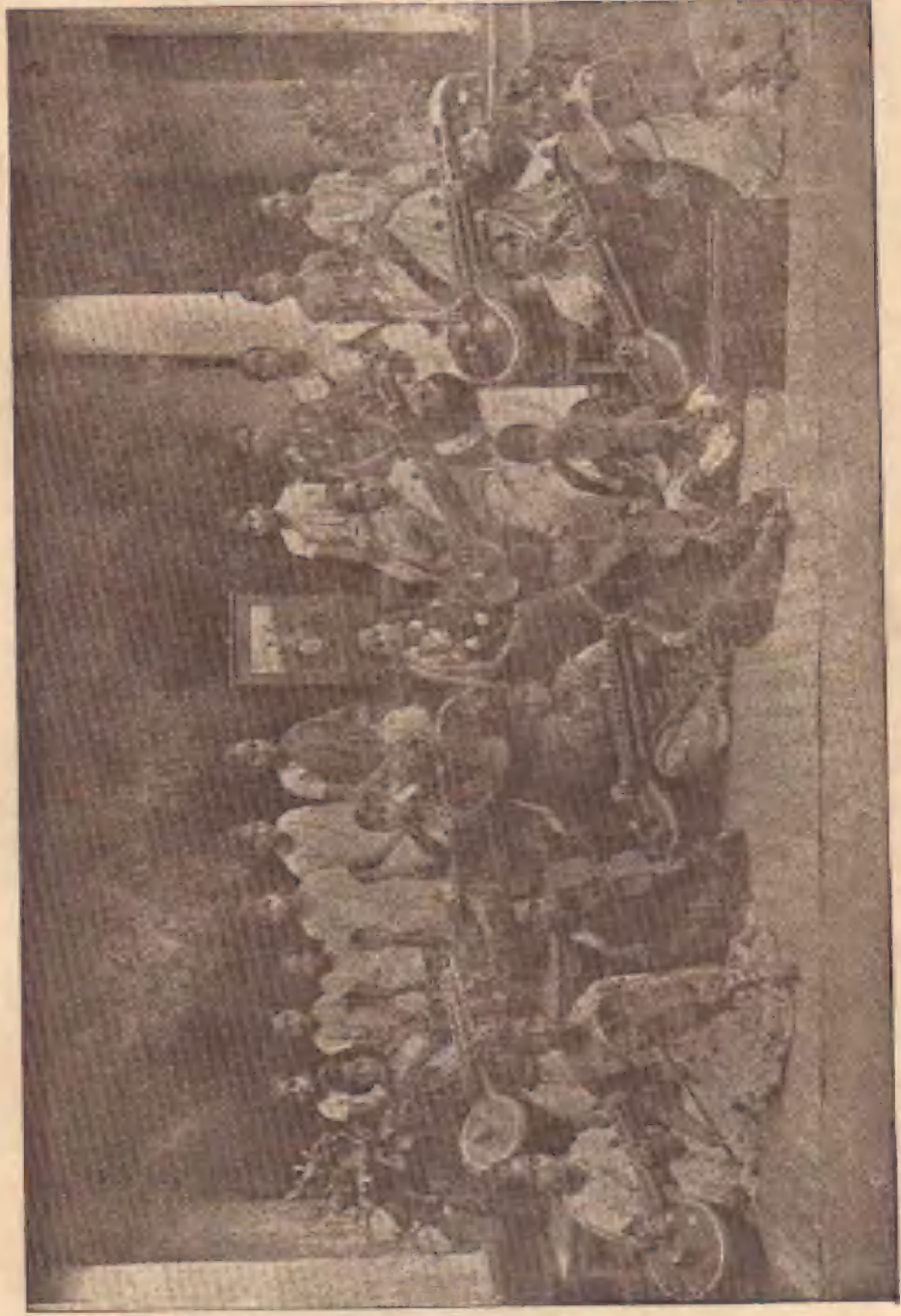
“నీకేమిటి సందేహం? నిన్ను యెదుర్కొనే ఆ సమస్యలు యేమిటి?” అన్నప్రశ్నలు అవిడ నాలుక దాకా వచ్చినవి. కాని అవిడ విచేకం అవిడను వారిం చింది. అవిచ్చిన్నంగా ప్రవహించవలసిన అవిడ ప్రేమనాహినికి యిప్పుడు అడ్డులేగింది. ప్రభాకర ప్రాణులర్థి సందేహస్పదం అవటంతోనే ప్రపంచం అంతా ఖాళీగా తోచింది చివరకు.

“పోనీ! యింకా కొంతకాలందాకా ఆక ధరించ తున్నాను,”

“నిస్సంకయంగా” అన్నాడు ప్రభాకరరావు.

ఆ తరవాత యేమీ సంభాషణ జరగలేదు. సంత చీకటివారివి గృహామ్మఖులను చేసింది. హామలుగేటు దగ్గరమాత్రం ‘గుడ్ నైట్’ అన్నాడు ప్రభాకరరావు. ‘గుడ్ నైట్’ అన్నది ముభార్గవ, కాని ఆ కంఠంలో పూర్వంవుండే క్రావ్యులేదు. ఉత్సాహంలేదు. అవిడ కంతవైన్యం కలిగించావనీ తలపు ప్రభాకరరావును రంపపుకోత తోసింది. ఆకాశమున మొలిన వర్షాలు వచ్చే చంద్రుణ్ణి పెద్దకారుమయ్యు క్రమ్మిచేసింది. ప్రభాకరరావు యింటికివెళ్లేడు. సాక్షిత్రి యింట్లో

ఆంధ్రమహిళా గానసభ—రాజమండ్రి.

చి॥ పా॥ అండలూరి సుబ్బలక్ష్మి

శ్రీమతి జాకెస్త్ స్వామి

శ్రీ॥ శ్రీ॥ సోనల చక్రిణమ్మగారు

లేకపోవటం మహద్వస్తు అమమమ్నాదు. మూల అయ్యన తెచ్చిపెట్టిన టిఫిన్ కార్డులు చీమలుపెట్టి పోతోంది. ఆ వివశత్యంలో ఆకలి యేం తెలుస్తుంది? అతను ఆలోచన మెదులు పెట్టేడు. ఇప్పుడు అతనికి విశాలప్రపంచంలో యిద్దరు వ్యక్తులు మాత్రమే కన విడుతున్నారని వాటిమీదే అతని ఆలోచనలు శ్రేణిక రించి ఉన్నవి. వాద్దరూ సాక్షి తీసుకొన్నవలు ఇద్దరూ తనదౌర్బల్యంచేతే తన జీవితంలోకి ప్రవేశించారు. ఒకరియందు తను భర్తృవిధిని నిర్వహించాలి. ఇంకొకరియందు ప్రణయవిధిని నిర్వహించాలి.

రాజ్యంకోసం అత్యయలును వధించుటకో, అత్యయలకోసం రాజ్యాన్ని విస్మించుటమో తెలియక కర్తవ్య మాన్యుడైన అర్జునునిగాను, దోషియైన తల్లిని చూచి తల్లిదండ్రుల విధినిర్వహించుటమో తల్లిమీద ప్రేమతో తండ్రికి అపరాధం చేయుటకో తేల్చుకో లేక మనోమేధ చెందిన హ్యుమెన్ లాగ అతను అవస్థపడ్డాడు.

ప్రతియుగంలో ప్రతిదేశంలో విధికి ప్రేమకీ యుద్ధం జరుగుచూనేవుంది. అవిషమపరిస్థితుల్లో పరిగైద కర్తవ్య నిర్ణయం చేసుకొన్న బుద్ధిమంతులు చాలా అరుదు. సాక్షి తీ, సుభాగ్లవా: విధి, ప్రేమ రెండూ ఉండే. విశేషమనే త్రాసులోపెట్టి యిద్దర్నీ యంతపేపు తూచినా త్రాసు అటూయిటూ మొగ్గులం లేదు. ఒకరు ఉండగా మరొకరు లభించరు. ఇద్దరూ అసలు లభించరు.

శీలం విషయంలో సాక్షి తీ కులకీమొగ్గువంటిది. తన అభిప్రాయములతో యోధునివలెనూ మాత్రాన ఆవిషమ విస్మించటానికి అతని అత్య అంగీకరించదు. కానలిస్తే సుభాగ్లవనే తిరస్కరించవచ్చు; కాని ప్రపంచములు మునిగినా అతనినాణక ఆమాట ఉచ్చరించలేదు.

ఉంటే యిద్దరూ ఉండాలి. లేకపోతే యిద్దరూ

ఉండగూడదు. తనంటే దేవతలుగూగా పరిగణించు తున్న సుభాగ్లవదృష్టిలో దోషిగా పరిగణింపబడి, అవివ: ఆత్మభంగంతో కృశించుతూనో, అన్యగృహీతయై ముఖించుతోనో ఉంటే తను చూస్తూ జీవించలేడు. అని ఆపంభనము.

ఈ విధాంత భార్యపక్షములతో మెదడు వేడి యొక్కి పోయింది. హృద్వేగం యిసుమడించింది. రక్తవాహాలు చిన్నవి పెద్దకావచ్చినవి.

ఈ గోల అంతా తనే ప్రపంచకాన్ని విడిస్తేనే తన్ను తీరేటట్లు లేదు. అవివేగంబనితమైన మానసికోన్మాదంలో అతని అత్య అత్యహాస్యమ నిర్ణయం చేసింది.

* * *

మర్నాడు పదిగంటలకు అతని ఆకాల దుర్మరణం ప్రపంచకానికి తెలిసింది. అతనిశవం నైవ్యాలయానికి వచ్చింది. నివారణమీద లేచిన నిర్ణయం నిద్యుద్ధా రంతో మరణం అని.

అతని విజ్ఞానం ఉన్నతవిజ్ఞా ఆన్ని అనవసరంగా అత్యహత్య చేసుకొంటానికి వచ్చినవి.

కర్తవ్యతామాన్యుడైన అర్జునుడికి శ్రీకృష్ణుడు కర్తవ్యోపదేశం చేసి ఉద్ధరించేడు. కర్తవ్యోపదేశం చేసేవాడు లేక హ్యుమెన్ లేట్లు వశించాడు. ప్రభాకర రావు నున్నితస్వభావం నీ ప్రపంచకలన యెదుర్కొలేదు. నిగించిఉన్న కిణిగి మోటుగా మోటినప్పుడు చెగినట్లు అతని జీవితం తెగిపోయింది. అవిషమ పనుక్యలో అతనిబుద్ధికి మరొక్కబుద్ధి తోడైఉంటే ఆ మహావిష్టవం సుంభించేదికాదు.

ఒకశేఖ సుభాగ్లవ అతన్ని క్షమించేదేమో! తని భర్త ఆనందంకోసం, సర్వభావోధించితే, తనహక్కును సాక్షి తీత్యాగం చేసేదేమో! అతను ధైర్యంతో ముందంజ తేయలేదు. హృదయదౌర్బల్యంబనితమైన మానసికాందోళనలో ఉక్కిరిబిక్కిరి అయి దోషిపిటదక అతను వశించి పోయినాడు.

అతని మరణానికి కారణమెవరు? అతని భావాభి
రుచులను నిర్లక్ష్యంచేసి నిర్బంధించి అతని జీవితాన్ని
పాడుచేసిన సురక్షకులు, ఇతరుల అదర్శములను
రెక్కచేయకుండా తమ మూఢవిశ్వాసములనే వారిని
అవలంబించుచునే ఛాందసులు. అతన్ని నిర్బంధించి
అతని పిషరండ్రి కవాహం చేయకపోయినా, అతని
ముద్దు చెల్లించి మామగారు కైకవంలానే పాల్గొని
విద్యాభిరుచి కలిగించి విజ్ఞానసంపన్నును చేసినా,
పాల్గొని తన మూఢాచారములను విస్మించి తనభర్తకు
సంతోషపడదనైన జీవితవిధానమును అవలంబించినా
అతని ఆత్మహత్య సంభవించిఉండేదికాదు. కాని
దైవవిధి అనుల్లంఘనీయం.

ఆ దుర్భాగ్య కన్నప్పడు మధ్యాహ్న భుజ్య
దనమ ఏకలం అభివర్ణించుచుండి? అనిత జీవితాంతం
అమృతానిగానే ఉండిపోయింది.

ఏకారణం లేకుండా యెందుకు తనకు చిచ్చుపెట్టి
భర్తానికంటే పాల్గొని బ్రహ్మంలా ఆలోచించినా
పోవలేదు. మూఢాచార సేవకుడైన రండ్రి సంఘ
భయంతో పాల్గొని జన్మాంతరైతధవ్యం అనుభ
వించింది.

ప్రణయరంగంలో ఆకాశంగాల్తో ఆత్మహత్యలు
సేతు రైతిక సంఘటనములైనయి. హృదయచారకము
లైన యీ కవాదసంఘటనములనుంచి హిందూ
సంఘానికి యెప్పుడో ముక్తి?

“ శి శి ర ము ”

(“పెల్లి” గీతములనుండి)

కోడెకానిగోల్పడిన శకుంతలమొందు
మోడు శాఖక రెక్కలముడిచి, యొదిగి,
వెతనినాదించు ప్రేమైక విరహగీతి
కూసె హృదయమే కలగఁ ‘కూ! కూ!’
యటంచు.

ఊర్పుపై యూర్పు విడకఁ బట్టుకొని ప్రాకె
యిగముక్తమైన మందనమీరవీచి;
వృక్షపాదమునైనాని ప్రవించెమెల్ల
గా నొకండు అహరి మంచుగడ్డ కట్టి!

కాననాంతరసీమలో కానరాదు
చెప్పకొన నొక్క పత్రంపు చిహ్నమైన!
చిత్ర మదియేమొగాని? సజీవసుమన
సమ్మె స్వప్నించ బోదిల్పాల్గిని నేడు!

స్తబ్ధతా నిలిడికృతశాంతిపాదలు
నాకసమున యెల్లదెవలయందుకూడ!
అతిప్రగాఢ ప్రశాంతినిశాంతనమయ
మును విదల్చు “మరల” చక్రపునడమెల్ల!

‘కొమ్మతాబ’

దా న ము లు

ఇయ్యవలయునను నిశ్చయముచే దన కుపకారికానివానికైనను దేశకాల పాత్రము లాలోచించి చేయుదానము సాత్వికమని యుండును. బ్రతుకువకారమునకుఁగాని ఫలము నుద్దేశించి కాని మనసునఁ గట్టపడుచుఁ జేయుదానము రాజసమనియు దేశకాలపాత్రలవివేచనలేక గౌరవసత్కారశూన్యముగఁ జేయునది తామసదానమనియు గీత అ. 17 శ్లో. 20, 21, 22 ములలోఁ జెప్పఁబడి యున్నదికదా! ఈముత్యైరంగుల యీవిలో మొదటిది మృగ్యము; రెండవది సకృత్తు; మూడవది సర్వసాధారణమును.

సాత్వికుడు ఫలము నేమాత్రము గోర కున్నను ఆయాదేశకాల పాత్రలనుబట్టి ఫలము కలిగియే లీలనని ఋజుప్రసేనుటకీక్రింది కథ ప్రాయఃబడుచున్నది. ఇది జరిగినదే. ఆంధ్ర దేశములోఁ సక్కడక్కడ పెద్ద లీలాటికిని జెప్పుకొనుచున్నదే!!

అజ్ఞాత అన్నయ్యగారి మొక బ్రాహ్మణుడు. ఆతని బిడ్డలను గురించి మానాయ నమ్మ నాతో నేమియుఁ జెప్పియుండ లేదనియే నాకు బాగా జ్ఞాపకము; కాని యారేడు మాత్ర మన్నప్రదాత—కాదు—నిరతాన్న ప్రదాత!!

ఒకనాటిరాత్రి యాదాపతులు భుజించి పడుకొనియుండిరి. అది వర్షకాలము. అనాడు

నారాత్రివర్షము గురియుచునే యుండెనట కాని భారాపాతముగా మాత్రముకాదు. అట్టి సమయమున నెక్కడనుండియో “అన్నయ్య బాబో—రోడ్దాళ్ళనుండి అన్నంలేదు—యిక్కడంటుకున్నాను రచ్చించుబాబో” యని యొక యార్తవాద మామజమానుని చెవిఁ బడినది. నవ్వునలేది మరల మరల విన్నాఁ దాతడదే యేనువు!! అది యెచటినుండి? ఒకమాలవాడు కష్టరోగి!! కాలేతులు లేనివాడు కన్నులుగూడఁ దిన్నగాఁ గనఁ బడవు—అలాటివాడు—ఏరుదాటి వచ్చుచుండగా నకస్మాత్తుగఁ బ్రవాహమువచ్చి యొక యిసుకదిబ్బరీచ నటుకున్నాడు. అట్టి వాని దాయేకువు!! అన్నయ్యను వాడును వాని నన్నయ్యగారు నొకరినొక రెరుగుదురు. “బోనదివాడే—నిన్న మొన్న రాలే దన్నాని” కనుకున్నాడన్నయ్య. వెంటనే భార్యనులేపి యితఁ చట్టియన్నమును ఆవకాయముక్కలును గిన్నెలోపెట్టి గుడ్డను మూటగట్టుకుని యామూట నత్తినొగట్టుకొని పట్టపహాగాకు రొంటఁజెట్టుకొని గడ్డిజెట్టు నివ్వంటింది చేతఁ బట్టుకొని బయటఁ బడ్డాడు!! భార్య “కూడావస్తా”నన్నది; కాని ‘వో’దన్నాడు. ఎంతదూరము కనక! ఇదిగోయేరు! మహా యెక్కువైతే వీకబంటిరోమా! అంత కెక్కువ యెప్పుడూ రాదేరు—“అరగంటరో రానటే” అని చిరచిర నడచిపోయినాడు. అటుతరు

వార నామాలే మరిచిపోయాడు. లోకమున టిట్టిదంతయుఁ గావలయునా !

కొంతకాలమునకుమాత్ర మాయితకొక హత్యజరిగినదట: అమ్మగా రావకాయకుం డలు తిరగనేయుచుండగా నామ మెడలో నుండిన రవలజిగిననాను శీలబారి ఆయూరుఁ గాయకుంకలోఁబడినది. అది యామి గమ నింపలేదు. తరువారఁకూడ నావిషయమై యా దంపతు లంతగాఁ బొటించునులేదు. 'ప్రాప్తంలేదు—పోయిందనుకున్నారు. కాని వారిదయ సంపాదించగోలిన మహాత్ములు మాత్ర మూరకుంకలేక వంటవానిపై నను మానపడి వానినొంటిగ నేటియొడ్డునకుఁ బిలచికొనిపోయి తన్నిరి. అప్పు డేదెట్లు యొక్కడఁదగిలినదో కాని వాడు 'హరి' యన్నాడు పాపం !

అదికూడ లోకమున కేమియవసరము? ఏట్లోపడి కొట్టుకుపోయింటాడేమో—లేకుంటే యేంనై పోలా'డనుకున్నారు నలుగురునూ. 'వియంటు' దనుకున్న రందరివలెనే అన్న య్యగారును. కాని యప్పటినుండి యదేమి చిత్రమో—ఆ యాలిమగల కన్నము పురుగుల వలెఁ గనఁబడ నారంభించినది. మందుమా కులును మంత్రతంత్రాదులు నెందులకును

బడికీరాకపోయినవి !! 'అవశ్యమనుభోక్తవ్య' మనుకున్నారా యిద్దరును.

అనంతరమొక సిద్ధుఁ డాయిత సతిధియై యీసమాచారము విని బాలివడి యోజివ మొదలిడెను. ఒకమండలము అనగా 40 నాళ్లు సమాధిలోనుండి యవ్వల నాల డన్నయ్య గారితో నిట్లనెను:—అయ్యా యిది బ్రహ్మ హత్యా పాతకఫలము!! ఇది లోలగించు కొంట కొక్కటేగతి:—ఆ చా డారాతి మాలవాని కన్నముబెట్టిన సుకృతమును ధారపోయుట.

అది వినఁగానే అన్నయ్యగారు 'అయ్యా, నాకు ఫలాఫలక్షానంలేదు. ఉన్నాదంటు న్నారు మీరు. సందేహస్పదమైన యిటు వంటిదానిని ధారపోయడపు సకల్పం నేను చేయలేదు. ఆ పాపఫలంకూడా అంతే! నేను కానాలనలేదు; వొచ్చిందై లే!! దాన్నిపోయి నదానికీ నాకధికారంలేదు' అన్నాడు!!

ఆ మాటలు పూర్తియైనవో లేదో అచటనేయెదుటనున్న రావిమాయ అకస్మాత్తుగ ఫెళఫెళమని విరిగిపడ్డది. అనాటినుండి యా దంపతు లందరితోఁగలసి లిగి యన్నము దినుట కారంభించిరి.

విన్నారా?!

॥ కృ. మూర్తి.

“ఏమీ కమలం! ఈలోలా మాధవరావు తన గృహమునకు మరలను. ‘బీక’ రమ్మన్నందున కెళ్లవలసి తియి గదా! ఇంకా నీవు తనూరు కావటంబగుపడు చున్నావే. వారింటి కప్పుడు వెళ్లుట? అక్కడనుండి నీనీచూ కప్పుడు వెళ్లుట? చదువుకోవలయు దానవని నీచే ఇట్లుండిన ఇంక నితరులసంగతులనుగుఱెంచులకు?” అని వాగేవ్వరరావు తన సహాధ్యాయినిని తొందర పెట్టుచుండెను. ఆమెయు కామధవరావునకు నలంక రించుకొని, చదవర నీధిలానికీ తన మిత్రునితోవచ్చి, అక్కడనున్న పనిమనిషితో “ఓసీపెం! నే నీలోలాన బహుశా అలస్యముగా యింటికేవచ్చెదనని ఆమృతా రితో చెప్పినయము” అని పర్మి అరనితో వెదలి పోయెను. ఆమె తల్లియు పనిమనిషివల్ల తామనిన సంగతికి విసుగుకొనుచు “అయ్యో! ఇదియేమి కాల మహిను, అంతకంతకు ఈ విద్య భావార్థమునకు గాక, విమర్శమునకే సహాయకారియగుచున్నది. ఎవరి నకునున్న మేమి బాధము. కుటుంబమును సురక్షితపరచి, సురక్షిత పథకములను, నడుపవలసిన గృహాయుధాని యే ఇట్టి ఆనందర్యపు వాతావరణములోబడి కొట్టు కొని పోవుచున్నారు.” అని సుఖగుకొనుచుండగా నీధినుడు కాదుచప్పుడాయెను. కుటుంబరావుగారు, చేతిలో మందులపెట్టెను పట్టుకొని కంపాండరు పెంబ వచ్చుచుండ లోనికి వచ్చి ఈజీదైరులో నైన మార్పైన నీలులేనందున ప్లాటుమీద మార్పిని, తన ముద్దులను మార్చుకొనుచూ, కంపాండరునకు ఏమియో కొన్ని కాగితములనిచ్చి పంపివేసెను. భార్య దుక్కి ఇచ్చుచేతి కందిచ్చిన అలముతో ముఖ, పాద, ప్రక్షాళ నముల గాదుచుకొని భుజంబ లోనిగో నలువైపుల కలయిపోచి “మన కమల భుజించినదా?” అని

ప్రశ్నించెను. “నీ గంటలు కొట్టకమునుపే నేమీమీకు తెలివో?” అని బంబుటకువల్లనవల. ఇంటికేవచ్చు సరికి అలస్యమగుట.” అని బహువిచ్చెను. “అలా పో! అయిన పో, నీవుమాద లోనుచుచేయుము. అనవసర అలస్య మెందులకు?” అని భుజించుచూ “ట”. అని అంటివే, అమ్మాయి వెళ్లినంగతి నీకు వేరుగా తెలి యదా” అని అడిగెను.

దుక్కి:—తెల్పుటకు రేగింపులు మీరు ఉంచినవే గదా యెందుట. ఎవరిచ్చుచారని. ఎవరియనము చారని అనే సిద్ధాంతంలా చేరిన విమర్శము, మీ మహారాజు అడుగువారివరు? ఎనిమిది గంటలు కావచ్చినది. ఈదువచ్చిన కన్య, నవయోవసుదను లేకయువకునితో నిశ్చయంగా వికారమలా!! అడిగిన వారిని అనాగతీలు, ప్రవృత్తము, విశ్వాసము చేసివారలు అని మానుమిక్కిలి నిందించుట ప్రారంభించుదు. నీవికంతటికీ, మీ అవిచారభూత్యమైన ప్రవృత్తియే కారణము” అని లోపయే క్షమన స్వరముతో బల్కెను.

కుటుంబ:—నీ ఇట్టి అనవసర అనుమానములను పెట్టుకొని సమాజమున వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యమును అని కట్ట బాటుచున్నావు. రేపు నేనూ, కొంచము అలస్య ముగా వచ్చిన, ఇట్టి అనుమానములేనే పెట్టుకొనెదవు కాలోలుమ? సరి, సరి.

దుక్కి:—నాగరిక చిహ్నమున రెండుపండు ఇట్టి వ్యవస్థా వ్యాపారములలో మునిగిన మీకు నే తెల్పు వాక్యములు ఇప్పుట్లో చెవికట్టకాలవు. మానవతల కమునందు క్షేత్రమున స్వభావమైన స్వాతంత్ర్యమును పదిరెండుమును, దానివల్లముతో మై అహంకార మును

కారములచేతను, కామక్రోధ ఇచ్ఛాది ప్రకృతిగుణములచేతను ఆపరింపబడినట్టి క్షేత్రముయొక్క స్వభావమును ఇచ్చట సంబంధించిన స్వేచ్ఛకు ముడిపెట్టి నిజమైన స్వాతంత్ర్యమును అనుభవించుచున్నామను నెట్టి లోబడి ముందు వెనక లగయక చాలమంది కొట్టుకొని పోవుచున్నారు.

కుటుంబ:—గుక్కడి! ఏ మంత నెట్టిదానవు. మిన్నొచ్చి మీదపడినంత విచారమును పొందుచున్నావే!! నాదు తమిషుడాలను ఇప్పుడు తీర్చుకొనవచ్చుచు రెప్పడు తీర్చుకొనెదరు?

గుక్కడి:—మీ జవాబు మరి బాగున్నది. పుత్రహర్షములకు ఎట్టివారికైన నీడ్చుకొనిపోవు ఎవకాశమిచ్చు యాపనకాలమున మనమట్టి పరిస్థితులకు దోహదమిచ్చుట సమంజసమా! నేమికి యాపనకాలము త్రాసుముట్టునంటిది. మంచి, చెడుగులను రెండువైపుల రేక్కిళ్లకు ఎటువంటిము తెచ్చుగానుండిన ఆ ముట్టు అటులాదుగక రేపుదు. అందులో పురుషుని దేహ, మకో నైపుకములకన్న శ్రీల నైపుకములు స్వభావముగ భిన్నములు.

ఇట్లు వీరు మాటాడుకొనుచుండగా 25 సంవత్సరముల నవయువకుడు, సర్వాంగమందగుడు, అచ్చటికి ప్రత్యక్షమై “ఏమి మామా! అత్తా! క్షేమమా?” అని పిలువించెను. ఆ దంపతులును ఆశ్చర్యానందముతో “ఏమి నాయనా ఆనందం! ఎప్పుడ మేరికొనుండి వచ్చితివి? మాకోక జాలైన వ్రాయగూడదా? నాన్న, అమ్మ, రమ్మలు, చెల్లెల్లుడు, అందరు క్షేమమా?” అని తొందరతో రేకగా ప్రశ్న పరంపరలను గురిపించి పూర్తిగా జవాబులైన గొప్పించిక, స్నానమునకు రమ్మని తొందరించి భోజనమునకు వలయు ఏర్పాట్లను జేయుచుండిరి. అనందరావు స్నానమును ముగించి మేరమాను ప్రక్కనే వేయబడిన పీటపై కూర్చుండి “అత్తా! కమల అప్పుడే నిద్రపోవు

చున్నదా ఏమి? ఆకస్మిక సమావేశమునం దుత్సవమును సమాజానంద మనుభవించునలెదను కాంతో మీకు టాబులైన వ్రాయక జేయగూడచ్చితివి” ఆ పలుకులు విని గుక్కడిమృత్యుం ఏమియు జవాబును చెప్పజాలక “ఈ లోకా నీనీమాకు ఎవ్వరో కొందరు తోడి బాధితులు కన్లుచుండ తానును కన్లుచది. ఇంకోక గడియకు రాగలదు.

కుటుంబ:—నీవు సోభ్యముగా వచ్చినందుకు చాల సంతోషము. ఇది నీవు చేయవలచిన కార్యకమ ఏమి?

ఆనంద:—మానాన్న గారు నన్ను ఏ ఉద్దేశముతో పంపిరో వానికొక పాటుపడి దేకియవచ్చు నిర్మాణమునకు సహాయమును చేయవలెనని యున్నది. నాన్న గారప్పుడే ఏర్పాట్లన్నియు చేసి అక్షయపాముల పెట్టుబడితో పని ముగియించారు.

కుటుంబ:—(పంతోషముతో) నాయనా! చిరం జీవితై వర్ధిల్లి నీ ఆవర్ణమును ఆచిరకాలముననే పొందువాడ వాడువుగాక. మరొక్కసంగతి, ఆదేశములో శ్రీల విషయమై నీ యభిప్రాయమేమి? గుట్టుపెట్టివందులకు ముద్దుపెట్టకొననందులకు ఇంక నిటువంటి ఇంక సందర్భములలోనే, చాంపర్య విచ్చేదములు జరుగునూ వింతవింతలైన సదృశులు అరులులానికి వచ్చుచున్నట్లు ఇక్కడ ప్రతీకలమాలమున తెలుసుకొనుచున్నాము. ఇటువంటివి నిజముగా జరుగుచున్నవా? గాకమునకు ఇదిగో పులియన్న అదిగో తోక అని ఆమధ్యభావముగదా?

ఆనంద:—దునదేశములగుర్చి ఎవ్వరైన అన్న పప్పుడు అట్టిది రట్టమగునుగాని ఆ దేశముల విషయమై లేనిది వ్రాసిన బారెంకమాత్రము ఊరుకొనదు మమా! ఆ దేశమున కుటుంబసోభ్యము కుటుంబ గౌరవము పరికిలనగా చూచిననే తప్పు గాంచలేము. దునదేశమున ఏనామలు పెందలగు నీవజాతులనబిడు వారింబుడు గాడ్పించు కుటుంబ పరిస్థితులు అక్కడ

సర్వసామాన్యముగా నుండును. ఈ సంగతులు మీకు పుత్రుల మాలమున బోధపడుచునే యుండి యుండవచ్చును. ఆ విషయములు మనమంతగా మాట్లాడరగ్గవి గావు.

రుక్మిణి:—మీ మామగారుమాడ మనసంఘము తము అమాదిరిగా సుందరమనియే కదా కాంక్షించుచున్నారు. మారెండ్రెగారు కూడ మమ్ములను స్కూలు పైసలు వగరు చదివించిరి కాని మా యుద్దేశములను, మాయాదర్శముల ప్రక్కతోవలన పోకుండునట్లు బహు జాగ్రత్త తీసికొనివారు. చేపటినుండి సేమగూడ మా ప్రాంతంబుగోడమెంట్టులో ఉండెదము. అని నవ్వుచూచితిమి.

కుటుంబ:—(నవ్వుచూచి) తానే సెలవైన మాడే పోలరైనట్లు నీవేనా ఏమి గుర్త. ఎవరో ఒకరు ఈ మాత్రము సదుపాయమునకు దొరకరమకొన్నావు కాబోలును.

రుక్మిణి:—సరి, సరి, ఇందులోనే తెలియుచున్నది. అప్పుడే 'నీతోనేనా' అని అన్నింతసరస ముడించిారు. అమ్మాయి కాబోలు రెండు రెట్టుచున్నది.

2

“నేను గంపెడాకతో అప్పటి మనఉభయాల మధ్య జరిగిన వాగ్గర్తములను దలచి ఈ మన సమాజే వేతము మన ఇరువురకు సమావాసందచాయకమగు నను ఆతుర్దాతో విరేకమునుండి వచ్చినవెంటనే మా అమ్మ వాల్లందినములు విక్రమించి మరీ వెళ్లుమని బలవంత పరచినను వినక పర్యవృత్తిని వచ్చితిని. నే వచ్చి నేటికి రె దినములైనది. ఒక్కగంటసేదైనను నాతో కుదసిచ్చి మాటలాడుటకు నీ కవకాకము లేనట్లు. ఏమి కమలా! నాతో మాటాడుటకు నీ కయిష్టముగా నున్నదా ఏమి? లేక స్త్రీల సహజాలంకారమగు లజ్జాభూషణమును ధరించితివా?

కమల:—ఇప్పుడవన్నియు ప్రబంధభూషణములుగా మాత్రమే యుండుటకు రిగియున్నవని నీవెరుగవు కాబోలును! ఇప్పుడు నే జేయవలసిన దేదో పుష్టముగ రలుపుము.

అనంద:—(మనస్సు చివుక్కుచు) కమలా! నీకు నేను మన చిట్టచాటినుండి మనతోనే మన మన స్థులలో పెరుగుచున్న ఈపరస్పర ప్రేమాంతురముల గూర్చి జ్ఞప్తికిరేవలని వచ్చెనా? నేను విరేకములందున్నప్పుడు నీ అప్పటి ప్రేమవాక్కులనే రలచి రృప్తికెందుచు ప్రపంచయాత్ర ఇకముందు నీ సహవాసానందమున ముఖముగ బగుర్చుకొన ఆశించితిని. అట్టి నన్ను ఈవిధముగ ప్రక్షింది నొప్పించుట నీకు న్యాయమా?

కమల:—అనందం! ఎందుల కీ కంఠకోమ. ఇప్పుట్లో వివాహమాడి నా స్వేచ్ఛను గోల్పోవనా కిష్టములేదు. ది. ఏ. ఇంకా తూర్తిగాలేదు. వెనుక నుండి మాటాడుకొనవచ్చును. నామిత్రులు నాకొరకు వేచియుందురు. కాలాతిక్రమణ మగుచున్నది. పోవలెను.

అనంద:—నేనుకూడ నీకొకప్పుడు ప్రాణాధిపతవని నీ వన్న కాలము గలదని నీవు మరుసకుము. నీ కాలమును వృధాచేయుచుంటిని నీ వెంచినప్పటికి, నా నిశ్చితాశ్రిప్తాయమును రెండుమాటలలో రల్పి ఈ రాత్రియే బయలుదేరి వెదలిపోవుచున్నాను. అప్పటికి నీవు బహుశా ఇంటికి రావని తలచెదను. కమలా ఏనాడైతే మన ఇరువురిహృదయములు కాశ్వరసవిత్ ప్రేమసూత్రముచే బంధింపబడి పంచభూతముల సాక్షిగా మనోవాక్కాయ కర్మములచేరను మనము ప్రమాణమెవరించుకొంటిమో, ఆవాటినుండియే ఈ నా హృదయము నీ కన్నులుచేసితిని. నేటికి అది కించితైన చలించలేదు. నా జీవితాంతమువరకు ఇటులనే యుండవను. ఆనాడు నీ పక్కిన పల్కులు నువ్వర్థాక్షరము

అతో వా హృదయమున లిఖించుకొంటిని. నీహృదయమును గూడ వాచితమువలన నాకు దత్తముచేసిన కథ నము నీకు జ్ఞప్తియందుండకపోదు. దానివిలువను, దాని పవిత్రతను మదివలయు ఇదే తెలుపు" అని పల్కి అనందరావు ఇక తిరిగిన మాటకే మేవమాను ఇంటికే వచ్చువరకు ఆగుచుని మేనత్త ఎంతలతిను లాడినను విడక, ఆమెవద్ద నెలవుపుచ్చుకొని విశాఖ పట్టణమునకు ప్రయాణమయ్యెను. రుక్మిణమ్మ ఈనంగ రులను ఊహించలేనంత మందమతిగాదు. అహు తెలివైనయెదవి! పెరిమిటి గృహమునకు వచ్చినపిమ్మట యాచార్యుగా ఈ సమాచారమును చెల్లి అల్లునిముఖంపై ఖరీదీ గూర్చి కొంతచెప్పెను. కుటుంబరావును కొంత వరకు నిద్రావముగా యోచించి తనకుభూతయొక్క దురుసులక్షణమును, అల్లుని నిష్కృళంక ప్రేమానురాగమును గూర్చి యోచించి ప్రభుడై కొంతవడి యత్న మిచ్చుకుండెను.

మందరమ్మ 40 సంవత్సరముల ముత్తెరువ. తగిన కుటుంబమున బుట్టి తగిన ఇంటబడి నీరిసంపదలతో రులకూగుచు విద్యావీణయు వివేకాదులకు పట్టు గొచ్చుదును. అందరిచే పూజితరీతియని పూజింపబడు వంత గౌరవస్థానమును బడసెను. ఒకకోవా ఉదయము మైలులో పోవడందగు కుటుంబరావు గృహమునకు తెల్లారుచేరెను. ఆమెనుగాంచిన వెంటనే ఏరియోయొక అపరాధమును గావించిన అపరాధులవలె కుటుంబరావు వంపతులుగకుప్పించి, తిరిగి సమాధిం చేకొని ఆమెను తగువిధమున పూజించి కళకలపక్కలను గావించుచు, "మందరం! మన ఆనందం ఇచ్చటికి రెండుసంవత్సరములక్రిందట వచ్చినప్పుడు 3 దినములుండి వాతో చెప్పినట్లు చెప్పుక వలసిపోయినాడు. వాటిమొదలు నేటివరకు వాని దస్తావీతో ఒకటానైన వాకు ప్రాయశులేదు.

మందరమ్మ:—వానిసంగతిని గూర్చి యోచించుటకే ఇచ్చటికి వచ్చినాను. ఇచ్చటినుండి అచ్చటికి

వచ్చినలగాయదు ఒకవిధమైన చింత మార్పు వాని యందు స్పష్టముగ గాన్పించుచున్నది. వివాహము చేసుకొన్నప్పటినుండి వలడను మార్పు పట్టెగాని మరివేరే మాటయే లేదు. కాని వాని ప్రవర్తనగాంచిన, అట్టి మాపులరీతియు వా గర్భవాసమున గల్గినందుకు నేను మిగుల గర్వించుచున్నాను. ఒక్కొక్కప్పుడు సమస్త లోకమును ఉద్ధరించుటకు యెగు ఉదారహృదయము గల పాపార్థ్యవంతు డిరేడేనా అని అనుకొనుచుండును. మేమందరము సకలవిధ సౌఖ్యము లనుభవించుచుండే, తాను ఒంటిగ నిట్టి సంతోషములయందు పొల్లాను అనుకాశములు కల్పించుకొనవలెంద, శరీరభారణ మాత్రమైన కావారమును నేవించుచు, కాలము బుచ్చుట గని నే సహించలేకన్నాను. నీ కుమార్తెయగు కమలాన్ని మన ఆనందం ప్రేమించినట్లును, ఇరువురు ప్రేమబద్ధులైనట్లును మనము చాలసినముల క్రిందటనే అనుకొంటిమిగదా. ఇంకెందులకు యోచించుచున్నావు?

కుటుంబ:—నేనేమియు చెప్పజాలను. దానిమనస్సునుగూర్చి తెల్పుటకు వా కెట్టి స్వాతంత్ర్యమును లేదు. దానిని విలచి నీచే అడుగుము. అని కుమార్తె కొరకు కలుగుచేతును. కమలయు మేనత్తను మాడగానే "ఒకలో ఆ త్రయ్యాగ ఇప్పుడేవా రావడం. బావా వాళ్లు అందరూ క్షేమమా? ప్యాకరీ పనులు చాల చురుకుగా జరుగుచున్నట్లు వినుచున్నాను. చాల సంతోషము.

మందరమ్మ:—కోడలా! నీవు నిజముగ వాకు కోడలవు కాగలభాగ్యము ఎప్పుడు కలుగజేసెదవు? మీ బావను గృహస్థుననేని మీ ఇరువురు సమస్త సౌఖ్యము లనుభవించుచు, మీద్యారా భగవంతుడు కొంతమేలును ప్రపంచమునకు కలుగజేసు నేకాంక్షించుచున్నాను. ఇద్దరు విద్యావంతులు. ఇద్దరు దేశకాల పరిస్థితుల నెరిగి మానవ భర్త్యమునకు పోషణ ప్రాయములగు నూరక నూరక పదతులను నెలకొల్పు

టకు సమస్తములు, విశ్వజనన భర్తయును ప్రస్తుత అవసర భర్తానుష్ఠాపములద్వారా పొందవలసిన కాళమును జూపింప నేర్పరులు; అట్టి మీరిరువురు దంపతులగుటకు నే కాంక్షించుచున్నాను.

కుటుంబ:—అమ్మాయీ! మీరుభయము లెవరి నొకరు ప్రేమించుకొనినది వా ప్రవేశమే గదా? వివాహము చేసుకొనుటకు నీకేల నిర్రామమానము.

కమల:—మనసంఘమునందున్న పెద్దలోపముద్వితే, వివాహములు కాంతిహాస్రమున ఏదో గొప్ప లోపము జరిగెట్లు విచారించెదను. వా కా పద్ధతి సోపనము.

కుందరమ్మ:—అయిన నీ వవివాహితగా నుండవలచితి వను మాట! అమ్మ! ప్రాపంచిక వాసనల సమర్థించుచు ప్రాపంచిక రుచులలో కలిసి మెలసి తిరుగుచున్నంత కాలము నిష్కళంక బ్రహ్మచర్య మవలంబించుట మహాధర్మమని పెద్దల అచభవ ప్రమాణముల హులమునను, నాగరిక దేశములయందు గాన్నించు లెక్కకు మిక్కిలియును అర్హనేకల మూలమునను నువకు స్పష్టము. నీరక్తనాళములయందు, భావతీయాంగనల ప్రత్యేక గౌరవస్థానమునకు మూలకంఠమును పరమపాత్రినర్య రక్తము ప్రవహించుచున్నది. అట్టి గౌరవమును కాపాడుట విద్యావతి వగు నీకు విధియని వేరే చెప్పనవసరము.

కమల:—ఏమీ! పురుషునకు నేవజేయుచూ దాస్యభావమును పూనుమనియూ నీ కాంక్ష. అది నా మరదుగాదు.

కుందరమ్మ:—చిన్నపిల్లవగు నీకు పాత్రినర్య భర్తయు దాస్యచిహ్నమన్నట్లు ముసలించుచుండుట విచారము. పాత్రినర్యము మోక్షద్వార స్వరూపమగు త్యాగస్వరూపము. సృష్టినియనుమల ననుసరించి భరించు వస్తువు యదల భరింపబడువస్తువు ప్రేమ విశ్వాసత్యాగములను చూపించుట ఆత్మోద్ధారిక

హేతువుగావా? ఇట్టి పవిత్రగుణ విరాజితు లిందు అంతయు పొందుగౌరము, పొందు పూజ్యత మహా యోగీశ్వరులు గూడ పొంద నవకాళము లేదని మన పెద్దల వచనము. అట్టిదానిని చులకనగ తూలనాద జేదు.

కమల:—స్వాగ్ధపరులగు కొందరు పురుషులయొద్ద లచే కల్పింపబడిన దీని పెట్టు ఇంతగా వర్ణించుట నాకు అసంభవముగ దోచుచున్నది.

కుందరమ్మ:—ఓనీ పెట్టిదానా! నీ కేమియు మన భారతీయుల సంఘాభారములగూర్చి లోతుగా కించి తెన పరిశీలించినట్లు గాల్పించదు. నిజమే తెలియుట కవకాళ మెక్కడ? సమస్తవిధముల తన సంతానము యొక్క ఆభివృద్ధులను పోషించ దాధ్యక్షగల తండ్రి తన విధిని మీరి తనపౌత్ర్యమును చూచుకొనుటలోనే లీనమైనయెడల ఆ సంతానముయొక్క స్థితి ఎట్లుండునో అట్టిస్థితిలో ప్రస్తుతమున్న మన సంఘము ఈ విధముగా గాక మరేవిధముగా యుండగలదు. ఉపనిషద్భ్యుగము పెందలు పురాణ యుగమువరకు, చివరకు కొన్ని వందల సంవత్సరముల క్రితమువరకు కూడ స్త్రీలను చూచుము! మనవారు మనస్త్రీలను బానిసలుగా నుంచవలచికో, లేక మార్చిదేవతలుగాను, ఆధ్యాంగలక్ష్యులుగాను ఎంచి పూజించి, గౌరవించికో తెలియగలదు. సృష్టియందే స్వభావవిధముగా యున్న స్త్రీ పురుష స్వభావభేదముల ననుసరించి ఆయా విధానుకములకు స్త్రీ పురుషుల నిర్వరను బాధ్యులనుగా జేసినట్లు ప్రపంచయంతయు సాక్ష్యమిచ్చుచున్నది.

నిజముగ స్త్రీజాతినంతయు బానిస స్థితియందు నుంచుట హైందవులు అదర్శముగ నెంచినయెడల దేవములయందు స్త్రీలచే వ్రాయబడిన ఋక్సంధుట సంభవమా? దానధర్మములను చేయుటకు పత్నిరహితుని కధికారములేదను శాస్త్రములు స్త్రీల నగౌరవపరచు చూడవలసినా?

కమల:—నీగోష్ఠులు చాలుగాని ఆస్తిపాస్తులలో శ్రీల కొక్కించేయవలసిన భాగములు కల్పించిరా? అది వారి స్వాధీనమునకు ప్రజలనిదర్శనముగాదా?

సుందరమ్మ:—ప్రత్యేక ధనావశ్యకములేని కాలములో పొడిపంటలచేతను ధనభాగ్య పుష్కల చేతను గృహములే ఇతరులుగమండి శ్రీలే గృహ యజమానురాలైనదిగ నున్న కాలములో శ్రీకి ప్రత్యేకముగ ఆర్జ్యపరమము గానించకపోవుటవల్ల ఈలోపము కల్గియుండవచ్చును. కాలానుసరణముగ తదావశ్యకత ఏర్పడినకాలమున మనమాస్థితిని తప్పక పొందవలెను. పొందవచ్చును. కమలా! నీవు బాగా యోచించుము. నామాటను గౌరవించుము.

కమల:—ఏమిటా! నీభోరణి వాణిమియే లల ఇక్కడను. ఇల్లి భోజనములేయుము. శేక్లబ్బుకీ ఇల్లి వచ్చెదను. అది లోనికి వెళ్లిపోయెను. తల్లి, దండ్రీ, మేనల్ల మువ్వురు ఒకరియొక్క మొసయిమానుకొనక మొగములను శ్రేలైనచుకొనిరి.

3

25/12/19 మధ్యాహ్నము వటుంబరావుగారు, అయనభార్య దుర్బిణిమ్మయు మేదవీధి వసారాలో నిల్చుని ఆవ్వడే యూరేగి పెదలిపోయిన పీల్లపండుగ లమగుచ్చి మాటాడుకొనుచుండిరి. ఇంకెలో బారెవ్వురు కబురుద్దీమగారి భార్యయు తనకుమార్తెయు అగు కమలమ్మ విషయ మేదపైకి వచ్చుచుండుటగాంచి తల్లిదండ్రులు చకిరులై ఏమమ్మా! ఒంటరిగ దిడ్డలైన వెంటపెట్టుకొనక ఇంతయారము వచ్చితివి? నీపంట్లోగాని, నీభర్తనెల్లల వళ్లల్లోగాని ఏమియు తొందరలు లేవుగదా? అని ప్రశ్నించిరి.

కమలమ్మ:—ఎవ్వరికీ ఏలోగమాలేదు. అతని చోట అంతెంతకూ వాడు వచ్చుటలేదు. నేచేయు పనులన్నిటిలోను పానకములో పుల్లవలె ఏలోవిధముగా అడ్డుతగులుచు పరిక్షించుచుండును. అది నా

స్వేచ్ఛను నాఆర్థిపాక్షికి భంగము. అందువల్లనే వచ్చివేసితిని.

దుర్బిణిమ్మ:—అయ్యో! అన్నిట్లో నీకింత దురిహంకారమెందులకే. భార్యభర్తలై వత్తుడు ఒకరి ఇంకొకరికి తెలియగూడని దహన్యము లేమియుండునే? ఎందుకునచ్చిన వివాహములు యిటు? పిల్లలను ఏమిచేసితిరి? నీదురహంకారము నీయం దున్నకూరలపు ప్రేమ మగూడ నకింపకే పెనబే. మొట్టమొదటమంచి వలదు వలదన్నను పుట్టుకొగోస్తే దైవములు, పంశమర్యాదలు ఎరుగనివారితో వివాహసంబంధము పెట్టుకోనుట తప్పదు. మంచివారై పంశమర్యాదలను గౌరవార్చు లేగాని ఇట్టిపద్ధతికూడదని చెప్పితినిగదా? వివాహమున్నప్పుడు నేవలము బామ్మలాటలా: ఇష్టుటిపద్ధతిప్రకారము ఈకువచ్చిన నీవు వరించి చేసుకొంటివి. ఇప్పుడు తిరిగి ఈతిప్పే చేమిటి? అనిపల్కి కంగారు పడుచుండెను.

వటుంబ:—అమ్మా! ఇప్పుడు నీయందేజేమిది?

కమల:—“ఈక్షేత్రముననేమన్నది వివాహవిచ్ఛేదనమొనర్చుకొనవలచినవచ్చితిని” అపలుకులువిన్ను తల్లిదండ్రులనడుము నటుక్కునున్నది. కళ్ల నీళ్లు ప్రవృత్తి నవి. తమ ఏకమాత్ర ముద్దబిడ్డ ఇద్దిగదా? తన జీవితమును ఇంకొకరిజీవితమును విడదలజీవితములను అభోగితి మంచుకొనుచు ముంచుచుయున్నదని తెలియుచున్నప్పుడు వారివలన కీర్త్యపక్షియు అనుభవించు నల్లి దండ్రుల ఆరాటము వేర దలుపవలెనా? వటుంబరావు అచ్చట నిలవలేక క్రిందకు పెదలిపోయెను. అన్నిటిని భరించుటకు తల్లి భూతేవతంతోడైన మాతృ తేవతగాన విచారముతో మందలించుచు “కమలా! నీవు ముందుకెవరికీ లాభముక నీతంతస్తును, నీవిధానమును, నీగౌరవమును, నీవంశ గౌరవమును కిందితెన వలపక ఇచ్చువచ్చినవేతిని పశుచగ్యవమకరింప ప్రయత్నించుచున్నావు. నీవివాహము చిన్నప్పుడు బరిగిన ఒకవేళ సరియైనవరునికి తల్లిదండ్రులనుగ నేము ఈయనాల మైతియును నిందకు గురియైన గాగలము.

యొక్క వయస్సువచ్చి మంచిచెడుగుల తారతమ్య మెరుగ నేర్చుకొని ఒకరికొకరు ఆసక్తిపడెనట్లు ప్రమాణ వాక్యములద్వారా మనోవాత్కాయ కర్మలూ పర స్పర విశ్వాసములుగా మెలంగ నియమించుకొన్నప్పుడు ఇట్టి విశ్వేషములకు ప్రయత్నించుట అతిసారము. ఇక ప్రపంచమున సత్యమునకు వాగ్దత్తమునకు విశ్వా సమునకు స్థానములేనట్లు ఈచర్యలమూలమున స్పష్ట మగుచున్నది. మా ఇద్దరుకీ నీవు వ్యతిరేకతగా మెలగు చుంటివని నీవు మాకుమా రెవుగావని ఎప్పుడైన తలచు టకు ప్రయత్నింతుమా? నీవారకొరకే ఎల్లప్పుడు ప్రయత్నించుచూ నిశ్చేదముగ వైన సక్రమవాగ్దమున తిప్పు ప్రయత్నింతుము. ఆదిభముననే నీవును నీలోప మునుమాని నీధర్మము నీధర్మగావని తెల్పుచాహించినక ఆయన యోగి క్షేమమునే మనమున లోరుచుండుట నీవిధానికము. కీర్తిరము" ఇట్లు రెల్లపల్లముండగా మటుంబరావు తిరిగి నమా రైవద్దనువచ్చి బుజ్జరింపు చుంటుంటే "రత్న! మీఅమ్మ చెప్పినట్లునవచ్చి కీర్తి గాంచుము. లోపాలలోపములు మానవులకు సహజ ములు. అందులో నీవుచెప్పినలోపము బొత్తిగ నగు బాటుపాడువు, గీతలలో "శ్రీమహాప్రణామనామో జాయతే వర్ణసంకరా" అని చెప్పబడినట్లు సంఘము నకు పునాదులగు శ్రీలక్ష్మణుడైన కళంకరమైనయదల వర్ణము అనగా ప్రత్యేకజాతులుగాక మానవజాతి యంతయు సంకరమగును. సంఘపక్షిరేతకు శ్రీమహా ప్రాణ యిర్వరు సమానవాధ్యులైనప్పటికీ పురుషుడు పుష్టికీ కేవలము బీజస్వరూపుడేగాని దానిని భారణ చేసి పక్షిరకీరీయించుచుంచి పెంచి దృఢమైన పునాదుల మీద బోషించి మానవప్రపంచమున కప్పుచెప్పుటలనైన బాధ్యతంతయు శ్రీరైయొప్పుది. నీవును నీపక్షిరేతను మాత్రము ఏమియు సన్నించుకొనక కాపాడుకొను చుండిన నీకును సంఘమునకును కీర్తిరము. మామాట లను మన్నింపుము. ఒడలున రక్తమిగిలినవెనుక నీవు మిగుల పశ్చాత్తాపపడవలసియుండువు. సద్గుణరానియు నీ ప్రేమకాంక్షయు అగు నీరావను నిరాకరించి అరెనిని నేటివరకును ప్రపంచసౌఖ్య విరహితుడగు విరాగినిగా

జేసితివి. చేసికొనిన ఇరెనివైన సరిగచూచి ముఖంపుము. అనవసరకోపము నుజ్జరింపుము. లోపము మంచిచెడు గుల గాంచనీయుదు. నామాటవిని మమ్ములను అప్రతిష్ఠ పాలుగానీక నీవు ప్రతిష్ఠను గాంచుము.

కమల:—ఎక్కడున్నను నాకు వ్యతిరేకపరిస్థితులే కలుగుచున్నవి. కానించుచూతము. రెండుకోలాటైన అన్నము పెట్టెదరా? లేక హోటలునకు వెళ్లమనె దరా? అని తీక్షణముగాబట్టి తనవంటు తెచ్చు కొన్నపెట్టెను సవరించుకొనుచుండెను.

౪

"నాయనా! నీవెన్నిదినములీవిధమున కాలక్షేప ము చేయుచువు? అకమల ఏలగు వివాహయోగ్య కాదుగదా. నీవెందులకు వివాహము చేసుకొనకుచుదు. ఇప్పుటికి అనేకమంది తన కన్యలనిగ్గుమని కలువలంపు చున్నారు. ఏమి మాట్లాడవు?" అని నుండరమ్మ నమానుడగు ఆనందరావుతో బల్కినది. ఆలేదను చిరువక్రముగమున కొక్కింత వన్నెయొసగ "రత్న! సకలజను నీకు నేను తెల్పవలసిన దెల్లియలేదు. మనస్సు ఎప్పుడైతే ఒకరియందు అగ్గునుయెకో అప్పుడే వివాహమైవట్లుగదా! అనివాహము అలక్షాం తము ఇరువురను బంధించునుగదా. విభక్త్యరముగ ఎవ్వ రైన మరణించిన అప్పుడు వారీభ్యమువచ్చినయదల చేకొకరినికావని నింకొకరిని, నింకొకరినికావని వేరొక రిని ప్రేమించుట నింద్యమును అత్యుచితక హేతుతుగు చాంచల్యమునకు దోహదముకాదా? ఒకరివలన తప్పున్న రిందవవారు అతప్పు దిద్దుబాటునకు వచ్చు వరకు ఎదురుచూచుచు అనుభవించవలసినదేగాని కాలము వెట్టిగా ప్రజలందరు పురిలేనిచారముకన్న నులభముగా ఈబాంపర్యముత్రమునుతెంచిన అధర్మ మునకు భంగముకాదా? భగవత్ప్రేమకు ప్రత్యాహ్వా యుగు మానవసేవనుచేసి భవ్యుడగుటను నేనిట్లు వ్వాననిర్దైవ తెలుసుకొని కొంతకాలమునకైన కమల తనకీచితమును పశ్చాత్తాపాగ్నిలో బదలైచుకొని పక్షిరేతంత మొనమీకొనుటను అవకాశము లేన్నుడు చున్నది. కాన నీవిత విచారించుము." అని పల్కు

దహారునివాక్యములను బదులాడలేక, “నాయనా! అటులనే కానిమ్ము. విన్నవ్యుడు కాన్యవించును గాక” అని చెప్పుచుండగా, ఒక బ్రహ్మ పుత్రుడు కొనివచ్చి “బాబుగారూ! చిన్నబాబుగారు కైతలు మీదనుండి క్రిందబడి పెద్దగాయము తగులగా నాన్న గారు పెద్దాడుపురికి తీసికొని వెళ్లివారు. మీకేసంగతి తెల్పి అమ్మగారితో సహా మిమ్ములను కమ్మని చెప్పుచున్నాను. కారు సిద్ధలాడున్నది.” అని పల్కగానే తల్లి దహారునియ్యదు ఏమియుతోచక కంగారుతో ఆరుపడికే వెళ్లిచూచి అక్కడినీతి మరేమియూ ప్రమాదాపద్యలా లేదని తెలిసి కాంతించిరి. అక్కడికి వచ్చిన డాక్టరుగారితో మన ఆనందరావును ఎక్కువ స్నేహముగాన ఆతనితో ఏమేమియో మాటాడుచు ఆస్పత్రియంతయు చుట్టుచుండెను. ఆనందరావుకేంద్రము ఏమిద్యక్యము గానించినచో గాని ఆకస్మాత్తుగ నిల్వబడి “డాక్టర్! అమె ఎవరో? ఏమిజున్నది?” అని ప్రశ్నించెను.

డాక్టర్:—ఆమె తన పేరుగాని తనకిదిగాని తెల్లుబాలవనియు ఒక నిత్యమాలిన వనితననియు మాత్రము తెల్పినది. ఆమె తనచరిత్రను ఎంతమాత్రము బయటపడెల్లు నిచ్చగించుటలు తోచుచున్నది. ఆమెను గుండెజుట్టు, గర్భాశయసంబంధమైన ప్రబలరోగములు కొన్నిగలవు. బహుశా ఆది నుడికెజుట్టుగాదు. మనిషినిచూచిన గొప్పకుటుంబములోపుట్టి పరితరై నట్లు తోచుచున్నది.” ఆనందరావు ఆటకలలమనిని యొక వీర నిశ్వాసమునువిడిచి “ఆమెను శేషమగుదును. కొంతసేపు మాటాడివచ్చెదను. నీవు వెదలుము” అనిపల్కి. మెల్లగ వలుకుచున్న పదములతో మంచము వరూపమున నిల్వబడి మెల్లగా కమలా! అని పల్కరించెను. ఆమెయు క్రుర్రీపడి దుఃఖమును చుట్టజాలక శరీరస్మరణలేక ఉన్నతావును గమనించక లేచి ఆతని పాదములపైబడి రానా! అపరాధిని పాపిని క్షమించుము. నీవే నాపాలిట పరిరపాపముడవు. అని పల్కి. వెక్కిరిక్కెక్కి ఏడువసాగను. ఆతడెంత ఫిరవైవను అక్షణమున తనకంటేమండికూడె రెండు కన్నీటికణములను చాల్చునంద మందలాలకిపోయెను. వెంటనే ఆమెను లేవకెత్తి మంచముపై పరుండజేసి “కమలా! విచారించుము; జీవులు కర్మానుగతులు. జ్ఞానభద్రముచే తన్నెదుర్కొనిన పంకటపథములను నుకరముగ నేను

కొనుట ఉత్తమ పురుషలక్షణము. నీవెప్పుడైతే పశ్చాత్తాపాశ్చిలాబది సంస్కరింపజేసితివో అప్పుడే నీజన్మము అన్ని తప్పులను మనస్థమువలె కళంక రహితమైనది. నీనీతి ఇంత హైన్యవలె రాగరమేమి? మాకు చాలనినములమంది నీసంగతులేమియు తెలియుట లేదు. నీరెందనవివాహము వరకుమాత్రమే నాన తెలిసి వది. ఆడాక్టరు తోసేపు ఎక్కడున్నాడు? నిద్రించెక్కడ?

కమల:—నేనా కథనములను రెండువ నాగుండెలు చక్కలగుచున్నది. అరేకు ఆకస్మాత్తుగ నాన తెలియవంద వేరొక యువతనినీటికొని ఏజోచదువని నెరుచుకెట్టి ఇంగ్లండు వెళ్లిపోయినాడు. నావద్దనున్న భవమంతయు వ్యయముకాగా వయోమయులగు నాతలిదండ్రులనువముల నా స్పించి పాపాగ నను చేయబాలక కన్యవడుచు క్రిష్టియన్సు భర్తయై అని విద్యలను అభ్యసేతలో అప్పుడెప్పి నాకరీరమున యిగ్గుతలముకాగా ఇచ్చటికి వచ్చిచేరిరి. ఇక నేను భూమిమీద బ్రతుకకాలము. నారోగమునూడ నాకను గుణ్యముగానేయున్నది. అంత్యకాలమున నీతివ్యధర్మ నముచేసి నిన్ను క్షమింపజేయకొని నిశ్చింతగ ప్రాణము వదల వచకాకము కల్పించువాకతో ఈజీరికి వచ్చితిని. భగవంతుడు అన్నివిధముల నన్ను దయతోనను నిమేషము చూచుచున్నాడనుటకు ఖండిత్యవమే నివ ర్యము. నానమానాసరోపములు నావననాగిరితా దర్శములను దోహదమొనర్చి మీఉద్ధృతము మీ నీతిజాన్యములు మూడిదలాడోనిన చన్నిటివలె నిర్లభక మై నాడివలెము అశోగతికివచ్చినది. కదపానీ నీద్యారో భగవంతుడు తన నివ్యదగ్ధమును నాన గానింపజేసి నాజన్మమును భవ్యముజేసి నాడు. అనందం! నీవు నాపాలిట ఆనందభాయుడవై, అనందజ్యోతిశై బ్రహ్మ వంద సంధామదవగుచున్నావు. నీవు క్షమించితి నన నన్ను ఈప్రాణిబోదు. నీజీవితమును ముఖవిచారము చేసిన పరమపాతకిని. అనువను నీవు భవ్యుడవు. నా అంత్యకాలమున నిన్ను గారించిన నేను భవ్యము, నీయట్టి ఉన్నతాత్మునిగాంచిన నీజనవిజయము భవ్యము. నీదేశము భవ్యము” అని బుల్కుచుండగానే ఈ ఆశీశముచేరి ఆకస్మాత్తుగ గడియారమానట్లు ఉపి రాగిపోయెను. ఆనందరావు నిశ్చేష్టుడై మ్రాన్నుడి కొంతవడి వట్టె నిల్వబడిపోయెను.

“అడవాళ్లకు కూడా ఒక పుత్రిక పెట్టారు, చిన్నా పెద్దా యానన్నండ్ కూడా దాంట్లో వ్రాస్తున్నారు. ఏవోక్లాను చదువుతూ స్కూలులో చాలా ప్రయోజాలు పుచ్చు కొంటూ, అనర్గళంగా భాగవతము, రామాయణము చదవగల సీవు ఏదైనా ఒక కథ వ్రాశీందుకు ప్రయత్నించకూడదా చెల్లీ” అన్నాడు మా అన్నయ్య. యుక్తవయస్సు వచ్చీవరకే స్కూలుకి పంపి, చదువు చెప్పించడమే, మహావీరకారంలా తలచే తల్లి తండ్రులచాటున పెరిగే హిందూబాలిక, ఏం కథలు వ్రాయగలుగుతుంది? చిన్నపిల్లని లోకానుభవం లేనిదాన్ని, నేనేమి కథ వ్రాయగలనని హృదయంతరించి చూచుకున్నాను. నా జీవితంలో అనుభవానికి వచ్చిన ఘట్టం స్ఫురించింది. అదే చెబుతాను విసంజీ.

మాయింట్లో ఉన్నవాళ్లం, నేను, మా అన్నయ్య, మా అమ్మ, మా వదిన అంతే. మాకుకొంచెం భూవసతి ఉంది. ఒక స్వంత యిల్లు, కొద్దిగా రొక్కం, దానాదీనా కాస్త సుఖంగానే కాలక్షేపం చేస్తున్నాము. మా అన్న బి. ఎ. ప్యాపై కూడా ఉద్యోగం చెయ్యడు. యింతకూ చేస్తానంటేమాత్రం యీరోజులలో దొరికే చెక్కడ. ఆతనికి ఆంగ్లభాషఅంటే అభిమానం మెండు.

ఆంగ్లంలో కవిని కూడా అవుదామని ఆతని ఆశయం. నిత్యం గదిలో తలుపులుమూసుకొని కూర్చోని, ఆంగ్లకవులువ్రాసిన గీతాలు బిగ్గరగా దొరల ఫక్కిని చదువుతూ ఉంటాడు. బజారునుంచి ఏదైనా వస్తువు తెచ్చిపెట్టాలన్నా, యింట్లో కాస్త అస్వస్థతగా ఉండి డాక్టరునేనా పిలువమన్నా, మనం ఎంత కేకలునేసి పిలిచినా, గిడామన్నా పలుకడు; బుట్ట బద్దల కొట్టుకొని చచ్చివా తలుపు తీయకు. ఇహ మా వదివ, యీ విడ ఉత్తిరోగాలకుప్ప—సంవత్సరం పాడు గునా మూలుగునూనేజింటూది. అంచేత మా అమ్మకు అడలోడు చిన్న మొగలోడు కూడా నేనే.

పగలల్లా నేను బకిలోగడిపి సాయం కాలం యింటికిరావడం. చీకటిపడగానే మేమంతాభోజనాలుచేసి, అన్నయ్య మిసహా, గదిలోకిపోయి పళ్ళుల్లాపడుకుంటాం. మా దొరగారు, రాత్రి పదిగంటలు వరకు ఏవేవో ఆంగ్లపద్యాలు చదివి అలసిపోయి ఇంట్లోకివచ్చి వదిన్ని లేపి, వీటెనుకొకూచోమని, కాస్త నువ్వుకులాసాగా బాతాఖాని చేస్తూఉంటే, నేనువడ్డించుకొని తినేస్తానని, అన్నం తనే పెట్టుకొని తినేసేవాడు; మొదట చెప్పగా ఆతనివన్నీ దొరల వద్దతు

లని. రాత్రియిల్లాగడిచేది, నాకు తెలివి ఉన్నంతవట్టుకు.

ఆ వేళరాత్రి మేము భోజనాలుచేసి గది లోనికిపోయి పండుకునేవేళలయింది. అని చలిరోజులు, పండుగు ముందుకూడాను. వీధిలో ఒక కేక వినిపిస్తోంది, అన్నంతోసం పరితపించే ఒక జీవిది, సంగీతంలా. ఆ కేక లోని అసహాయత, దీనత్వం, వేదన నా లేతగుండెల్లో చాలిని కదిపాయి. ఆమెను పిల్చి ఆనాడు మాయెట్లో మిగిలిన అన్నం పెట్టాను. పాపం ఆ విడ ఎంతోసంతోష ముతో 'అమ్మా! తల్లీ! నీకు చాలామంది పిల్లలు పుకతారు' అంటూ ఒకవిధమైన యాసతో, దీవించి వెళ్లిపోయింది.

మర్నాడు రాత్రికూడా ఆవిడ వస్తుందని నాకు తెలుసు. అంచేతనే ఎనల్లో బియ్యం పోసేటప్పుడే, ఎక్కువ పోశాను. అనుకో న్నట్లు రాత్రితొమ్మిదిగంటలవేళలయీ సరికల్లా 'పుణ్యతల్లీ! అన్నంపెట్టవమ్మా!' అంటూ హాజరైంది ఆవిడ. అల్లా చాలిగా కేకవేస్తే నాప్రాణం కొట్లాడేది. ఆ కేకలోని చాలి, వీధిలో ఉన్నవారి అందరి హృదయాలకు అందదుకామోసు, లేకపోతే మరెవ్వరూ పిల్చి అన్నం ఎందుకు పెట్టరు?

ఇల్లా ప్రతిరోజూరాత్రి ఆవిడ వస్తూ ఉంటే అన్నం పెట్టడము నా కొక అలవాటై పోయింది. ఆవిడయెడల నాకొక పోదరీభావం కూడా ఏర్పడ్డది. మాఅమ్మమాత్రం 'రోజూ మధూకరం పెట్టి వాళ్లని ఎక్కడా

చూడమే, ఎప్పుడో అన్నం మిగిలిపోతే యింత వడేస్తారు గాని' అనేది. నేనుమాత్రం ఎవరి కడుపులోనూ అన్నం ఉట్టికట్టుకు ఉండి పోదు; యింతకు నాలికదాటితే నరకమేను, వీడల కింత వడేస్తే యిహంపరం కూడాను అంటూ ప్రతిరోజూన ఆవిడకు తప్పకుండా అన్నం పెట్టేదాన్ని.

ఈ రీతిగా కొద్దిరోజులు గడిచాయి. ఆరాత్రి చలి చాలాజా స్తీగాఉంది. భోజనా లైయాక, ఆ భిక్షుకస్త్రీకోసం, నీర్చిలో అన్నంపెట్టుకొని, వీధి తలుపుతెరిచి సావిట్లో కూచున్నాను. నిత్యంవచ్చేవేళ తప్పిపో యింది, ఆవిడ రాలేదు. పదిగంటలు కూడా కొట్టారు. ఇంకా రాలేదు? చలిలో ఎంత శీపని కూచుంటా? నిద్రకూడా వస్తున్నాది. ప్రాణం విసిగి తలుపు వేసుకొని గదిలోకి పోయి పంకకున్నాను. ఉదయాన్నే మా అమ్మచేత చీవాట్లు 'ఆ మూడ రాసులేదు చెయ్యా లేదు సిబ్బెడు అన్నం దిబ్బచేరింది' అని. పాపం! ఆవిడ ఎంచేతరా లేకపోయిందో? పంట్లో బాగులేదేమో? అని అనేక విధాల నామనస్సు కళవళ పడ్డది.

ఇంతట్లో పండుగు దినాలు దగ్గరకు వచ్చాయి. ఊళ్లో ఎక్కడచూచినా యిళ్లకు సున్నాలు వేసుకొనేవారు, తలుపులకు తారురాసుకొనేవారు, గుమ్మాలకు పసుపు రాసి బొట్టుపెట్టుకొనే వారును, కొత్తబట్టలు కుట్టించుకొనేవారు. ఒకవిధమైన నూతనోత్సాహముతో పండుగదినాలు వచ్చాళాయి.

ఎక్కడచూచినా పేకాట హడావిడి రేగింది. మాయింట్లో కూడా మా అన్నయ్య, మేడ మీద అద్దెకుఉన్న బడికుట్టవాళ్లు వగలల్లా ఆడడమే కాకుండా రాత్రిభోజనానంతరము మావీధి అరుగుమీది తీగివేసి పదకొండు గంటలరాత్రిఅయ్యేవరకు అదే పేకాట. పండుగదినాల్లో పేకాడడము దేశంపాడు గున ఒకరివాజులయిపోయింది. పండుగు దినాలంటే ఒక దానంధర్మం చేసుకొనేందుకు వర్వదినాలుకాని, బేస్తు మీద బేస్తు పెట్టి, నిద్రాహారాలు మాని, యిల్లు వల్లు గుల్లు చేసుకొనేందుకుగాదు. ఆమొగాళ్లకర్మం మొగాళ్లదికాని ఆడవాళ్లకీ అదేపాడుబుద్ధి. నాన్నేహీతురాళ్లు, ఎందరో ఆడపిల్లలు ఆ పండుగ రోజున మాయింటికివచ్చి పేక ఒకటి తెచ్చి, బిస్కత్తులుకాచి, పిప్పరమెంట్లుకాచి, పేకాడుకుందామురమ్మనమని పేక్కు తిన్నారు. నేను మాత్రం తలంటి నీళ్లుపోసుకొని, మా అమ్మయిచ్చిన కొత్తబట్టలు కట్టుకొని, ఏదేనా కొనుక్కొనుని మాఅమ్మయిచ్చిన డెంకు అణాలు తేబులోపెట్టుకొని, బుట్టలో బియ్యంపోసుకొని, గుమ్మం దగ్గర కూర్చొని, వచ్చిన ముష్టివానికల్లా విడికిడేసి బియ్యం పెడుతూ ఉదయంతంతా గడిపాను. మధ్యాహ్నము, పిండివంటతో భోజనము చేసి, వీధిసావిట్లో ఖజ్జోరపుచావచేసుకొని కూర్చుని, పోతన్నగారిభాగవతంతుకుకొని గతేంద్రమోక్షంనడుపుతూ గడిపాను. లా 'హక్కింతయులేదు' అన్న పద్యంచదివి నప్పుడు ఆ భిక్షుకస్త్రీ నాహృదయంలో

తోచింది. ఏమయినదో! కేక నావినపడలేదు వీధిలో, ఈ పండుగ మూడురోజుల నుంచీ కూడాను. ఈరోజుల్లో అవిడగానివచ్చిఉంటే అన్నంలోపాటు పిండివంటలుకూడా పెట్టి ఉండునే?

పండుగ మూడురోజులు కులాసాగా గడిచాయి. అవేళ కనుంపండుగ. రాత్రిభోజనాలైయాక గదిలోకిపోయి మేమంతా పండు కున్నాము. నాకుమాత్రం నిద్దురరాలేదు. ఎంతప్రయత్నించినా కన్నేనాబరువెక్కలేదు. పదకొండుగంటలుకొట్టారు. అంతవరకు వీధిఅరుగుమీద పెనుప్రళయముగా జరిగిన పేకాటఅపివేసి ఎవ్వరిమానాన్నవారువెళ్లి పోయారు నిద్రపోయేందుకు. నాకు యింకా నిద్రరాలేదు. ఆమర్నాడు మా బడికి దొర సానమ్మవచ్చి లేచిపోయింది. అంతేత నేను పాకాలన్నీ మనస్సులోనే, నెమరువేసుకుంటున్నా, నిద్రరాలేదు కాబట్టి. కొంతనేపటికి మా వీధిఅరుగుమీద మూలుగు వినబడ్డది. క్రమేణ అది ఏడ్పుగామారింది. ఆ కంఠం చిరవరిచిత్తమైనదే. భిక్షుకస్త్రీది. ఆమె కంఠమే అంత మధురముగాఉంటుంది. నేను పోల్చుకొని తగ్గిఉన్న దీపంపెచ్చుచేసి, వీధిలోనికి తలుపుతీసుకు వెళ్లడానికి భయపడి, గదిలోకిఉన్న కిటికీతలుపు రచి, 'ఏమమ్మి యిన్నాళ్ళు ఎక్కడ? ఎందు కల్లాపడుస్తావని' ప్రశ్నించా. ఆ భిక్షుకస్త్రీ నిండావేసుకొన్న మునుగు తొలగింది, వెక్కివెక్కి ఏడ్వటం ప్రారంభించింది. ఎంత చక్కని ముఖం! చక్కనివాళ్ళకుకూడా దరిద్రముం

టుందా అనుకున్నా నేను. ఏమిటికథ అన్నాను. తనకథ యీ విధంగా చెప్పింది.

‘తల్లీ! నేను ఒక మహమ్మదీయస్త్రీని. చిన్నప్పుడే తల్లితండ్రులు గతించారు. నాకు యుక్తవయస్సువచ్చేవరకు నా పినతండ్రి పెంచి, ఒక అల్లాహ్ మదుకే నన్ను యిచ్చి పెండ్లి చేశాడు. నా భర్త కుటుంబం చేశేవాడు. వచ్చిన శబ్దంతా ఆరెని త్రాగుదుక్కిద విని యోగమయిపోయేది. దక్కనలో! మేము కుల్లిపోయేవారము. ఇంతట నాకు యిద్దరు పిల్లలుకలిగారు. నన్ను పిల్లన్ని ఆరెను పోషించలేక, మమ్ములను వివర్ణించేసి, రాగం పెల్లిపోయాడు. నాకు మొదలు నేను చిడ్డలు పగలల్లా ఉపవాసము చేస్తాము. రాత్రి నేను మాత్రము పైకివచ్చి వధూశరముచేసుకొని, ఏతల్లివ్యాధయమేనా కలిగితే నేను యంతరిని పిల్లలకు పెడతాను. లేకపోతే మేము తల్లి ముగ్గురము నిరాశాశ్రమే. కన్నతల్లీ! నీవు ఆమధ్య ప్రతిరోజూ పెట్టడముచేత, మేము న మృద్ధిగాతిని సంతోషించగలిగాము. కాని ఒకరోజున చేతిపిల్లకిబిబ్బుచేయబట్టి రాలేకపోయాను తల్లీ! ఇంతవండుగ వచ్చింది, యీమూడురోజులు అరుగుమీద మొగవా రంతా పేకాటఆడుతున్నారు. నేను వేచివేచి పెల్లిపోతున్నాను తల్లీ! తిండి లేక మలమలమాడి జీవాతేనా విస్తరిస్తాము గాని, మొగవారియెదుట పడమమ్మా! ఈ పండుగ మూడురోజులు మేము ఉపవాసాలే చేస్తున్నాము చల్లనితల్లీ! ఈరోజున నా

కడుపులోబాధ చెప్పుకొనేందుకని ఏధిలో చీకటిలో పేకాట అయిపోయేవరకు ఉండి, యిప్పుడు మీ అరుగుమీదికివచ్చి, నిశ్చల్లంగా ఉండటంచేత, నీవు నిద్రొదిలించుకొని రాలింది, దుఃఖంపట్టలేక ఒకమారు యిక్కడ ఏడ్చి పెల్లిపోదామని అనుకున్నాను. ఇంతట నీవు చల్లగా పిల్చావుతల్లీ!’ అంది.

నాకు శరీరములో ఒకవిధమైనకంపం కలిగింది కథవిన్నాక. చిన్నపిల్లని, అన్యతత్వంకాలని, అర్థరాత్రినేక ఇప్పుడు నే నీమెకు ఏమి నహాయముచేయగలనని అనుకున్నాను. నా హృదయంలో మెరుపులా ఒకటి మెరిసింది. మా అమ్మ నాకు పండుగులో కొనుక్కొనితినమని యిచ్చిన రెండణాలు నా జేబులోనేఉన్నాయి. అనితీసి ఆవిడ చేతిలోపెట్టి ‘అమ్మా! యిది పెట్టిపమేనా కొని నీవు నీపిల్లలు యీరాత్రితినండి. ప్రతి రోజునా వస్తూఉంటూ, నేను నీకు తప్పక అన్నంపెడతాను. ఇఖమీగ యిక్కడ పేకాటకూడా ఎచ్చరూ ఆడరు’అని చెప్పాను. ఆ కిటికీలోంచి ఆమనినీచేతులతో నాలుగలు ముద్దుపెట్టుకొని, ‘యింత చిన్నపిల్లపైవా, ఎంత ధర్మబుద్ధి, చల్లనితల్లీ! నీది’ అంటూ అనందముగా పెల్లిపోయింది.

దేశంపొడుగునా యిల్లాంటిభిక్షుకస్త్రీలు పోతముదిఉన్నారో? మూడురోజులపేకాట, ఒకమనిషి మూడుప్రాణాలుతీసింది. యిల్లాంటి ఎండికన్నెరుగనిఆడవాళ్ళని ఏధపడకుండా కాపాడుకోలేనిదేశం ఏదేశం?

శ్రీశ్రీ ఎరిస్కీను (మదరాసు గవర్నరుగారి సతీమణి) మదరాసు
అఖిలభారత మహిళా సభకు దర్శించుట

కమల నిష్కళంకహృదయ అతి మౌనస్థగ్రాహిణి అనందాలంకారములకు నిధి. ఎల్లప్పుడును చిరునవ్వులా మె మోమున చిందులు త్రోవ్వుచుండును. కోప మునునెట్టిదో నామె యులుగను. మనమారి స్థిర చిత్త.

తండ్రిపేరు కోటిశ్వరుడు. అగర్భ శ్రీమంతుడు. ఎల్లప్పుడును ధవళావ్యయంతో కులదూరుచుండును. కలయనకు కన్య. వీరగ్రామము కపిశ్వరం. కోటి శ్వరుడూరికి పెద్దదొర. గ్రామమునందలి కన్య దొర లెల్లరు తాను చెప్పిన చొప్పున నడచుకొనవలయును.

తనయనగు పుత్రికకు కమలకు విద్యాబుద్ధుల యందుత్తమురాలుని కేయవలయునని యాతని కల్పవృక్షుడును గొప్ప కోరిక. ఒక్కగా కొక్కకూతురు. అతి గారాలముతో బెంచుచుండెను. కోటిశ్వరుడు విద్యా విహీనుడైనను ప్రాచీనదేశ ద్యుతపోయల యందలి నిపుణుడు. ఆసునిక విషయాలకుం దభిరుచి మెండు. ఇంటి నొక చుడితోర్తమునిచే కూకునకు విద్యా బుద్ధులు నేర్పించుచుండెను.

వరునొకొండవయేట గుంటూరునందలి జాతీయ పాఠశాలయగు శారదానికేతనయన కామెను సంపించెను. కమల మౌనస్థగ్రాహిణియని ముందే చెప్పి యుంటిమి. పాఠశాలకుపోయిన కొలదిదినములకే తన నైపుణ్యమును వెలిబుచ్చుచు తోడిచాలికలను మించి, విద్యయందును నడవడికయందును ఉపాధ్యాయుల మన్ననలకు పాత్రురాలయ్యెను సంగీతమామె సాత్తు. కంఠము కోకిలను ధిక్కరించును.

సంవత్సర మాకరువాయెను. వేసవికాలపు నెలవులు. కమల తండ్రిగారిచే సంవదిదిన బంధువునితో కలసి స్వగృహము చేరెను.

కమల కిచ్చుడు పండ్లదెండువత్సరములు ప్రాచుం. రజస్వలానంతరము ఇంటియొద్దనే, వచ్చిపోవు చుట్టాలతో ముచ్చటగా కాలము బుచ్చుచుండెను.

మంతు కేసంగులప్పుడు శ్రీరామనవమి ఉత్సవములు చెలరేగుచుండెను. వీధులన్నయూ పందిళ్లతోను తోరణములతోను ఆలంకరింపబడియెను. వీధివీధుల నాటకములు, పాఠకథలు విరివిగా జరుగుచుండెను. అంగనలు వీధివీధుల దిగి యానందించుచుండిరి. ఒక వాటిరాత్రి కమల తోడిచేడియలతోగూడి వడివీధిలోని శ్రీరామాలయముదగ్గర నారాయణదాసుగారు చెప్పుచున్న పారికథను వినుటకై బోవుచుండెను. ప్రోవలో నెకరో నలుపురుమునకులు పారికదురుగా వచ్చుచుండిరి. వారిలో నొకడు “అమె మాతొర వారి కమల”యని మెల్లగాచెప్పెను. ఆపల్కులు కమలయొక్క కర్ణభ్రుటములలో ప్రతిధ్వనించెను. ఆశ్చర్యమున కమలు మిరుమిట్లు గొల్పెను. తదేక దృష్టితో నాయునకుని వీక్షించెను. పౌడ్రము చురించెను. మోమునందొకవింతలేజన్ను విచ్చింభించెను. ప్రణయకోర్కె మొలకలెను. దేహము మాత్రము తోడివారితో బోవుచుండెను గాని, మనస్సంతయు నానవయోనకునియందే లగ్నమై పోయెను. కర్ణరసాయనమున దానుగారి పారికథ యందు ప్రీతిలేదు. చెయలన పాపవెప్పి గృహభిముఖురాలయ్యెను. తన గదిలోనికిపోయి తలపులు దిగి యింది పొన్నుపెట్టించి ఆయునకుని ముఖావనిదమునే మనస్సున జతించి పొంగి పొరలు ప్రణయంబుధిలో లేలిపోవుచు, పూచిలుకుని నాడికూపులకు తాళజాలక క్రుంగి కృకించి ప్రక్కపైనే ఉన్న తయై నిదురబోయెను.

పెంకడు దొరవారి పెదపాతేరు. ఏటేట దొర వారికోక కిల్లుచెప్పలతోడు బహుమతిచేయుట పెంకనికి మామూలు. ఈయేడాది కుమార్తె కాంతయ్య 'ఇంటరుమీడియట్' పరీక్షయందు శ్రీరత్నగుటంతేసి అమితానందముతో వానిని దొరవారికి మాపించు నిమిత్తము పెట్టినందుకొని, తానే స్వయముగా తయారుచేసిన కిల్లుచెప్పలతోడును చేతబట్టుకొని దొరవారి దర్శనార్థమైపోయెను.

దొరవారు కాఫీనగయరాలు పాటించరు. పాలు పెరుగులాయన కమిక్ పీఠి. తొమ్మిదిగంటల ప్రార్థనైతేను. అప్పుడే పెరుగన్నం పూర్తిగా భుజించి గట్టువ లేవ్వరు. లోగిటి మందటిపరంపాలో పడకకుప్పీరీద పరుంచెను. పెంకయ్య అతి నివసముతో దొరవార్కి సమస్కరించెను. కాంతయ్యయు నట్టి గావించెను. దొరవారు సంతోష పూర్వకముగా చందనములవందుకొని, "ఏరా పెంకదూ! మీవాడేమి చేస్తున్నాడు" అని ప్రశ్నించెను. "నీ తం మావోడు ఎన్ యే పాపయినాడట కాబూ! దొరొరికి మాపిద్దామని తీసుకొచ్చా" అని పెంకయ్య బదులు చెప్పెను.

కమల తనగది కిటికీలోనుండి చూచినది. సమస్త మునిన్నది. మనోరంజనుని గుర్తించినది. పౌడయము నందు ప్రణయబాణాలు రగుల్కొన్నవి. తల్లిర పాటుతో నిటునటుచూచినది, ఏమియు తోచలేదు. ఎట్టకేలకిండుకాంతి నొంది కివ్వన నెలువలికివచ్చి "నాన్నాదూ! నానకుమార్తె చెప్పలు తెప్పించరూ!" అనియెను. మాడ్కులు మాత్రం చీడిలగ్రంథ నిలుచుని యున్న యువకుని మీదికే సాగిపోయెను. ఆ మాత్రులలో అలంకార ముట్టివడుచుండెను. అందుండి విద్యుచ్ఛక్తి ప్రవహించుచున్నది. కాంతయ్య ఆ ప్రవాహములో పడెను. మైమరచెను. అప్రమత్తు

ముగా చలించిపోయెను. ఒప్పు తులకరించినది. ఒండొరుల మాడ్కులు తీవ్రముగా ప్రసరించినవి. ఇరువురును నిర్భయ ప్రేమలో రీసమైపోయిరి.

జూలై నెల ప్రారంభమాయెను. కాంతయ్య కాలే తీకి వెళ్ళవలసి వచ్చెను. పితామహులు మహారాజా వారి కళాశాలలో ది.యె. చదువుటకు పోవుచుండెను. మహారాజావారు సంవత్సరమునకు రెండుసందలు సహాయము చేయుచుండిరి. పద్దెనిమిది యేండ్లప్రాయుడు. నూనూకుమీసములు; నువ్వుని చెక్కిళ్ళు; పొడవు నకు తగినలాత్రు, లాత్రవకు తగిన వక్షస్థలము. రూపమునబట్టి కులమును నిర్ణయించు వలసిన ఆకలిని మొదటి తరగతిలో చేర్చక తప్పదు. వేయేల మోహనాకారుడు. కళాశాలలో చేరవలసిన గడువు కాటిపోయెను. ఏలకోవ్యాకుల మనస్సుదైర్యమండెను. ఊరు విడచిపోవుటకు యిద్ది పుట్టవములేదు. లోలోప అనుసవకు చూడెను. కాని ప్రాగ మిత్రులకైనను తన గుట్టునివ్వలేదు.

అర్ధరాత్రివేళ; కమల రత్నరపాటుతో లేచెను. ప్రాగకాంతుని కాగిళ్లలోలేచు. ఆకాభంగమాయెను. తన్నాడించుటకు మంచముక్రిందనో, బల్లక్రిందనో దాగొనెనని పెడకజొచ్చెను. ఎందుకు గానించలేదు. కండ్లు మలుమికోనెను. లేరిపారచూచెను. 'కల' యని నిరసరమకొనెను. శీత్రము లెఱ్ఱబారెను. నేడి నిట్టూర్పులు విడచుచుండెను. అనుకోనిరీతిగా మరల ప్రక్కపైబడి నిమరబోయెను.

లేలలేలవారజొచ్చెను. కొమ్మకొమన్న కొడి కూతవిని కమల క్రుశ్చించిలేచి కూర్చుండెను. పాపమాకోమలి కింశేమితోయను! ప్రాగకాంతునే పూజించుచుండెను.

"నాకాంతు దింత చక్కనివాడే! ఆయాకారము నండేమియు కళంకములేదు. అందచందముల నేరికిని

తీసిపోడు. అట్లయిన వాయంటరాని తనమందున్నది, సర్వమానవులవలెనే యున్నాడే! అస్పృశ్యుడై యుంటాడు. ఇది వట్టి కల్ప. శేవలయ మానవకల్పితము. “జీవయోగంథ మాత్రమున వాప్రియంబరానివాడెట్లగును,” అని భగవాంతుడు విరక్తింబుకొనుచుండెను. కుట్టకుదకట్టులెవను తనప్రియుని కొక శేఖ వ్రాచు సర్వయింది ప్రక్కనున్న కలయ కాగితముతీసి యిటుల వ్రాచు వెుదలిడెను.

హృదయకాంతా!

శయ్యెల్లమీ కాగితలో యునిపోతిని. కామజాతు నిర్ణయంజై నన్నుదహించి వైచెను. మనస్సు మనసున లేదు. ఈ దిగున సర్దియులో నుతయు ముద్రించి చున్నాను.

“స్వప్నమందున నినుజూచి సంతసిల్లి
ప్రణయగీతాల గొంతెత్తిపాడుకొంటి
గాని, యిరువుర మేనాటికేని, చేష్టి
గూడుకొనకుందుమా యంచు గుందుమంటి.”

మీదర్శన భాగ్యమునకై, స్వాతిదినుకులకు ముత్య పుచిప్పలువోట్లు తెలుచుకొనియుండు విధమున, వేది యున్నాను.

ఇట్లు, మీ చరణదాసి,
కమల.

పరీక్షలు యుగిసివది. మరుసటిదినము కాంతయ్య సర్వగృహమునకు పోవలయును. పదిగంటలకు మామూలుగా కాలేజీవెళ్లెను. పోస్టుబంట్లో పోకయు తరమును తీసుకొనినచెప్పెను. కాంతయ్య తీసుకొని, నిల సముచూచి, వ్రాత యేవరిదాసుని యూహించి, కనకు చించిచూడగా, “హృదయకాంతా,” యను అక్షరములు గాన్పించెను. తటాంబ శేఖ అడుగుభాగమును చూచెను. ముత్యములవలె ముద్రింపబడిన

‘కమల’ యను యక్షరములజూచెను. కాంతయ్య కంటించిపోయెను. నిలవున నీరైపోయెను. అతని ఆకర్షణమునకు మేరయేలేదు. ఎట్టకేలకు తెప్పిరిల్లి. కాంతముగా నొకచో గూర్చుండి యుత్తరమును పూర్తిగా చదివెను. దీర్ఘాశోచనా నినున్నదాయెను. ఏమియుతోడలేదు. దివ్యవలేచి బయటపోయెను.

దినములు గడచిపోవుచుండెను. కమలహృదయాంతరంగమందు మొలకెత్తిన ప్రణయ ‘లలి’ దినదినపరివర్తమానమై గంభీరముగా లరియించుచుండెను. కాంతయ్య కులభ్రష్టుడు, అంటరానివాడనువిషయము లాయఖండ ప్రబలితమైన ప్రేమాంబుధిలో కలిగిపోయినది. కమలకవి గోచరించుటలేదు. అవళోక్తము లామె యాత్మహమని ధ్యానములో యునిగిపోయినది. ఆకలిదప్పిక లెరుంగదు. వేసారిపోయినది; కృశించి పోయినది. మనోజీవనతో తపించిపోవుచున్నది.

“అతిహాస్యం బట్టిబడు” అను, లోకోక్తి అక్షరాల సంఘటించుచుండును. లోపలు కామలు; ఏ నోటవిన్నను, ‘కమల’ కాంతయ్య. అను మాటలే వికనగుచుండెను. ఉరంతయు దావావలయువలె నంటుకొనియెను. కమ్మదొరలందరు గూడిరి. ‘మాలమాదిగ చెగవలకు కట్టుపొరలు కమ్మిపోకున్నాయి’ అని కొండవనిరి.

‘ఇంకా చూస్తారేం,’ అనిరి కొందరు. తలొక కట్ట చేతబట్టిరి. కమల మేనమరిదియగు వెంకటేశుడు వాయుకుడు. సింహవాదయులుదేసిరి. భేరిరవములు మ్రోయుచిరి. ఆమాంతముగా మాలపల్లెపైబడిరి.

చల్లెఆంతయు గొల్లుమని ఘోషించిపోయినది. మాలమాదిగలు తయారైరి. బాణాకట్టలు చేతబట్టిరి.

గిరిగిర త్రిప్పివేసిరి. దీరియలు యుద్ధభూమిపోయెను. పట్, పట్మని కట్టు మోగిపోయెను. కాంతయ్య కట్టతిప్పుడు వ్రేటువకొకని పదవేయించెను. పద్మప్రసాదములోపడెను. 'అభిమత్యుడా' యనిపించెను. అతిభోగముగా పోరాడుచుండెను.

సూర్యభగవాను డపరాద్రవి గ్రుంకిపోయెను. గాఢాంధకారము లలమికిందొయెను. యుద్ధభూమి స్మృతానముగా మారిపోయెను. కాంతయ్య రంగరంగములో గూలిపోయెను.

కాంతయ్య పృథ్వీవార్త తంతి వేగమునపోయెను.

కమలయొక్క కోమలమను హృదయమును బ్రదలచెను. తంతిమీటివ విణవలె నామె శరీరము కంపించిపోయెను. నుడిగాలివడిన మోడవలె పడకి పోయెను. ప్రాణకాంతురి పరమునందైనను కలుసుకొందు ననుకొనియెను. తటాన దొడ్డిలోనున్న బావిలోడుమికెను. అదృశ్యయైపోయెను. మరుసటి దినము ఛోరంతయువచ్చిరి. బావిలో తొంగిచూచిరి. అదృశ్యమైన 'కమల' అశ్చర్యముగా 'అరవిందమై' నిండువికాసముతో నిర్మలోదకముల కేలుచుండెను.

అచ్చంపుర బ్రేమ

ఏరాచకన్నయు నెలమి బెండ్లాడని పుట్టుగ్రుడ్డిని గోరి చెట్టపట్టి పతికిలేని సుకంబు నతికిని దగదని కనులకడ్డంబుగా గంతగట్టి పుత్రులు నూర్చురు పుట్టున నొకనిని గినుంగొక మనసును గట్టివెట్టి నమరోన్ముఖుండయి కోమరుండు చననున్న పాడి గెల్పుతమని వరమువెట్టి

భర్త వెంబడి నడవికి బయలుదేరి
కష్టములకోర్చె గాంధారి కడకమారి
ఇంతకంటెను భక్తిలో నెక్కువేరి ?
సకల కళ్యాణ గుణధన్య సర్వమాన్య.

'పోషణాధకవి'

మనవిద్య మనప్రాచీనాన్నత్యములు మన
మతమును మరపింపజేయుచు పరవిద్యా
ప్రతిభ. జాతీయత నాదరించనిహిందు వెట్టి
వాడనగ, కన్నతల్లినిరోసి, సవతితల్లి నపి
క్షించునట్టిది. ఎందుచేత ననగ హిందూదేశ
మం దుడ్చువించిన మహానీయుల మననమైనను
లేక యువేక్షచేయుటవలన మనహిందూ
దేశములక్క తక్కినయురప్ప అమెరికా
ఆస్ట్రీయా మొదలగు ఖండములను తిలకిం
చుడు ప్రతిదేశముకూడ తమదేశమందున్న
వించిన వీరులనై తేనేమి కవులనై తేనేమి
సంఘసంస్కర్తలనై తేనేమి గొప్పజేసి వారి
నొక సత్ప్రముగా నలంకరింపజేసికొందురు.
జ్ఞాపకార్థము వారి ప్రతిమల స్థాపించియు
సవయువకుల హృదయోద్దీపిత మొనరించ
వారి చరిత్రల ప్రకటించియు భాటోలు
తీయించిగృహముల సలంకరింపజేసికొనియు
వేదికముల వారి నామము ప్రపంచమంత
ప్రాకారజేయుకర్తి భక్తి వారికి మనకంటె
చాలగలదు. ఆ అద్భుతకర్తవేతనే జర్మను
ప్రధానమంత్రి హిట్లరుమహాశయఁడు కీర్తి
శేషుడైన రష్యనుప్రధానాయకుడగు లెనిన్,
అమెరికన్ ప్రసిడెంటు రూజువెల్టు, ఇటలీడిక్టే
రగు మహాస్థిని ఆస్ట్రీయాడిక్టేటరగు డాక్టర్
డాల్ఫస్ టర్కీకిమల్ పాషా వగైరాలందరూ
కూడ వారివారి దేశోన్నతకార్యములనుబట్టి

వారివారి దేశములందేగాక ఖండేతరుల
మగు మనహిందువుల నోళ్లలోకూడ నాను
చుండుట తటస్థించుచున్నది. గ్రహించితిరా?
మంచి యెచ్చటనున్నను ఆదర్శప్రాయమగు
టచే ఆదరించుట విధేకాని మనవారల
మంచిని మరుగువరచి మరదిపోవుటకాదు.

ఇంటగలిచి రచ్చగెలచాలనురీతి మన
దేశీయులలో డిక్టేటర్లు, వీరులు, కవులు,
గాయకులు, సంఘసంస్కర్తలు యెందరో
గలరు: కలుగుచున్నారు. ఈమధ్య జరిగిన
శ్రీమహారాష్ట్ర స్థాపకవీరుడగు ఛత్రపతి
శివాజీ జయంతి జరిపిన సందర్భమున జరిగిన
సభా ప్రసిడెంటుగు డాక్టర్ జి.వీ. అరంజేలు
యానంగతే మనదేశీయులకు ప్రబోధించిరని
వార్తాపత్రికలు వ్రాయుచున్నవి. ఇంకనైన
మనమృతజీవుల నార్యప్రతిభ నిలబెట్టుడు.

వీడి, ఆసేతుహిమాచల పర్యంతమేలిన
చంద్రగుప్తనామ మేములనోకాని దానికీజవ
దానమేది? మనహిందూరాజ్య శిఖామణి
మమునకుబదులు ఆకాలమునాటివాడై
నదేశమునందలి భాగములజయించిన గ్రీకు
దేశచక్రవర్తి అలక్షాండరుపేరు మ్రొగు
చున్నది. గమనించితిరా విక్రమార్క భోజ
రాజుల అలికిడలేదు. అశోకచక్రవర్తి చేరే
యిప్పటివాళ్ళకు తెలియదు. ఆంధ్రభోజ

విరుదాంతముడై, అప్పటిగ్గజకవికల్పవృక్ష మగు విజయనగర సామ్రాట్టు శ్రీకృష్ణ దేవరాయల చిత్తరువే లేకుండుట కడు శోచనీయము. అప్పటిరాజు తెట్టిపేరులో, వారి మంత్రులును సంతటి యుక్తిపరులు, చంద్రగుప్తు సంతటి సాంస్కృతికమునకు చాణక్యనివంటి మంత్రికదా? చాణక్య నీతి యని పేరు. శ్రీకృష్ణదేవరాయల కట్టి తిమ్మరుసుమంత్రి తగియుండెను కదా! విక్ర మార్కునివంటి వీరవరునకుభట్టియే తగిన మంత్రి. ప్రతాపరుద్రుని దెచ్చుటలో కడు యుక్తులంబరవిన మంత్రియుగంధరుని ప్రతిభ కొనియాడవలె మా? ప్రతాపరుద్రుడు, పూర్ణచంద్రుడు, బొబ్బిలిపీరులలో పులి యను ఖ్యాతిపడవిన తాండ్రసావయ, ధర్మ రాయ రంగారాయ వెంగళ్రాయాదిపీరులు, రసపుత్రసింహములగు రాజా ప్రతాప, రాజసింహ, ఉడయసింహులు, వేయేల మనదేశమున నుద్భవించని మహనీయు లే దేశమున లేరవిన యతిశయోక్తికాదు. భరత మాత, రత్నగర్భ, కనకగర్భ, రజతగర్భ, వీరగర్భ, కవిగర్భ, సతీగర్భ యని జ్ఞప్తియం దుంచుకొని, తల్లి నభిమానించిన ప్రతిహిం దువునుకూడ, మనప్రాచీనాధునిక, వీర, కవి పుంగవుల, దివ్యచరిత్ర పఠించుచు, వారల నాదర్శముగాగొని, వారి చిత్తరువుల గృహ లంకారములుగాజేసికొని, ఆశ్వాన్నత్యము నిలబెట్టుదురుగాక. యూహి లక్ష్మీబాయి, రుద్రమదేవి, సంయుక్త మొదలగు హిందూ వీరస్త్రీలు, నీతానసూయారంభత్యాది, పతి

వ్రతామణులుకూడ మనలోగలరు. గ్రహిం పుడు.

మన ఘనవక్త, లోకమాన్యబాలగంగా ధరతిలకు, శివాజీపీరుని, బోలతగిన ప్రబోధకుడు, ముప్పదిమూడుకోట్ల దేవతల కింద్రుడెట్టి యధిపతియో, హిందూనాయ కుండగు, మహాత్మాగాంధీయట్టివాడు. కొం దరికాలమున ఫోటోలుతీయునేర్పు లేనందున, చెక్కడములే గలవు. అవైన, కాలక్రమ మున సిధిలావస్తంబడి, రూపిలేనందున, మన కా మహనీయు తెట్టివారో కన్నడ నాధరువు లేదు. అయినా, చాత్రకవర్ణనలబట్టి, రూప మూహించి, రామ, కృష్ణాద్యవతారంబు లును, శివాజి, మొదలగు పీరులయొక్కయు, చిత్తరువు తెల్లు వ్రాయుచుండిరో యట్లే, రది తర, మహనీయులగు, శ్రీకృష్ణదేవరాయ, ప్రతాపరుద్ర, రసపుత్రవిక్రముల, బొబ్బిలి పీరుల, కాళిదాసాది, మహాకవులయొక్క యు, భోజ, విక్రమార్కు చంద్రగుప్తాది సాంస్కృతికముల యొక్కయు, ఉపాకల్పక చిత్రముల లిఖింప, చిత్రలేఖకుల బ్రోత్స హించి, యాచిత్తరువులం దభిమానముంచి కొనియు, కవు లట్టివారి చరిత్రలు మరపొం దకుండ వ్రాసియు, నవీనవిద్యార్థు లట్టి దేశ చరిత్రల పఠించియు, దేశోద్ధారకు లట్టివారి యాదర్శప్రాము లగునట్లు, సంఘమునకు తోడ్పడియు, నాట్యకళాపోషకు లట్టి జాతీయ చారిత్రక నాటకములనే యాడి, మరచిన నాయకుల మరల జ్ఞప్తికించేవ ప్రార్థించు చుంటిని.

ప్రస్తుతము కొంతనయము; ఏ మహానుభావుల వాగ్రూపప్రవాహమహిమోకాని, రాజరాజ సరేంద్రవర్ధంతని, శివాజీజయంతని, త్యాగరాజ గానసభలని, కాళిదాస నాటకమని, శంకరాచార్య మతమని, ఆంధ్రవాణి సామ్రాజ్యాది నాటకనటనరూపముల కృష్ణ దేవరాయుని యశమును, అజంతా, అమరావతీ, మొదలగు గృహ, స్థూపశిల్ప చాతుర్యముల, ప్రకటించియు, దేశప్రతిభను పూజించుచున్నారు. ఇంతతోను పేక్షనేయక, మరియు, మన పుణ్యపురుషులను ప్రతివ్యక్తి మనోఫలకమున హత్తింపజేయవలయును.

షేక్స్పియర్ ద్రామారా! అని యుత్సాహంగా పఠించి, రూపకమీక్షింప ప్రతివిద్యార్థియు వెడలును కాని, నన్నయ, పోతన, శ్రీనాథ, పెద్దన, కాళిదాసాది, కవుల గ్రంథము లుత్సయింపఁ జెందువలన? వారి కిచ్చేచదువట్టిది. వారి దేశీయులప్రకటనట్టిది. ఇది గ్రహించి విద్యార్థి, విమర్శనపూర్వక

ముగా, జాతీయత నిలబెట్టవలెను. మన ప్రాచీనవీరులను మరచితే, మనకొచ్చేది సలామే. మనపూర్వుల కవిత్వభోగణి నణగ ద్రొక్కితే, మనకచ్చేది హూణభాషాపద మిళితమైన గ్రామ్యకు కవిత్వమే. మనఆర్యుల రూపదృశ్యము లంతరించినయెడల, మన కాత్మరూప సందర్శనమే దుర్లభము.

వేదాంతమునకు నిధియగు మనవేదాంతంల నిర్లక్ష్యపరచి, గ్రీసుదేశ వేదాంతియగు శోక్రటీసును స్మరించుచున్నాము. ఎంతాశ్చర్యకరము. ఇదే పొరుగింటి పుల్లకూరదుదియు, దూరపుకొండలు నునుపుననుటకు నిదర్శనములు. ఏ పుట్టలో నే పామున్నదోయని, ఇంటిపుట్టలుమాని, బయటపుట్టలు గాలింప భావ్యమా! ఫలమేమి? మరచిన విద్య మననమొనరింపుడు. నమస్కారము. 'మావి పండెంత మధురమై ముంచిదైన జీడియుండక పోవునే చివరకొంత' యని కవినూక్తిగా, తప్పు తెన్నువలదని మనవి.

ఉ॥ రిక్కల సీసడించెడు మరీచుల దిక్కులగ్రుక్కు వజ్రములే
లెక్కకుమీరి సంద్రములలేవె మనుష్యుల దృక్పథంబులన్
దక్కి; యెవండుసూచె వసుధాస్థలి నున్న మహానుభావులన్
జక్కంగ లెక్కనేయుటలు శక్యమె వారలు నెందరెందరో.

‘వాసుడొ’

రఘునాథరావు B. A. పాఠ్యపయనాడు. బ్రాహ్మణుడు తెలివిగలవాడు. యింకా యేమీ వున్నోగము లేదు. Town halls లోగాని శ్రీ సమాజములలోగాని ఆరడు లేనిదే యేఉపన్యాసము జరుగదు. యాదివఱకు శ్రీ సమాజములో రఘునాథరా పీఠిధముగా ఉపన్యసించెను:

పోదరీమణులారా,

మనజీకములో శ్రీలబాధలు చూస్తే రామేనా కలిసిపోతుంది శ్రీకి రెవరోరమునకు రెవయిష్టమువచ్చిన దుస్తులు రెవయిష్టప్రకారం ధరించుకొనుటకైనా స్వాతంత్ర్యములేదు. యీవేళ క్రావణ మంగళవారము. శ్రీల ఖయిదు విడుదలైనను. “జ్యోతిల్లా యీవేళ పీఠిలోనికి వస్తూన్నాము: యీవేళయిన యిష్టము వచ్చినట్లు మంచినుస్తులు ధరించెదమంటే, ఆదుస్తులు యేలా ధరించవలెనో అర్థమేమో అవనిర్ణయం అడిగి వారియిష్టమువచ్చినట్లుగాని ధరించవలెను” అని అనేకమంది యువకులు లోలోన విచారించుచుండుదురు. ఆర్థగర్ల Fashion వేరు. కోడళ్ళ Fashion వేరు. కోడలు ఆర్థగారి అనుమతిప్రకారం దుస్తులు ధరించకపోతే పీఠిలోని రెవతోడి అమ్మలక్కలసందరను పోగు చేసి తిట్టించేస్తుంది. భర్తలు భార్యలను పెండ్లాడి, తల్లులను అక్క-చెల్లెండకి మీయిస్తామనారము చాకిరీ చేయించుకోమని వస్తుచెప్పుడం యంతావ్యాయము! తరువార, పురుషు డెంతమందినైన వివాహమాడవచ్చు మగదా: అందు తప్పులేదు. కనుక భార్యకు బయ్య చేసినను, తనకిష్టములేకపోయినను, పురుషు డామెను వదిలివేసి మరల పెండ్లిచేసుకొనుచున్నాడు. అప్పు డామెగతియేమిటి? పట్టెదన్న మనసుహానికరవుగాదా?

భార్యవదలినా భార్యదేరెప్పు. భర్తవదలినా భార్యదేరెప్పు. ప్రజలలో నీచరము. అదేది ప్రపంచములో బ్రతుకుటయెట్లు. శ్రీశివమనకు మఖమన్నదన్నదా? శ్రీరజవ్యలయేవరకు ప్రపంచజీము నొకమోస్తరుగా చూడవచ్చును. తరువార నేరస్తురాలుగా ఖయిదు చేసేస్తున్నాడు. భార్య మహానీసులవలెప్పు. విగిరిన వారికందరికీ అజన్మాంకిరం అఖయిదు అలావుండవలసి నదే: ‘తప్ప’ అందరికీ సమానముగాదా? మగవాడు తనవివోదముకొరకు పికారుపోవుటకాని, అటలాడు కొనుటగాని చేయవచ్చును. అదే శ్రీచేసిన మహా పాఠకము. ఇంట్లోకావలసిన నీర్గుమాయుటకు మెలుమారముననున్న చెరువుకైనాపోయి నీరులేవచ్చును. కాని సాయంకాలము చల్లగాలికైనను పీఠిలోకి రాకుడదు. శ్రీ పీఠిలోనికి ఒకప్పుడు వెళ్ళవచ్చును, మరొకప్పుడు వెళ్ళకుడదు. శ్రీకి రెవ స్వంత ఆర్థ మునదిలేదు. చదువు మొదలేలేదుగదా. భర్త, అర్థి గారు ఎన్ని బాధలు పెట్టినా పడి పూదలోవలసినదే. చేయునదేమి లేదుగదా. పయిగా ఎంతభాదపడితే అంతమహాపతివ్రతంటారు!! పురుషుడు అర్థివారింట సర్వవిధములయి గౌరవములుపొందును. ఏమాత్రము గౌరవలోపమయి భార్యనికాదును. చేతనయిన పనిచేయున్నది? భార్యను పుట్టినింటికిపంపడు. ఇక శ్రీకి అర్థివారింటి గౌరవములేదు సరిగదా, నడుము విరగకుండా కోలాలు వెళ్ళుచున్నట్లొప్పు. తరిగం బ్రాది సర్వమువిదలి నీలే దైవమని వచ్చినభార్యకిదా మనముచేయు గౌరవము” ఈవిధముగా 3 ఘంటలు గుక్కతిరగకుండా వెళ్ళిచ్చాడు.

2

రఘునాథరావు easy chair లో పరుండి వేదదు

చదువుకుంటున్నాడు. భార్య సుగుణమణివచ్చి 'వంట
యినది. స్నానము చెయ్యవచ్చు'నని చెప్పి వడ్డించు
టకు వంటయింట్లోకెళ్ళింది. రఘునాథరావు భోజనా
వంతెరము తాంటూలము వేయించు నిద్రవచ్చుటకు
గాను న్యూస్ పేపరు తిరగేస్తున్నాడు. సుగుణమణి
నగుమోముతో నిలుచున్నది.

సుగుణమణి:—మీ లేమిటో చదువుచున్నారని
నేనుకుడ తెలుసుకొనకుడరా?

రఘు:—ఏదోఒకటి. నీకెందుకు? ఆదవాళ్ళకి
ప్రపంచోపు సంగతులెందుకు. పాదయిపోతారు.
పోయి పనిచేసుకో, పనిలేదా?

సు:—పవా? నిన్న నేకాదా ఆరబస్తా కందులు
కొన్నారు. ఆదిచాలు. మేము ప్రపంచోము చూడనే
కుడమగదా, అందలిసంగతులేనా విందామని
వచ్చాను.

ర:—శ్రీకిరణ్ ప్రపంచోము ఇతరమనవనరము.

సు:—ఏమిటేమిగాని. ఈపూళ్ళో చూర్చుకుంటుంటు,
చూపట్టరా?

ర:—సాధ్య కిలాటివి తగవు. శ్రీకి గృహసం
రక్షణ, గోసంరక్షణ, కానీదాని అవసరములేకుండా
గడుపుకొనుట, భోజనమయినరేయవార కందులో,
పెసలో, బాగుచేసుకొనుట, మొదలయిన పనులతో
కాలము గడపవలెను. యీపూళ్ళో చూర్చుకుట్టిలే మన
కెందుకు? మరొకటికట్టిలే మనకెందుకు?

సు:—మీమాటల కేమిలెండి. నేను అనకాపల్లి
లోపుట్టి యీవికాఖిపట్నం కాపురంవచ్చేను. వచ్చి
రి యేండ్లయినా యీపూ రెలావుంటుందో యెరుగను.
చిన్ననాడెప్పుడు కాలకొద్దిపరుగత్తి ఆడుకొన్నానో,
కాపురమున కొచ్చిందిమొదలు యిప్పుటివరకు పరదా
అంటే యేమిటో యెరుగను. రైపమిచ్చిన కండ్లు,
కాళ్ళు మీపల్ల నిరుపయోగమయిపోయినవి. మొన్న
మీకు 4 రోజులు జ్వరంవచ్చి యింట్లోవుంటే, వీధిలో

కెళ్ళిందాకా లోచదానేవారే, నాకుమాత్ర మాలావుం
దదా? నే నీప్రపంచములో జన్మించు కెందుకు?

ర:—రాజ్యమేలేకుండుకు.

సు:—ఏరాజ్యము?

ర:—గృహరాజ్యము.

సు:—యీరాజ్యములో రాణికి ఖైదే కానోలు.

ర:—వియ్యములో దెడ్డలేరుట, పెసలు మీను
ములు చాగుచేయుట అంట్లు బాగావదిలేటట్లు
తోముట, యీలాటి రాజకీయవ్యాపారము లనేకము
లున్నవి. అవన్ని ఏదోబావాలోజరి పరిపోతాయి.
సంతోష్యులెయ్యకపోలే యివన్ని పరిగ్గాజరిగవు.

సు:—అల్లెగారు, మీ రుల్లెవెడవముండలండి,
అన్నట్లు బాగానేచెప్పారు. మేము పుట్టుట అంట్లు
తోముటకు, యిల్లలుటకుట, పిల్లలను కనుటకేనా?
మీ మాటలుచూస్తే బానిసలమని అర్థమిస్తుంది.

ర:—బానిసమాదా కాదు. మాయంట్లో వంటకు
గిన్నెలు చెంబులు ఏలాకొనుక్కొన్నాకా, అవిధము
గానే యింట్లోపనిచేయు Machines క్రింద దేవుడు
మిమ్మల్ని పుట్టించినాడు.

సు:—అయితే యింక భార్యాభర్తలకు ప్రేమ
అక్కరలేదా? వాళ్ళయిందిరను మొగున్నాయాండీ.
ఎంత అనోన్యంగావుంటారో.

ర:—వాదా! పుల్లవెడవ. కాకపోలే అదదాని
కా పికార్లేమిటి! అది ఆడిందల్లాఅట పాడిందల్లా
పాట. ఇద్దరు రిప్పిలలోమాచుని గుసగుసలు. జోగం
దావిలాగ పోతులు, అనగలు, పిల్లలెత్తుకొనుటకు పిల్ల,
వంటావిడి! పనిమనిషి! క్రిందఅడుగుతేస్తే అరిగిపోతుం
దంటాడు. మొగవెడవకి బుద్ధివుంటే ఆలాబరితెగింది
పోతుందా? పరిగా పనిచెయ్యకపోలే తన్నడమే వాకు
ప్రేమ. మాతార ఏమిచేసేవా దనుకున్నావు? మా
అమ్మమ్మని: కొడిలే నడ్డివిగేది. పక్షంకోజలుదాకా
నేనివనున్నప్పట్లు చేసిపట్టివుండేది.

మః—మీరేమగవారు. యేమిచేసినా అడిగే వారులేదు. మీవాన్నగారు కొంచెం వయసునుకుంటాడు.

రః—నీవు శోరుమానుకుని అయినవాళ్ళతోను కానివాళ్ళతోను ప్నేహాలుచెయ్యకయిలట్లోపడేవుండు, లేదా పాదరక్షాప్రయోగంలేవుదు.

మః—ఇన్నాళ్ళనుట్టి కాపురం చేస్తున్నా మీరింత కఠినమృదయులని కనిపెట్టలేకపోయితిని. ఈ సంగతి మీతో చెప్పదామని ఎన్నాళ్ళనుట్టో మనస్సులోవుంది కాని భయపడి పూనుకున్నాను. బ్రతికేది కొద్దికాలము. మీమాటలవల్ల ఈతదికమునకింత ప్రపంచకములో కన్నులారచూచేది ఆనందించేవలేవు. 6 సంవత్సరములనుంచి చూస్తున్నాను. ఈమానుగదలు ఎలక్కన్నములు అనుభవించేదేమంటే మీచేత చెప్పకెట్టులు. పరలోకం ప్రయాణం త్వరలో చేస్తే యీ బానిసత్వంవధలి మనవాళ్ళు చెప్పేటట్లు లేవుదేవా నుఖ మనుభవిస్తుండేమా?

రః—చస్తేరావు. నోటికి సిగరేకపోలేనని. మాచోరెట్టి మేపుతుంటే బానిసత్వమయిందా? చదువుకున్న పిల్ల కాపురంచేస్తుందా. మాఅమ్మనివద్దంటే కట్నం కోసం వాకు నిన్ను కట్టిపెట్టింది.

మః—ఈలోకన స్త్రీసమాజములో స్త్రీలపక్షమున, స్త్రీస్వాతంత్ర్యము, ఘోషిస్తున్నారని తెచ్చిరిచ్చారట నాదా? అక్కడ ఆలూగుచున్నదం, యింటి దగ్గర యీలాగు చేయడమాదా?

రః—ఈవిషయం నీకేలాగున తెలిసింది?

మః—ఇందిర చెప్పింది.

రః—అయ్యో నీమొహంబుంద! చరిత్రపుముంద! ఏరో వాళ్ళుచెప్పుతుంటే అలా చెప్పుకుకాని అది అంతా నీకోసం అనుకోన్నావా? కాని ప్నేహములు చేసి చెడురొన్నావా ముందా?

అంటూ వాలుగుగుమ్మగుమ్మ యింకా కోపంతోక అప్పుడాలకట్ట దిగిపోవేసిరి. అది మగుడుకాలుట తగిలి

రక్తం చిమ్ముతోంది. చావు, ముందా! అంటూ రఘువాధరావు తలుపుతరచేసి వీధిలోనికి వెళ్ళిపోయెను.

3

కొంతసేపటికి విమలవచ్చి తలుపుతట్టింది. మగుడు తలుపుతీసి ఆమెను మర్యాదచేసి కుప్పిమీద కూర్చోమంది.

విమలః—ఏమే? కాలు కట్టుకట్టావు?

మః—ఏమీలేదు చెబ్బరిగిలింది—విశేషము లేదున్నా ఉన్నాయా?

విః—కీలవతి, మగుడాలవాల, ఆయిందిరమగురించి ఎట్లు ప్రజలు చెప్పకుంటూన్నారో! అట్లుడికివట్లు;

మః—ఏమని?

విః—దానికి జబ్బుచేసిందిగా! శరీరాలోగ్రమునకు సమద్రతీరమునకు వాకొట వెళ్ళమని డాక్టరు చెప్పినాడట. పాపమది, ప్రజలు బతికవివ్వరు, నేను వెళ్ళను, అంటట. కాని భర్త పట్టుమట్టి వంపినాడట. అది ఇప్పుటివగలు పెట్టుకుంటుంది. ఇంకా “ఓప్పుల వప్పు” “దాగుడుమూతలు” యిలాంటి అటలంటే దానికి సరదా! ఇతేరపుట!

మః—గొప్పరమ్మే! దీనితోనేపోయిందా? దాని పాత్రవర్త్యము. పూర్వము శమంతల, దమయంతి, మన్నగుచారు చెలికత్తెలతో అడుగున్నట్లు మనగ్రంథములలో లేదా? ఇప్పుడు ఈచెప్పకొనేవారంతా దానిని సతీవ్రతల లిప్తులోనుంచి త్రోసివేశారా?

విః—అచరణలోనున్న పాత్రవర్త్యానికి గ్రంథస్థమైనదానికి సమాసం లేదాఉంది. ప్రస్తుతము మన అమ్మలక్కలు కొందరు అన్నీ తేషభావలలోనే ఉంటాయి, అంటారు.

మః—మంచి మృదయంతో ఉంటుందికాని బట్టలలోను బొట్టులోను ఉంటుందా? భారత వారీమణుల బాధలు ఎప్పుడు తీరునో?

(విమల నిమ్మిమించెను.)

౪

మఱువాడు రఘునాథరావు మైదవల్లి తిరిగివచ్చి
తలుపు తట్టుసరికి ప్రత్యుత్తరములేదు. త్రోయగా
తలుపు వేసియుండకపోవుటచే తెలుచుకుంది. సుగుణ
మణి ఎడకట్రిక్ పంక్తికిందపడిఉంది. నిన్న కొట్టి
వండుకు కోపగించి పడుకుందేమో అనుకొన్నాడు.
సమీపించి తట్టుసరికి—ఇంక నేముంది? కాళ్లుచేతులు
చల్లబడి సుగుణమణి జీవనహితకాయము కొయ్యబారి
ఉంది.

“అన్నంతపని చేశావే!” అంటూ కూలబడ్డాడు.
ప్రక్కనున్న చిన్నఉత్తరమునుమాచి తత్తరపాటుతో
చదివినాడు అందిట్లుండెను.

ప్రాణనాథా!

మీరు నాకోణకు విచారించవలదు. బానిసత్వపు
విముక్తికి ఎందరు ధీరులు ప్రాణములు కోల్పోలేదు !!
నేను స్త్రీసంఘపు బానిసత్వవిముక్తికి నాప్రాణము
అర్పించితిని. నామీద మీకు ప్రేమయున్నచో నా
కుదికోరిక తీర్చుకోరను. తమకు ఒకపక్షమునననులు

గదిలో తలుపువేసికొని కూర్చుని ఎట్టుండునో మీ
సోదరులకు చెప్పుడు. స్త్రీలకు సహిత మిట్టితైదుల
నూన్నింపుడు.

ఇక పెలపు,
సుగుణమణి.

రఘునాథరావు భార్యకోరిక తీర్చాడు. పక్షము
నననులు అయినతర్వాత బయటకువెడితే ప్రపంచ
మంతా కోర్తెఅయింది. సంఘసంస్కరణకై ప్రాణము
అర్పించిన సుగుణమీదప్రేమ కిందమారిపోయింది. ఉప
న్యాసములు జోరయ్యాయి. సంఘసంస్కరణ అయ్యాయో
దు రఘునాథరావు.

సుగుణకవము ఏదిగ మైన ఘోషలేకుండా సము
ద్రతీరమున దహనము చేయబడెను. అనది గడప
చాలరాదనుకాస్త్ర మిక్కడ రద్దచేయబడెను.
సుగుణ కోరికయు, బ్రతికియున్నప్పుడు పొందని
నీచిపైకు నేటికి చేకూరెను.

చోయిగా మలయమావతములు వీచుచున్నవి.
సముద్రు డామెద అంత్యగీతములు పాడుచున్నాడు.
సుగుణమూరము నేటికిని చురతీపురాశే.

సంతుష్ట భార్యయా భర్తా
భర్తా భార్య తక్కువద,
యస్మిన్నేవ తులేనిత్య
కళ్యాణం తత్రవై ధ్రువమ్.

మమపు.

కోటిసూర్యప్రకాశమానమైన భవనము, భవనాంతర్యాగమున మా లతీలతాదులతోను, విరబూసిన జాతి, చేమంతి, గులాబి అంట్లతోనిండిన పూదోట, ఇంటిలో విద్యుద్దీపములు, విశాలాంతఃపురములు. నిలుపుటద్దములు, పెక్కెములు, శూగుటుయ్యెలలు, అవి యివి యననేల? ఎటఁజూచినను లక్ష్మీదేవి తాండవమాడుచున్నదో యనునట్లుండెను. ఇంత యింటిలోను అ్యజననంశ్య గృహాయజమాని యాశ్చర్య పదవియందున్నాడు. నాఁడు బాలుని జన్మదివోర్చి వము. అతి మనోహరముగ నా గృహమలంకరింపఁ భజెను. అనేకులు శ్రవణ సహ్యకరముగ ఘోకారనినాదమొనరించు ధూమశకటములలోను, ద్విచక్రధూమశకటములలోను గృహంగణమున దిగి లోనికేగుచుండిరి. వీరందరు ఉద్యోగులు. గొప్పవారు. నవరత్న ఖచిత సింహాసనములో యన నొప్పు కుర్చీలలో నాసీనులగుచుండిరి. బల్లపై, ఫలహారము లతిజాగ్రతగ వడ్డించుచుండిరి. పాప మందు గొందరు తినఁజాలకుండిరి. తినిన వారికి వడదట. అంతవఱకే వారిపూర్వజన్మ సుకృతము. సరస సల్లాపములతో నెంగిలి తేయుచుండిరి. గ్రామఫోనులు కుక్కలవలె నఱచుచుండెను. మితిలేని యానందమా మానవులం దావహించినది.

అంతవీధిలో నొక వనితా విలాపము. “అహ! చలిబాధకుఁదాఁజాల. గొప్ప ప్రభువులు ఒక వస్త్రమును దయచేయుఁడు. తండ్రులారా!” అని యొకజన్మని—దండ్రుదేవత ముఖమున దాండవ మాడుచుండ, కట్టఁ బట్టలేక గోనెగుడ్డలఁ జుట్టకొని మరి యొక గుడ్డలో దన పసికూననిశుకొని బహిష్కరణాంగియై యెనుటఁబడి విలపింప సాగినది. ఆయార్తినాదము వినువారెవరు? ఆ భవనాధికారియా? ఉద్యోగ మదాంధులై యున్న యా భోక్తలా? నృజించిన బ్రహ్మకై నను జాలి లేదే? అట్టిస్థితిఁబొందున్న యామెను గన నేఁకి గుండె గుభిల్లునునదు? ఏరి మన మనంతదయా సముద్రమున మునుగదు? కాలమా శీతకాలము. దినమా శీతలమధికముగల దినము. మూఁడుకోటులఁ దొడిగి మూలకూర్చొన్న ఇంక నామె గతి యేమి?

సూర్యభగవానుఁడు, “ఓ లల్లీ! నీవు వస్త్రవిహీనవై నను దినమంతయు వేడినిచ్చి కాదితిని. ఇంక నేనేమి చేయుదు?”నని బాష్పములు రాల్చుచున్నాదో యన వశ్చిమ సముద్రమున గ్రుంకుచు మేఘావృతుడై యున్నాడు.

“హా! తండ్రులారా? మీప్రియపుత్రిని. దయలేదా? శరీరము గజగజ వణుకుచున్నది.

నోట—చూట—వచ్చుట—లేదు.” అని హత
మారినట్లు నేలగూలినది. నౌకరులు—నౌక
రులా—వారు !! యమకింకరులు. మానాభి
మానఃపీఠులైన ప్రభువుల నౌకరులువారు
“భూ! పొమ్ము. అయ్యగారు మమ్ము కోప
పడినదైనచేతురు. పోకున్న గంటివేయుదు”
మని నిష్ఠురోక్తు లావసాగిరి. అపు డామె
గతి యేమి?

ఓ మాటవైవమా? నీ వట్టివారి నేల
పుట్టినవలయును? పుట్టించినవాడవు కట్ట
పుట్టములేకుండ నేలజేయవలయు? భారతి
మాత్యగర్భమునుండిపుట్టిన యొకఅబలపైనా
నీ దారిద్ర్యదేవతాశ్రుప్రయోగము? ఎంత
మంది రమణీయులు లిట్టి యిక్కట్లు లనుభ
వింతుచున్నారో గదా?

ఎటులో ధైర్యముఁ దెచ్చికొన్నది. “ఓ
దయాంతరంగముగల తల్లీ! నీకైన దయ
లేదా,” అని దొడ్డివారింబడినది. అపు డా
గృహిణి యేమనెను? “ఆరక కనబడుము.
ఇప్పుడు కంగారుగా నున్న”దని శ్రీహృదయ
మతి దయాకరమగుటచే లోనికిం జరియెను.
ఇంతలో వీధింబోవుచున్న యొకమాలపిల్ల,
దయాంతరంగముగల జన్మని, యామె గేక
వైచినది. ఆమెపండ్లకై సూరసవస్త్రము
గొని గృహమున కేళిచున్నది. తక్షణమా

చీరఁదీసి యామెకుగట్టి. “అల్లీ! దీనసంతృప్తి
జెందుము. ప్రస్తుత మీశైత్య బాధానివారణ
మునకై నాకిదిచాలు. నీవు కష్టపడుచుండ
నాకు పండగే? ఇది నీ ముద్దుబిడ్డకుం
దొడుగుము.” అని యొకచక్కని చొక్కా
దీసి బాలునకిచ్చి చనెను.

అపు డామె బట్టగట్టుకొని శైత్యబాధ
పోగొట్టుకొని పసిపిల్లని కాచొక్కాదొడ్డిగ
భగవంతుని ప్రార్థించుచు వీధిఁబడియేగెను.

ఆహా! భారతదేశ సముద్రరణభరముం
దాల్చినశ్రీలును, ఢట్టి త్యాగశీలును, ఈ
యిల నెంతమందిగలరో గదా? భారతమాత
ధన్యత. అగ్రవశజయైననీమి? అంత్య
కులజయైననీమి? ఆగర్భశ్రీమాతురాలైన
నీమి? పుట్టుదిద్దురాలైననీమి? స్వార్థ
త్యాగులు, సర్వమానవసాధాత్రము గోరు
వారేకదా కావలయును. వారికేగదా యా
తఁడు సర్వశుభముల నొసగుండును. అట్టి
నారీమణులేగదాభారతమాతశృంఖలములను
విడిపించుచారు. అట్టి త్యాగశీలురు, సర్వ
సమర్థులు, భారతమాతను నిత్యసాధాగ్య
సుశీల నెగనునట్లు చేయువారలు, ఆత్మ
సామ్రాజ్యవైభవవ్యాప్తి నొందజేయు నారీ
మణులు పరిల్లుదురుగాఁక!!

[జనవరిమాసపు గృహలక్ష్మి సంచికలో ప్రకటింపబడిన శారదలేఖలో శ్రీమతి కనువర్తి వరలక్ష్మమ్మగారు ఇతర రాష్ట్రములయందువలె ఆంధ్రరాష్ట్రమునగూడ హిందీ వ్యాపించినవలసిన అవశ్యకతను సమర్థించుచు హిందీప్రచారమునకు స్త్రీపురుషులు దోహదము చేయవలయునేగాని ప్రతికూల విమర్శనలతో నిరుత్సాహపరచరావని హెచ్చరించి నారు. హిందీప్రచారమువలన ఆంధ్రభాష కెట్టిముప్పైచ కలుగుననుట కేవలభ్రమ కాక సత్యముకాదనికూడ తెలిసినారు. ప్రస్తుతము కాంగ్రెసువాదులును, హిందీ ప్రచారకులును గూడ ఇట్టి యభిప్రాయముతోనే హిందీప్రచారమును సాగించుచున్నారు. అయినను హిందీ ప్రచారమువలన ఆంధ్రభాషకు ప్రత్యక్షముగ నష్టము కలుగుచున్నదనియు, అది మఱి వృద్ధి యగుననియు, రాష్ట్రభాషా ప్రచారమిప్పు డవసరములేదనియు, తెలుగువారికి విచ్చి బాగా తలకెక్కి తమభాషకు ముప్పు తెచ్చుకొనుచున్నారనియు ప్రస్తుత హిందీభాషా ప్రచార ప్రతికూలవాదులు ఘాటుగానే ఉపన్యాసములు విమర్శలు సాగించుచున్నారు. ఉభయ వాదముల సారమును గృలక్ష్మి పాఠకులకు విశదమై యుండవలెనను తలంపుతో శ్రీమతి శారదామణిగారు వ్రాసిన యీవ్యాసము నిందు బ్రకటించుచున్నాము. శారదామణిగారు తమయర్గళ ధురీకుల్యమగు నాంధ్రశయ్యలో, మాతృభాషాభి మానావేశముతో సమగ్ర చార్ిత్రాత్మక చర్చతో పాఠకకోటి హృదయమునకు తమనాదమును నచ్చచెప్పుచు వ్రాసిన యీ దీర్ఘవ్యాసమునకు ఆమెకు కృతజ్ఞతను దెలుపుచున్నాము. —గృ|| ప||]

ఉత్తమాశయ ప్రచారిణియగు శారదకు దివాకర్ల శారదామణి సమస్కారములు.

అమ్మా!

భావాకాశమున సంస్తవమగురేకులవిహరించు చున్న నీతోడిచెలియి కాశించుచు ఈ పత్రికా ముఖమున నే నీలేఖను వ్రాసికొనుచున్నాను. విద్యావివేక సంపన్నులగు భారతీయమహిళామణులలో - అందును ముఖ్యముగ నాంధ్రవిద్యుదీపములలో నీ చతుర్వచ్యునుకేటినుండి తోయిరమయమగు భావపుంజ

ముల బ్రసరింపజేయుచు నన్నుబోలుచువకుల నీదెస కాకర్షించుకొనుచున్నావు. అయ యుస్కాంతమున నాకర్షించుచున్నట్లు సదా నీవునాయులేఖాంశములవలన మా హృదయము లెల్లప్పుడును నీవంకకే ప్రాంతమగుచున్నవి. కల్పలతావలంబితములగు నీభావ సౌధములు అభిల కాంతాలోకశరణంపవకారణ భోరణీరాజమానములయి, అర్యమహిళా వ్యవహార విద్యాపూర్వభాసంపన్నములయి, ఉన్నతాదర్శ బోధకములయి చదువనేర్పినవారి కనుదీపసంతోషములుగ జీవోగముల విహరించుచున్నవి. ఆంధ్ర

భాష పుణ్యమున, అంధవిద్యుషీమణులమహాభాగ్యమున నీవు నీలేఖా ముఖమున మాకు గర్వవ్యోపదేశమొనర్చుచు సర్వకార్యకలాపములయందును మార్గదర్శిని వగుట నాకు మోహాపహాముగ నున్నది.

అయిన నో కారద!—ఈ క్రొత్తసంపత్త్యరారంభమున (అవగ జనవరి 1 వ తేదీని) నీవు గృహలక్ష్మి ముఖమున బ్రచురించిన నీ లేఖ విప్లయమును, విమోచమును, విభ్రలమగు నానందమును లెక్కపెట్టున నా హృదయముం దుదయించుటలు చేసినవి. నీ హిందీ భాషాభివేళమునకు—నీ హిందీ భాషాభివేళమునకు మించియున్న నీ సర్వభారతీయజాతీయతాభివేళమునకు విప్లయపడితిని. హిందీసంపర్కమున నాంధ్రభాష కొక్కయోపద యుండదను నీ హేతు కల్పనమునకు విషాదమన్న మానస నయితిని. అన్నిటికంటె నీ హేతుగుచ్ఛమున దారమువలె సంఠటను చెవగొనియున్న నీ మార్పిభాషాభిమానమునకు నానందమును మాకు బనించెను. ఇట్లు నీ లేఖవలనఁ ద్రిభంగులగు ననుభవములకు హేతుపడితిని.

తెనుగు వారికి హిందీభాషపై ద్వేషభావము కలుగుట కెట్టి హేతువును లేదని నీ పూహించుచున్నావు. ముఖ్యముగ నాంధ్రులకు హిందీ—హిందీస్థానీ భాషలయొడ విద్వేషకారణము లున్నవని నీనూహించుచున్నాను. మనదేశమును బట్టి, కాలమునుబట్టి, చరిత్రమునుబట్టి నే నీ హేతువులఁ జెప్పఁచుటనిగాని హిందీభాషపై నిర్భేదముగ క్రూరుత్వమును వహించి నే నిట్లు చెప్పఁచుదుటలేదు. “హిందీ మారాష్ట్రీ భాష—మాజాతీయభాష. నేను ప్రాథమిక పరీక్షకు చదువుచున్నాను” అని గరువరసమునఁ జెప్పకొనుట విద్యాధికులలో నే దొక “ఘోషము” గా బరిణమించినది. సారస్వత రంగ ప్రవేశమున హిందీకి మన మెట్టి యవకాశములఁ గల్పించుకొన్నను వ్యావహారిక భాషగఁగాని, రాజభాషగఁగాని హిందీకి మనమొక యగ్రస్థానమిచ్చినయెడలఁ దప్పక వది తెలుగు

భాషనభోగతిపాలుచేసిదీరునని నేను నిశ్చయముగఁ జెప్పగలను. అంధ్రదేశమునందొక మూచన భాగమును తవయుందుఁ జేర్చుకొనియున్న నిజామురాజ్యమునందలి తెలుగువారివ్యావహారికభాషకెట్టి దుర్గతి అచ్చిన సహస్ర విధముల బ్రత్యక్షముగ ననుభవమునకు వచ్చుచున్నది. హిందీభాషాభిమానులగు నాంధ్రనాయకుల కేసంగతి తెలిసియున్నదో లేదో? తెలిసియు రూక్షింభావమున నూహింపదురే యున్నారో నాకు తెలియవలెన నున్నది. నైజామురాష్ట్రమున హిందుస్థానీ సంపర్కమున దలుగున వ్యవహారికభాషయందుఁ నీతము పెట్టుకొనియున్న ఈ క్రిందిపదములు చెన్నరాజధానియందలి ఏ తెనుగువారి కర్గమునో నీవు చెప్పుగలవా?

నైజామురాష్ట్రీపు తెనుగు. మన వ్యావహారికమున (వ్యావహారికము) సర్గము.

గవాయి	పాక్ష్యం
వరమ	రాబడి
దవాఖానా	అస్సత్రి
రసఖా	శీరిం
క్యాదకి	మంగలిరేఖ
గత్తర	కలరా
దేహాతిపది	స్వదేశస్థుని
ఆరుగడ్డ	బంగారదుంప [వుండి
మంది చీడుగా ఉన్నాను	జనసమృద్ధం ఎక్కువగా
మిత్రి	పడ్డి
యాది	జ్ఞాపకం
మర్మాకలం	తెన్నలు
కైకిరి	మారి
భాతి	నిరామిడ్డి
బొఖాయింతుకు	అడ్డంరాదు
దేశీయ	దేశీయ
ముల్కి	దేశం

ఇట్టి శబ్దములు శేవల హిందుస్థానీసంపర్కమున
తెలుగువాణియందుఁ బ్రవేశించి, అచ్చటి శుద్ధ
దేశ్యపదములైన—తెలుసు గడ్డయందు బుట్టిన పద
ములుగా మండక మనరాష్ట్రీయనందరి ముసల్మాను
సోదరులు మాట్లాడు తెలుగుభాషవలె నుండును

పైలాను రాష్ట్రీయన మనరాష్ట్రీయందరి
తెలుగువారి భాష వ్యావహారికము

కుసుంటావ్	కుసుంటావు
తేకిండు	కొట్టాడు
నీకాల్మాక్	నీపాదాలుపడరాను
యాడికి	యెక్కడికి
అడిగిండు	అడిగాడు
కులబడు	కు-లో
ఎల్లెండు	ఇల్లాడు
వీల్సింద్రు	వీల్సారు
అడివాండ్లు	అడాళ్లు
ఇగంగవంటే	ఇంకేమిటంటే
నానిది	తప్పేదని
అయ్యోళ్లు	పైష్టులు
కండ్లాచ్చిన	కర్లుగలిగినవి
కడి అయినను	కల్లిపోయాడు
కుట్టకల్ల తిన్నాడు	గొంతుకచాకా తిన్నాడు
గట్టిసిండి	నలుగుసిండి
గది	అది
గిరిజ ఉరకెడ్డం	గలగల్గ పరుగెత్తడం
ఇట్లు బోయింది	రవంతలో కప్పిపోయింది
దప్పీ గుడ్డు	చేతిరుమాలు
లింగిపోయింది	ఆగిపోయింది
కుట్ట బుడాయించింది	పోగ రెక్కొంది
చుక్క	పొవలా
దప్పలు	దెబ్బలు
కళాబండి మేళం	బోగంమేళం
కుంటకుంటు ఉన్నడు	లావుగా ఉన్నాడు
కుట్టపోయినాడు	దండగపోయాడు

నోడచిమ్మట	నోడపాళంపెట్టడం
నోడుకోక్క పోవుట	విలుచుకుపోవడం
వక్క	కొంగాడేశ కన్నం
పన్నావా?	పడుకొన్నావా?
పడగొట్టిరా	పంపించిరా
పిన్నాడు	పిల్లాడు
పిప్పవాడు	పిచ్చివాడు
చేగిరా	చప్పవరా
యాష్ట నచ్చింది	విసుగేసింది
ఉలావీగా కొట్టగా!	ఉడ్చికొట్టగా!
వొంటించుట	వదర్పడం
నొడిసి పోయినవి	అయిపోయినవి
పెడ్డమనిషి	ముసలాడు
ఎందుల్లో	ఏమిలోయి
లాల్లి	అల్లరి
అయింది గది	అయిందికాని

పై పట్టికను ఇరువదేండ్లక్రిందట నాంధ్రభాషా
పంరక్షకసమాజమువారిచే ప్రచురింపబడి పాను
గంటి లక్ష్మీవరసింహారావుపంతులుగారిచే రచి
యింపఁబడియుండునని నే ముహించుచున్న విమర్శా
దర్శనవిమర్శా దర్శము అను గ్రంథములనుండి సంగ్ర
హించి వ్రాపితిని కాని నేనేనోయూహించి ఉన్న
వియులేనివియుఁ గల్పించి తయారుచేయలేదు.
ఇంకను విస్తారముగ నీ కిట్టిపదముల నెఱుంగఁ గోర
యిన్నయెడల నా గ్రంథమునంతే చూచికొనవచ్చును.

మాట దెబ్బతియేండ్లనుండి ద్రిటివవారి స్వాధీనము
నకువచ్చి ఉత్తరసర్కారులలోనుండు మజముబ్రతికి
పోతిమికాని దునిదృష్టవశమున నైలామురాష్ట్రము
నంతే మనముండిపోయినయెడల మన వ్యావహారికపుఁ
దెలుగుగూడ పైవిధమున “ఖర్రాల్లె” యుండవలసి
నదే.

“నిలాము రాజ్యమున దురుష్క-ప్రభుత్వమున్నది.
అతురకలభాషయు ఇప్పుడు నేను చెప్పుచున్న హిం

కుమారి మాహాబాయి, బి. ఎ.

కుమారి కె. అన్నమ్మ. కుముదం

కుమారి సత్యనారాయణదేవి

శ్రీనివాస మహిమ

దీయ నొకభాష యెట్లును?"—అని నీవు వాడుకొనిపోవ మాహింపవచ్చును. నీవట్లునుండేహించిన యెడల నేవరిగా వాదమొనర్పవలసినయావశ్యకతయే లేదు. దక్షిణభారత హిందీప్రచారనిర్వాహకులలోఁ బ్రముఖులగు పండితహృషీ కేశశర్మగారివిషయముమగుర్చి భార్యపక్షములఁ దర్కించుచు నీవంటే సిద్ధాంతీకరించి వ్రాసితి. ఆయన ఆంగ్లములయందుండియు తమపిల్లల కున్నపాఠ్యోపాధిగూడ హిందీ భాషనునేర్చి తమ సర్వవేదిత వ్యాపారములను హిందీయందే నిర్వహించుకొను వర్తకభార్య రాష్ట్రాధిపతులు, వారెవరునున్నారు!

“అట్ల ముసల్మానోఁ నీ బోలీలానీవానీభాషాలో “తుర్కు భాష” కహలేచ్చాఁ యెవఁ అచ్చానహిం. హిస్టుఫాన్ కి అనుజవాత్ హిస్టుక్రానీక్రా. ఇవ్ భాషాలో హిస్టులాంగ్ “హిందీ కహలేచ్చాఁ ఉస్కో మామా లే ముసల్మాన్ భాయి “హిస్టుఫాన్” కహలేచ్చాఁ. ఇవ్ నా ఫర్క్ హై కి హిందీమే సంస్కృత్ కేశర్త్ అధిక్ హై—కైర్ హిస్టుఫాన్ మేఁ ఆరనీ, ఫార్ నీకే ఆర్ ఫాక్ బ్యాదహ్ హై. ఉర్దూ, హిందీ కైర్ హిస్టుఫాన్లో అవ్ ఏక్ హీ చక్ షి యే.” అనగా మహమ్మదీయ సోదరులు మాట్లాడుభాషను “తురక” భాషయని మన మేగించుకొనరాదనియు, మనమేభాషను ‘హిందీ’యని చెప్పుచున్నామో దానికే ముసల్మాను సోదరులు ‘హిందుస్థానీ’ యనుచున్నారనియు, హిందీ, హిందుస్థానీ, ఉర్దూ భాష లొక్క భాషా వికారములేయనియు, అవి యేమన ‘అవ్ జవాబ్’ అనగా రాష్ట్రభాష కాదగవలసియు వారు వేదవాక్యములవంటి వాక్యముల నెలవిచ్చితి.

1918-వ సంవత్సరమున నింకూరు జగదమున జరుపఁబడిన హిందీసాహిత్య సమ్మేళనమునకు మహాత్ముని సభాధిపతిగా వెన్నుకొనట తటస్థించెను. అప్పటినుండియు మహాత్ముని ఆజ్ఞానుసారమున మన రాసు రాజధానియందు హిందీప్రచార మారంభించె

బడివది. అప్పటినుండియు దక్షిణభారతమున వ్యాపించియున్న హిందీప్రచారాందోళనమంతయు మహాత్మునియొక్క ఫలముగనున్నదని దక్షిణ భారత హిందీ ప్రచారసభవారు చెప్పుకొనుచునేయున్నారు. మహాత్మునియందనున కార్యకూరత్వమున, ప్రజాకర్షణ శక్తియు ఆంగ్లమహాజనులను హిందీప్రచార పరాయణులనుగా నొనర్చుచున్నది.

అయినను హిందీభాషా వ్యాప్తివలన సాంధ్రభాష కగు సాధక రాధకములను మనము మొదట యోకింప వలయునని నేను భావించుచున్నాను. ఈ ప్రచారమున బద్ధకంఠులయినప్పు డాంధ్రప్రముఖులు—ఉత్తర వర్మానులందుఁగాని, రానుల నీ మయందుఁగాని కొన్ని కేశాబ్జములనుండి నిలఱురాష్ట్రమున సాంధ్ర భాష యెట్లు ధ్వంసమైనదో కొంచెమైన మాహించి యుండిన వారుకారు. వారెట్టిభాషాపరిశోధనమును జేయకయే మహాత్మునియాదేశముల కిరసావహించి హిందీభాషాప్రచారమే స్వరాజ్యసాధనమంతయుగ భావించి వేటిని అట్టి కాశ్యోత్సాహమునె లావించుచున్నారు. హిందుస్థానీభాషాభాషకులగువాఁల వలన నిదనంటే ఆంధ్రభాషకును ఆంధ్రజాతికిని తీరని నష్టము వాటిల్లినది. అట్టివాఁలు దక్షిణాపధమునకు రావలంద హిందుధర్మమునుగాపాడినవా రాంధ్రులు. ఆంధ్రు లేకకొలనగరమున, హంపీవిజయనగరమున వట్టివారోఁ గొన్ని వందలయేండ్లు కళారాజాధిగా బోరి దక్షిణాపధమువందలి జేవాలయములకును, హైందవ ధర్మములకును రక్షణమొనర్చుటచేరనే మన మిందఱ మింకను హైందవులుగనుండుట సంభవించినది. సముద్ర తీరంగములవలె దక్షిణమునకుఁ గొట్టి కొనివచ్చిన మేల్మేళాకులను ఆంధ్రులు తెలియలి కట్టవలె నిలిచి రమిళ, కన్నడ, మళయాళజీకములఁ గాపాడిరి. ఇతరజాతుల నణచియించుటకే వారట్లు చేసినవారుకారు. కృష్ణరాయాదులకు ‘యవనక్షోడి’ భవస్థాప కృపాకటాక్షాది వివిధములుకూడ నున్నట్లు

మనకు మనుచరిత్రాద్రిగ్రంథములఁబట్టి తెలియుచునే యున్నది. ఆవఁగ వారు ధర్మమునకుఁ గట్టుబడి లేకు సహాయ ము చేసినచేత మహమ్మదీయ రాజులకుఁగూడ నాపత్కాలముల తోడ్పడుచుండిరన్నమాట. కృష్ణ దేవరాయ లట్లుచేసినను చేయకున్నను అతని యల్లుడగు రామరాజు 'విశ్వామిత్రులగు' దురుష్క ముల్తా నులకుఁ 'గెల్వాలము'ను గూర్చినవాడు. వారతనిపై దుండకెట్టి విశ్వాసమును జూపించిలో చరిత్రమే చేసోళ్ల ఘోషించుచున్నది. బోమ్మలవలె రామరాజు తమ్ముడించుచున్నాఁడని భావించి శుభమ్ము ప్రభువులందఱును తమచరమే ముఖ్యముగ భావించి 1565-వ సంవత్సరమునఁ దల్లికోటయుద్ధమున తొంబదియా శేండ్లప్రాచుర్యమువాఁడగు నావృద్ధరా శేంద్రుని సంహరించి పగచీర్చుకొనిరి. భావి పురాతనాద్యతన మగరమహాలక్ష్మ్యులలో నేదియు నుపమింపనమా నముగానివిజయనగరము నొక్కచెప్పులో గోలు పోయి అంద్రులప్పటినుండి నేటివఱకు విగతరాజ్యలయి, నిర్భాగ్యులయి పారతంత్ర్యమునఁ బ్రాకు లాడుట సంభవించినది. తమిళ, కర్నాట, మళయాళముల మనవాయకాపాడిరికాని తమ దేశమును, తమ్మును కాపాడుకొనఁ జాలకపోయిరి.

కొన్ని వందల సంవత్సరములు హైందవధర్మమును గాపాడియు ఆంధ్రులకిట్టిమగ్గతి ప్రాప్తమైనది. ఒక్క రాజ్యభక్త్యర్థముతో మనశ్చేతములు తొలఁగిపోయినవా? అంద్రదేశమంతయుఁ దుక్తుమకలుగఁ జేయబడి రిజాపురపు నవాబులక్రింద, గోల్కొండనవాబులక్రింద, మహారాష్ట్రులక్రింద, మైసూరురాజులక్రింద, క్రైంచినారిక్రింద, హైదరాబాద్క్రింద, టిప్పుసుల్తానుక్రింద, బ్రిటిష్ ప్రభువులక్రింద నలిగినలిగి చచ్చియుఁ జావకుండ పడియుంటిమికద! ఇప్పు డీపరిపాలనమున—ఈవింకెక్కతాల్దమున—ఇందఱు రాజనీతిపారంగతులు మనకుండి—ఇందఱు మంత్రికిఁజూమణులు మనకుండి—ఇందఱు క్యాంగ్రెసునాయకులు మనకుండి—

ఇందఱు బ్రాహ్మణా బ్రాహ్మణ నాయకములు మనకుండి—ఇందఱు దేశోద్ధారకులు మనకుండి—ఇందఱు దేశభక్తులు మనకుండి—ఇందఱు దేశబాంధవులు మనకుండి—ఇందఱింద జ్యోతిర్విజ్ఞులు మనలో నుద్భవించి—ఇన్ని రాజనీతిదర్శముల మన మెఱచి యుండి—ఇన్ని రాజనీతిపథముల మన మారితే—ఇన్ని జాతీయ రాజనీతియూత్తముల బలించుచు—ఇన్ని వననవాదర్శముల మనము ప్రోదలమయి—ఇన్ని శాసన భిక్త్యాదీకాగ్యముల మన మనుభవమునకుఁ జెచ్చుకొనుచు సంయుక్తహితములందలి 'నిరొంచ' మొదలు పెక్కుదారాదాదునుండి వెంగల్పట్టు వఱకు బిల్లారముండి బ్రహ్మపురము వఱకు తెనుగు మాట్లాడు మేమందఱ మెక్కజాలివారము—మా కొన్నత్యముకాని, బలవముకాని ఒక్కగట్టుగ నొక్కయెత్తునఁ గావలసినది కాని మమ్మిట్లు కాశ్వర్యముగ రాజనీతికృతులములఁ గట్టిపెట్టి, జేఱుజేఱుకొట్టలో నుంచుట కొప్పుకొనమని సాహసించి యాంధోళన మాచరించిన వారొక్కరైనఁ గాన్పించుటకద! మన వారేమి తెలివితక్కువవారా? ప్రజ్ఞాహీనులా? ప్రతి భావూన్యులా? కార్యమూరులు గారా? సాక్షి గ్రంథ కారులు చెప్పినట్లు తెల్లనిపారమ జేయితిరెకలుగాఁ జింపగల నేర్పరులున్నారే! గాంధీమహాత్ముని యుద్ధమముల బలవవలన ప్రతిపట్టణమునఁ బడుగురు 'కిరికొలు,' ప్రతి గ్రామమున నొక్కొక్క 'డిమాండ్' నీను, ఇంటింట నొక 'గాంధీ' బయలుపడి మనచే పదిపదునైదేండ్లనుండి ఆకాశసౌధములఁ గట్టించుచున్నారే కదా! ఇందఱిందఱు వాహ్మరులు, కార్యమూరులు బయలుదేరుచున్న మన కర్మభూమియందు మన యాంధ్రనాయకుల కిట్టియాంధోళనములపన తెలియదని మన ముహూర్తఁగలమా? ఈయరువదియవ శతాబ్దముననే మంగదేశవిభాగమునైన యాంధోళన మెంత బయప్రదముగఁ బరిణమించినదో మన వాయకు లందఱును బ్రత్యక్షముగ గమనించియే యుండిరికద!

మహాత్ముడుకాని, తదితర వాయువులుకాని అట్టి యాందోళనమున కీయకొనగలిగాని, ఆత్మసింహుని కాని ఆంధ్రమహాజను లూహించుచున్నారా? స్వదేశ సంస్థాన పద్ధతహామలతో మనమింకనుదోశ్యము కలుగఁ జేసికొనరాదనియు, స్వదేశరాజ్యములలో స్వరాజ్యహితములే చేపొందుచున్నవనియు, కావున మనకు స్వరాజ్యవిధికాని స్వతంత్రవిధికాని అనువంత వలననే ప్రజామూర్ఖత్వమునందలి యాంధ్రతలెంత యధమాధమస్థితికి వచ్చినను జచ్చిపట్టాదుకొనవలె ననియు అట్లుచేయుటయే మహాత్ముని యాదేశమనియు నీచంద్రువా?

ఈవ ప్రమాదయోగమున ప్రజామూర్ఖత్వమునందలి యాంధ్రతలెంత దుర్బలీకవచ్చినో నీజేమాత్రమైన గ్రహించితివా? సంఖ్యాబాహుళ్యమువలననే తెనుగు వారిక్కడ ప్రభువుగలుగులు. అయిన తెనుగువా రభివృద్ధికోందుట కా'స్వరాజ్యదేశమున' పెట్టి యుట కాశములున్నవి?—ప్రజలలో పెక్కువగ నున్నవా రాంధ్రులు. రాజధానిగరమువలసినరము తెనుగు వారిసంఖ్య హేచ్చు. అట్లుందునపుడు ఆధునిక దిక్కులేటికి ప్రీతిపీఠకమును (ప్రజావాహుళ్య పద్ధతి నిర్ధారణముల)అట్టి మహాత్మునివృద్ధియందు స్వరాజ్యమును పొందియున్న ఈరాజ్యమున తెనుగే రాజభాషగా—ముఖ్యవాగ్ధవహాకభాషగా మండవల సినదికాదా? అట్లున్నదా? 35 కోట్ల జనసంఖ్యగల భారతవర్షమున 12 కోట్ల 12 లక్షల జనులు హిందు స్థానీభాషల మాట్లాడగలరనియేకదా వారిలో వంశగ సంబంధములేని వాక్షిణ్యభాషలపై 'హిందీ'ని దుడ్ద నూహించుచున్నార.

ఇంతకును వింధ్యపర్వతములకీతల మనవక్షిణ దేశములందు సంఖ్యాబాహుళ్యమును అట్టియాదినదో ఆంధ్రభాషయే ప్రభువుగలుగుచున్నది. అరవము, కన్నడము, మళయాళము మున్నగు ప్రాచీనభాషలే కాక, మరాఠి, గుజరాతీ మున్నగుభాషలు కూడ జన

సంఖ్యయందు తెనుగునకు పెనుకలుచియు యున్నవి. ఇప్పుడు మనబాతీయవాదులుచెప్పునదోటియొక తేయునదోటియొక తేయువారు గానియెవల వక్షిణా పథమున వర్త్యధిక సంఖ్యావలతుమాత్రభాషయైన ఆంధ్రభాషను రాజయిభాషగ, ముఖ్యవాగ్ధవహాక భాషగా (Lingua Franca) వదిలికరింపవలెను కాదా?

ఈవక్షిణభారతీయ భాషలన్నిటికీ పరస్పర సామ్య ముండుటలేదే ద్రవిడసంభవులకు తమ భాషావలతుల మనఃజేతన ఆంధ్రభాష వర్ణనీయులు హిందీ వర్ణనీయులువలె కష్టపాధ్యముకాదు. హిందీయందువలె దిగ్గజములను 'శీ'ప్రత్యయములుగాని, లింగభేద ములుగాని 'శి'ప్రయోగములుగాని, ఇంకను చిత్ర చిత్రములగు వాక్యవైఖరులుగాని మనభాషయందు లేవు. మఱియు పలుకుతీరునందు, వాక్యపు బంధు కట్టులయందు వక్షిణభారతీయభాష లొక్కతీరున నున్నదికాని విచిత్రముగలేవు.

ఆంధ్రవాసునిలెట్టియాందోళనము ప్రభువు కర్తవ్యమైయుండగ నట్లుచేయునపుడే హిందు స్థానీయులగు వాయువులు మంచిచెడ్డలను తెలిసికొనక వక్షిణభారతీయులందఱును హిందీ నేర్చుకొనవలయు నని గాంధీమహాత్ముని పురస్కరించి తీర్మానించు కొనగ నువగా రాయాదేశమును శరసావహించి వక్షిణదేశమందయు ప్రజామూర్ఖమువలెనే హిందు స్థానీయముగాఁజేసి ప్రారంభించుచున్నారు. మన వాయువులెంత స్వరాజ్యాందోళనముల విట్టలయినను ఇట్టిదా రాజునీ? 'వారాంగనేత వృషనీరి రనేక మాసా' [వార రమణీకై వదీ బహునీరి రాజునీరి) అను భర్తృహరి వాక్యమునందలి పరమతర్త్యమును మన భాషాసంరక్షణమువలెన మనవాయువులేల ఆచలంబింపజాలరు? మనకేప్పుడు పర్వభారతజాతీయ తర్త్య ముండవలయునుగాని శీవబాంధ్రవాక్షిణ్యతాం దోళనములు మహాసభాజనుగునని ఆంధ్రమహాజను లూహించుచున్నారా? అట్లుహించుచున్నయెవల

వారికి సరియైన జాతీయత ర్త్యముగాని, ఆంధ్రదేశ చరిత్రముయొక్క ప్రధానత ర్త్యముగాని గ్రహించుట లేదని నిశ్చయముగఁ జెప్పవచ్చును.

ఇప్పుడు కాంగ్రెసు నాయకులమిట్టి చిరుక పలు కలవలె మనవారు 'తెప్పకొనుచున్న' సర్వభారతీయ జాతీయతపర్యమనునది (All Indian National Unity) చరిత్రమున నెప్పుడును కొనసాగియుండలేదు. పూర్వమున కాశ్మీరమునుండి కన్యాకుమారివఱకు భగవద్భండము నీకచ్చిత్రముగఁ బరిపాలించు గొంధలు చక్రవర్తులూహించిరికాని కడకు విఫలమనోరథులైరి. ఆలోకవర్ధనుఁడు, హర్షవర్ధనుఁడు, అజాయుప్రీతి, అశ్వరు, శౌరంగదేవు ఆర్యవర్తముతోఁగూడ దక్షిణాపథమును బయింపఁ బ్రయత్నియులులేని కొందఁదేశ మాక్రమించుకొనిరికాని వారందఱునుకలసి ఆయా ప్రాంతముల నొక మాదుసంపత్సరములైన తమ స్వాధీనమున నుంచుకొనఁజాలక పోయిరి. వేలకొలదియేండ్ల దేశ చరిత్రముగల మన భగవద్భండచరిత్రమున ఒక మాత్రేంద్ర చరిత్రమునుజూచి మనము తృప్తిఁ బొందినయెడల నది సముద్రజలముల ద్వారము నొక మధుమిందువువలన నుపశమింపఁజేయ నూహించుట వంటిది.

మనకింక యపహ్యముగనున్న బ్రిటిష్ పరిపాలనము నందే ఆసేకుకీతాచలమును ఒక్కరాజ్యవిధానము క్రింద వచ్చుట సంభవించినది. బ్రిటిష్ వారి పరిపాలనమున మన నాయకులు చిత్రించువిధముగ ఏడారులలో చూడిపోవునట్లు మనమెంత కాలిపోవుచున్నను ఈ యెడారులలోనే వదురు నిజామురాజ్యము, మైసూరు కాశ్మీరము మున్నగు స్వదేశరాజ్యములు మనకుఁ బట్టుదుర్యచకరముగ, సంతోషదాయకములుగ ఏడారులలోని ఫలవంతములగు ప్రదేశముల (Oases) వలె ఈశ్వరకటాక్షమున వేటికిని కాశ్వరరూపముల నిలిచి యున్నవి. మన స్వదేశరాజ్య ప్రభుత్వములమనూడ బ్రిటిష్ రాజ్యవిధానముతో కేంద్రీకరింపఁబడునట్లు ఈమధ్య పార్లమెంటున నొక శాసనబిల్ విధానమును

తయారు చేయుచున్నారు. కాని అది కాంగ్రెసువారి రాజనీతికి సరిపడకపోవుటచేత నానిది మననాయకులకొరలేదని చేకోళ్ల నుపన్యసించుచున్నారు. స్వదేశ రాజ్యముల మనతోఁజేర్చుకొని భగవద్భండమునంతయు వేల నొక సహారాక్రింద వేసికొనవలెనని మన రాజనీతి విశారదుల యూహాకాలోలు ! బ్రిటిష్ గవర్నమెంటును ప్రతిఘటించుటకై కాంగ్రెసు నాయకులు పన్నుమున్న మహాప్రాయామాలు ప్రతిభను మెచ్చుకొనుటలో నేనెవ్వరికిని వీనిపోవురావముకాదు. కాని కాంగ్రెసు వారొకవంక ఈ ప్రరమును దక్షిణమును ఒక్క వ్యాపహాభావవలన గలిసియుండవలెననుచున్నారు. మఱియొకవంక-అన్నిటికంటెనుముఖ్యమైన బ్రిటిష్ రాజ్యమును, స్వదేశరాజ్యములును శాసనబిల్ విధానమునకు రావలెనను సర్కారువారి ప్రయత్నములఁ బ్రతిఘటించుచున్నారు. ఇది యాత్మబంధువుల నింటినుండి దరిమిదైచి పడదేశముల నించుక కాహ్వనించుట వంటిదికాదా? ఇంతను స్పష్టముగ తెప్పకొనవలెననుచో మనకప్పులు తమ్ములునగు నిజామురాష్ట్రమునందలి తెలుగువారే మైవను మదము తోశ్యము కలిగించుకొని మనకు కేవలపరాయివారగు హిందుస్థానీయుల మొదట నెత్తి నెక్కించుకొనవలెనని చెప్పటకాదా?

దైత్రరాహులతోడిసంబంధ రాంధవ్యముల కంటె స్వజాతీయులగు నిజామురాష్ట్రమువారితోడి సంబంధము మన దేశీయాధ్యక్షయమున కెక్కివదలి నేనూహించుచున్నాము.

తన బాంధవులను శత్రువులవారి విడిచి తాను పరుల కథియమాన్యులొచ్చి యుద్ధరంగమున టుటికిన కూర్చున్నారనవలె ఓరుగల్లును, గోల్కొండయు మరుభృక్రాంతమించుకొన్నను లక్ష్యముచేయక తెనుగువాఁడు తన ద్రవిడసోదరుల రక్షించుటకై విజయ నగరమున కొటగట్టి రెండుమూడువందల సంవత్సరములు యుద్ధమొనర్చి తన కథిపతిగు దైవోయి

వాడు. ఇప్పుడు మన తమిళ, కన్నడ, మళయాళ సోదరుల కా విప్లవపాపమైన మన్నబాబుని నేనడుగు చున్నాను. ఈన్నయెవరి తను ప్రవినవాడు నటుల మువకులెది అన్ని దక్షిణభారతీయ భాషలలోను సంఖ్యాబాహుళ్యమున ప్రథమగణ్యమైన ఆంధ్ర భాషను వ్యావహారికభాషగా—కాల్పకమయిన రాజ భాషగా తేలికొనుట నుత్సహించుట యుక్తధర్మమగును కాదా?

ఇంత భరతఖండమున ఈ ప్రశ్నమున హిందీయు దక్షిణ మన నాంధ్రమును వ్యావహారికభాషలుగా తేలికొనుట అర్థకముగ—చారిత్రకముగ—రాజకీయముగ సమంజస మని నేనూహించుచున్నాను. చేరువకు భారతవర్ష మొక దేశముగఁ జెప్పుబడుచున్న పాశ్చాత్యదేశము లలో వలె ఇంతదేశమున నొక్కజాతీయత త్వ మెన్న దును కలిగియుండలేదు. మన కాంగ్రెసువారెన్నెన్ని యుపవ్యాసములవిచ్చినను అట్టి జాతీయత త్వముపంధ వము. చరిత్రమున చెప్పడును అట్లు జరిగియుండలేదు. ఇది పెక్కుదేశములుచేసిన యొక ఖండమని 'భరత ఖండ'మను నామమే చెప్పుచున్నది. పరికించిచూచి నచో ఈ మహాఖండము దక్షిణదేశవిలుప్తమగు యూరపుఖండమంతయున్నది. అంత రాజనీతిపారం గతులగు యూరపుఖండ జాతులలోనైన ఒక్క జాతీయభాషకాని వ్యావహారికభాషగాని 'అమె జవాన్'గఁ బరిగణింపఁ బడుచున్నదా? 'క్రెంచి' వరస్పద కా జ కా శ్లోక పయోగ మగు భాషగా (diplomatic language) 'జర్మను' వ ప్రకవ్యవహారోపయోగమగుభాషగా ఇంగ్లీషు బహుళవ్యవహారోపయోగమగుభాషగా—వారోపియనులలో ద్రిభంగు లగు భాషలు వ్యవహారమున నున్నవికాదా? అట్లు న్నను చారి స్వతంత్రతత్వముల కది యెంతమాత్రమును బ్రతిబంధకములుగ లేవు. మనముగూడ వార్యావర్తమున హిందీయు, దక్షిణాపథమున నాంధ్రమును ఎందు లకు వ్యవహారోపయోగములుగ నంగీకరింపరాదు?

భరతఖండమున రాజకీయముగనైన విట్లు రెండు పక్షముల సంఘోషింపవలసిన భారతీయులెట్టి యాప ర్మము గలుగదు. కాంగ్రెసు పరిపాలనమున నేక ముఖమునకు వచ్చిన ఆదేశకుశిలాచలమును మజల రెండుగ ఖండించిచేయుదురా? అట్లుచేయుట అని సోముకాదా?—అని నీచభూభారతీయ జాతీయ తాధినివేశమున నన్ను బుచ్చించువు. మన దక్షిణ దేశముల తెలుఁగొక ముఖ్యవ్యావహారికభాషగా నున్నంతమాత్రమున మనకుఁ గాంగ్రెసు పరిపాలనము కాని, బ్రిటిష్ పరిపాలనము కాని అంతరించిపోవుట ఎన్నటికిని సంభవించదు.

1920-వ సంవత్సరమున తానుచెప్పినట్లు చేసిన యెవరి నొక్క-సంవత్సరమున మనకు స్వరాజ్యము లభించితిదనవియు నీత బ్రిటిష్ వారిలో బాధపడ వలసిన దుర్గతి యొందదనియు జగత్తంతయు మాటు మ్రోగునట్లు సింహభూషణున మహాత్ముడొక నిర్మాణకార్యక్రమమును, ఒక యుద్ధ విద్యాహాస రంజనమును ప్రకటించివాడు. ఆప్పు డాదేశకుశిలాచలమును కార్యకూరులుండయించి మహాత్మునివాదానము పునః పునః రుచ్చరితమగునట్లు శతసహస్రముఖముల ప్రతి భ్రమలుండజేసిరి. రేయవారెన్నియొండ్లు గడచినవి? ఎన్ని సత్యాగ్రహసంఘటనలు, ఎన్ని కాషాన్ష్టింపున మహాత్మాజీయులు నాచరణమునవచ్చి కుదకు బ్రిటిష్ వారాజనీతి కాహంతియై పోయినవి! కాంగ్రెసువారి యుద్దయముహూర్త్యములఁ జెలివీకొనలేక నేనిట్లు చెప్పుచుండుటలేదు. దాష్టశృంఖలా నిబద్ధ మైయున్న ఆర్యజాతికెప్పుటికైన స్వరాజ్యప్రాప్తి యైనయెవరి వది కాంగ్రెసువారి పద్ధతులవలననే కావలయునని నాకు విశ్వాసమున్నది. వాశ్శోకతే కాదు. ఈపద్దునైదేర్లమండియు భారతీయ ప్రజల కట్టి విశ్వాసముదయించినది. ఎందువలన? గాంధీమహాత్మునినాయకత్వమహాత్వమువలన. నిక్కయముగ నరులలో గాంధీకంటె మన్నకుండులేదు. అతఁడెట్టి

మహాపురుషుడైనను ఆరేడిప్పుడు విరమించినట్టి
 'వైఖరినిగాక మఱికోన్ని సంవత్సరములు నాయకుడై
 మనల నడపించినను నేటికాంగ్రెసువారి లక్ష్యమైన
 సంతృప్తస్వాతంత్ర్యము (complete independence)
 మనకు చేపారగలరా? ఆందోళనానివందలకు తేటలు
 జాచువిధమున మననాయకులు సంతృప్తస్వాతంత్ర్య
 మను లక్ష్యమొకటి యొందుటనుంచుకొని బ్రిటిష్ వా
 రాప్పుటికైన మనకు లీడ విరుగదయ్యుచోయినట్లు
 పోయితీరుదురని భావించుచు నడియాసల నిడుచులఁ
 బడిపోవుచున్నారు. మనకంతటి స్వరాజ్యప్రాప్తి
 యైనను బ్రిటిష్ వారి యాధిపత్యము (British
 supremacy) ఇంతట వంతట మనకు వదలిపోవునని
 కాదు. బ్రిటిష్ రాజ్యములోనున్న మనము గాంధీగారి
 నాయకత్వమున బ్రిటిష్ వారిని నదల్చుకొన్నను స్వదేశ
 సంస్థానాధీశు లెప్పుటికి బ్రిటిష్ వా రీదేశమును నడల
 కుండ వారికి బాసటయై యుండఁగలరు. అనగ వాంగ్లే
 యులు కాంగ్రెసువారి బాధపడలేక దేశమునునదలి
 పోవనూహించినను వెల్లెట్టి ప్రభువు స్వదేశసంస్థానా
 ధీశులతో చేసికొనియున్న 'సబ్ సెడియస్' సంధిమర
 కులను బ్రిటిష్ వా రాప్పుటికి కట్టుబడియుండునట్లుగ
 మన స్వదేశప్రభువు లాంగోళనములఁజేసి బ్రిటిష్
 భారతప్రజలను హఠాశులుగ నొనర్చుచుండును.
 కావున కాంగ్రెసువారు మనకు సంతృప్త స్వాతంత్ర్య
 ప్రాప్తి గలుగఁగలదని వట్టియా కాకసాధముల నిర్మిం
 పఁజేయుచున్నారని నిశ్చయముగఁ జెప్పఁగలను.
 అట్టి యాకాశసాధముల నిర్మింపఁజేయుచునే ఇప్పు
 డున్న రాజభాషయగు నింగ్లీషును పశింపనిఁకయవసర
 ముండదనియు, దానిస్థానమున 'హిందీ-హిందుస్థానీ'
 భాషల నెలకొల్పుకొనుటకు మనము సంసిద్ధులమై
 యుండవలెననియు కాంగ్రెసు నాయకులనుచున్నారు.
 మనకట్టి పరిస్థితులలో హిందీ రాజభాషగ చేసికొనుట
 కట్టి యవకాశమును లేదని నేను చెప్పుఁగలను. ఒక వేళ
 బ్రిటిష్ వారి యాధిపత్యమున 'డొమినియన్ ట్రిటన్'
 వంటి స్వరాజ్య మొక వేళ మనకు సిద్ధించినను ప్రజా

భాషాశ్రయమునుబట్టి ఉత్తరమున హిందీయు, దక్షిణ
 భారతమున నాంగ్లమును రాజభాషలుగఁ జేసికొనుట
 యిష్టమని నేనూహించుచున్నాను. ఇది యెంత కలి
 కాలమైనను బ్రిటిష్ వారి పరిపాలనమున మన మేమింత
 దుగ్గతికిఁ బాలువడితిమో వాకుఁ దెలియవలెదనున్నది.
 ఈకలికాలమునఁ జెప్పురాని సహించరాని యిడుమల
 పడిపోవుచునుకదా మనపూర్వులు కాస్త్రీతిహాస
 పురాణముల వ్రాసికొనిరి.

- పీ. ఒకకాలమునఁ బండొనోపధిచయును వే
 లొకకాలమునఁ బండొనకుండవంద్రు
 క్రోధము లోభము, హూరత నొంతును
 దీపింప నరులు వృత్తికుండ్రు
 చ్యవహరములు మహావ్యాజ యుక్తములందు
 శిఖ్యులు వంచనాసహితములందు
 మగలతో నిల్లొందుచుచుండువంద్రు
 నుతులు దండ్రులఁ జెగఁజూతుండ్రు
- గీ. గురుల కిష్టముమాపించి, హూదరంద్రు
 కాస్త్రమౌగము లెవ్వయొజాగవంద్రు
 న్యాయపద్ధతి బుధులైన వంద్రవంద్రు
 కాలగతి వింతయైవచ్చెంగంటెజేయు.
- ఇట్టి దుష్టయుములు దప్పుక నేడు మనుజులలో
 నున్నవి. ఇది భరతఖండమునకుమాత్రమే పట్టియున్న
 కర్మముగాక సర్వమానవప్రపంచమున నొక్కవిధమున
 వాచరించియున్నది.
- క. క్రమమున రాష్ట్రములును నగ
 రములును నాశమునొందు, గర్హచ్యుతులై
 భ్రమియింతురు జను లతిదు
 క్తమగిరినరిదంతక ములఁగిడు నాకురులై.
 బ్రిటిష్ వారి దేశమునకువచ్చునప్పుటికి జనులిట్టి
 దుస్థితియందేయుండిరి. నూటయెనుబుజేంద్ర క్రిందట
 నుత్తరసర్కారులును బ్రిటిష్ వారు పరిపాలింప నారం
 భించినదియెడ లింతవఱకు మనమిట్టి దుస్థితి నెఱుం

గము. అంతకుపూర్వము మరాఠీవారికి, పైదరాఠీకి, టిప్పుసుల్తానునకు, పిందారీలకు, భగ్గులకువెలది మన వారాత్మికక్షణమునకై యదవులవఁ గొందలకు పాణి పోవుచుండుట విజ్ఞులగు ముసలివారిప్పుటికిని చెప్పవలయును.

మ. భరణీరక్షణ మాచరింపక స్వప్నర
దర్పణునకే లక్ష్మతో
హరులై సాగులదోది చేతులులేటియ
శ్రీధన శ్రీమధుర
హరియింపంగలవారు దారుణతరం
లై వెల్లు చెల్లుం పర
పురయుధంబు భరణీలేందులకు వి
శ్వపాణి వాళంబుగన్.

బ్రిటిష్ వారిరాకకు గూర్వములే చేయియొడ్డిట్టి 'పశ్యతో'హరు'లగు మహమ్మద్ ఫుజీ, మహమ్మద్ ఫూరీ, మల్లిక్ కాఫూర్, కైమూర్ లంగ్, వాదిరూ, మహమ్మద్ మదురానీ మున్నగువారు భరణీకుండమున యుద్ధములు చేసిచేసి ప్రజల ఖండించిఖండించి ప్రజల నెన్నికడగండ్లపాలు చేయవచ్చుకో అన్నిటిని చేసెను. కాని 180 సంవత్సరములలో ఆంధ్ర జాతికెప్పుడైన నట్టిముప్పు కలిగినదా?

తరువో జ.

- ఉత్సవ సూర్యులత్యగ్రులై కనసి
- యుండొండ పెక్కండ నుజువంపుటయు.
- దిక్కెన్ద్రునకులేక దీనులై నగును
- తీసురలో నాలుగుదెసలఁ బాటెదరు
- ముక్కడి చోరులు ముట్టినిక్కేడు
- ముగధవావలిఁ గొనివెంటి వసంపంగ
- ముక్తి కాపలయట్లు కూర్పులై చెదరి
- సాంపరియదవులు సార్తురుజనులు.

ఆంగ్లేయు లీదేశమునకు వచ్చునప్పుడు జనుల్ని దుర్లభయందే యుండిరి. వేడు బ్రిటిష్ పరిపాలనమున నటుంటిమని నీవనగలవా?

పక్షిన్ను లేదునివలె భర్మదేవత నుంటువదనంద నీకర్మభూమియందు బ్రిటిష్ వారు మనలఁ జరిపారించు చున్నారని వేదమచుండుటలేదు. ఇది కలియుగమగుటచే నెట్టివారికైన నట్లుచేయుట సంభవమని పూర్వ లిలివలలే కలాక్షరముల వ్రాసిరి.

ప్రస్తుత పరిస్థితులబట్టి 'సంతోషస్వతంత్ర్యము'ను లక్ష్యమెప్పుటికిని కోవసాగఁజాలదని చెప్పటకై వేదింపచూరము వ్రాయవలసివచ్చినది. కాంగ్రెసు నాయకులిట్లు పలుకుచున్నను నేడు ఎఱెఱిలలోఁ బ్రచేరించిన 'పార్లమెంటేరియను'ల కట్టి స్వాతంత్ర్యముచేపూర్వగణదమ విశ్వాస మిమమంతయులేదు. ఉన్న యెదల చారిత్ర్యమునకు బ్రతిహేళముగ పార్లమెంటేరియనులగుట జరిగియే యుండదు.

భారతవన్దమునకు స్వాతంత్ర్యయోగములేని సందర్భమున హిందీరాజభాష యగుటకెట్టి యవకాశమును లేదు. అట్టి పరిస్థితులలో రాజభాషకై ఇంగ్లీషు, ఆభ్యాత్మిక వికాసమునకై సంస్కృతము, మార్కభాష గావున లేమగు—ఇన్నిభాషలను మనవా రభ్యసించవలసియుండగా నింకను 'రాష్ట్రభాష' యనిపేరుపెట్టి హిందీ,ని మనపై నాయకులెందలకు పులుసు నూపింపవలయును?

నేనేమో ఆంగ్లభాషావ్యామోహమున నిగ్గిరై కాశ్యతముగ రాజభాషగావలెనను నభివీక్షణముతో నిట్లునుచుఁటివనియో, అట్లునుట జాతీయవిద్రోహ మనియు నీవు భావించువు. వాకోక్కలెకేగాదు. ఆంగ్లభాషాకోవిదులగు నాయకులకండఱు నాంగ్ల భాషా మహత్వము తెలిసియేయున్నది. ప్రపంచమున నన్నిభాషాభాషితులలోను, అన్ని వాగరికదేశములలోను ఆంగ్లభాష చహాకృష్టవహరముల వ్యాపించి యుండుట మననాయకు లందఱుఁ డెలిసియే యున్నది. ప్రాగ్దేశములన్నిటిలోను వాగరికతయందు బ్రథమస్థానమున నిలిదియున్న జపానుదేశమునగూడ ఆంగ్లభాష మార్కభాషను మించియున్న యభిమాన

మతోః బలింబుడు చున్నదని మన నాయకులకుఁ గూడ తెలిసియేయున్నది. అయినచేమి?—మన జాతీయ నాయకులలో భాషావిషయమున తమ విశ్వాసమును దైర్యమున ప్రకటించుటల సాహసము— (Courage to reveal one's own conviction) కొనపడియున్నదని పలుకవలసియున్నది. అందఱిట్టి యాత్మసంచనమునకుఁ బాలువడుమంటిరని నేననుచుండుటలేదు. భారతీయ మహిళాశిరోమణులలో నప్రతిమా నమగు ప్రతి భాషిణీమమునుబ్రద్బంతుచున్న శ్రీమతి సరోజినీదేవిగారు లాహోరున నేటి దినమే ఆంగ్లభాష మహాత్మ్యమునుగూర్చి యుపన్యసించినట్లు నేటి అపోసిత్యేకేషిప్రెస్ వార్తలవలన దెలియుచున్నది. సరోజినీదేవిగారు నేటి కాంగ్రసు పార్టీ యుద్ధసంరంభములలో నగ్రస్థానమున నిలిచి యుండు నితరధ మహోద్యోగిణులలో 'నాయకుమణి' యని ప్రసిద్ధిపొందియున్న కాంతాశిరోమణి. ఆమె జాతీయిబట్టి పంగనాథిమణియయ్య నాంధ్రులయింటఁ బ్రజేరించినఁ దగుటచేత ఆంధ్రమహిళాసంఘమునకుఁ జేరినదనియే మనము గర్హింపవచ్చును. ఆమె ఆంధ్ర భాషాభిమానముచేతను, హిందుస్థానీపై ద్వేషము చేతను ఆంగ్లభాషయే మనకు రాజభాష గావలయునని చెప్పుచున్నదని నేను తలంపఁజాలను. ఆమె తెలుఁగు నాయుఁడుగారి పత్రికనే యయ్యును ఆంధ్ర భాషాజ్ఞానముకాని, తద్విషయకమగు సభిమానము కాని లేదనియే నాయూహ. ఆమె సెకంధ్రాబాదున నుండి హిందుస్థానీయందేవుట్టి పెరిగియున్న విదనీ మణి. ఆమె యేమనుచున్నది?—

మనజాతీయ విద్యాలయము లన్నిటిలోను ఆంగ్ల భాషయే బోధనోపయోగమును భాషగనుండి పోవలె ననుచున్నది. భారతీయుల కాంగ్లమెంతటి మేలైనఁ జేసెననుచున్నది. "మెకాలే" మన కాంగ్లభాష నేర్పబడునట్లుచేసి మనకు మహోపకారమును చేసి యున్నాడనుచున్నది. ఆంగ్లభాషవలననే నిజమగు స్వతంత్రాదర్శములు మన దృష్టిపథమున నుండుననిన

మనుచున్నది. భారతవర్షమున నేడింతటివ్రయాపమున విల్పియున్న మక, సాంఘిక ద్వేషముల నశింప జేయుట కొకసామాన్యభాషయే గొప్ప సాధనమనుట నిశ్చయమే కాని ముఖ్యముగ ప్రస్తుతసమయమున పెనుపరునండి కన్యాకుమారిదఱు మన మేకకలమున నెట్టి యాందోళనములఁ జేయఁగలగుచున్నను అందులకు మూలకారణము ఆంగ్లభాషా సంబంధమే యని నక్కాణించుచున్నది. ఆమె తనకు సంకుచిత జాతీయ భావములతోను, సంకుచితమగు దేశభక్త్యా వేశములతోను నిమిత్తము లేదనుచున్నది. ఆంగ్ల భాషయనిన మనకొకవిధమగు సభిమానమువయించి నను అందులకు సర్కారువాదిని నిందింపఁ బనిలేదనుచున్నది ప్రస్తుత విద్యార్థిదానము సక్రమముగ లేక పోవుట వాస్తవమేయనియు, దానిని మనము సన రిండుకొన వలయుననియుఁ జెప్పుచున్నది. ఇట్లనినంత మాత్రమున శ్రీమతి సరోజినీ దేవిగారు మాతృదేశ హితమునకుఁ బ్రతికూల ప్రచారణీయై పోవుచున్నదని తదితరనాయకులు చెప్పఁగలరా?

ఆంగ్లభాష రాజభాషగ నుండుటవలన మనకెట్టి యెట్టి ప్రయోజనము లున్నవో ఆంగ్లభాషావిషయను నాయకులందఱును తెలిసియేయున్నది. అయినను జాతీయతాభినివేశ మావహించియున్న ప్రస్తుతకాలమున వారు తమ యంతరంగస్థమగు సత్యముల పోటుఁ బలుకుటకు సంకోచించుచున్నారు. నిశ్చయముగ దక్షిణభారతమున హిందీభాష కెట్టి స్థానములేదు. దక్షిణమున నాంధ్రభాషయే న్యాయబోధిక భాషగ నుండఁదగినది. ప్రజాభాషాభ్యుదయన కాంధ్రమే మాతృభాష గావున ఆంధ్రభాషయే రాష్ట్రభాష కావలెననుట న్యాయమును, ధర్మమును, సత్యయుక్తమునగునని మన నాయకు లంగీకరింపవలెను. ముఖ్యముగ నాంధ్రనాయకులట్టి యాందోళనమునజేసి తమ కార్యకూరత్వమును, రాజనీతివిజ్ఞానమును లోకమునకు వెల్లడింపవలయు. ఈ కేసునహించి తమ్ముగారట్లు అనుచున్నయెడల నది యాత్మసంచన మనిపించు

కొనును. హిందుస్థానీయంబుట్టి పెరిగియున్న సోఁదనీదేవిగారే ఇట్లుయందగా నాంధ్రుల హిందీ కలకుఁబులుముకొని స్వచ్ఛుగున తమవాణి నెందులకుఁ జెలుపుకొనవలయునో తెలియకుండ నున్నది.

ఉ. సారపు ధృమున్ విమల

సత్యము బావము చేతబొంతుచేఁ

బారముఁ బొందలేక చెడ

బాటిపై నయవస్థ దక్షులె

వ్యారలు పేక్షచేసి రది

వారలచేటగుఁగాని ధర్మ వి

స్తారకమయ్య సత్యకుభ

దాముకమయ్యను దైవముండెనున్.

“ఉగ్రపాలతోఁబుట్టిన మాతృభాషేమి? హిందీ వ్యాప్తివలన నశించుటేమి? వేడినీళ్లతో నిండ్లుగాలు నన్నటులున్నది.”—అని నీవు కల్పలతకు వ్రాసినది. ఎంతయుగ్రపాలతోఁ జెలుగువఁ బుట్టియున్నను నిజాం రాష్ట్రమందలి యాంధ్రులభాష అట్లు పాడెవదా లేదా? వేడినీళ్లుగావు. హిందుస్థానీయమన దారాజ్యమున అగ్నిపర్వతమునుండి నిరంతరము బయలుదేరి విచ్చు ద్రవీగూతమగు నయఃపాహణముల (లావా) వలె నాంధ్రభాషకు దగ్ధపటలముగఁ జేయుచునే యున్నది. వందలకొలది యేండ్లనుండి ఆంధ్రభాష ఇట్లు కాలిపోవుచున్నను యూర్గ నశింపకుండుటయే వింత. ఆచ్చటి పరిపాలకులు తుడుడ్కులు, వారిసంఖ్య యిర్వేల్లుము. అయిననేమి? వారు కోట్లకొలది ధనమును ఖర్చుచేసి ‘ఓస్మానియా’ యూనివర్సిటీల స్థాపించి ఉర్దూ—హిందుస్థానీ భాషలఁ బ్రోత్స

హింతును. కాని ప్రజలభాషయగు తెలుగుపై వారు పవిత్రతల్లిప్రేమనే ఇంతపటికుఁ జూపించుచున్నారని. ఆర్యావర్తమున 12 కోట్ల 12 లక్షల ప్రజలు మాట్లాడుచున్న హిందుస్థానీయ భాషలపై వ్యతిరేక ప్రచారమును నీవు విచ్చుకపై బ్రహ్మాస్త్రమును చున్నావు. రాకాసిబలముగల ఈభాషపై మన నాయకులిప్పుడు బ్రహ్మాస్త్రములఁ బ్రయోగింపవలయునో లేక త్రిపురసంహారకాలమున నీకృరుఁడు ప్రయోగించినట్లు ‘మాధవాస్త్రము’ నేబ్రయోగించి దక్షిణాపథమును దొంగిచూడకుండ రూపణవట్లు చేయవలయునో నీచే యోశించుకొనుము.

దక్షిణ భారతదేశమున నాంధ్రభాషకుఁగల యొగ్యతమగూర్చి యింకను విభ్రలముగఁ జెప్పదలంచియు విస్తరణిచేత మిగుల సంక్షేపముగనే జెప్పియుంటిని. నీవు కోరినయెడల నెప్పుటికైన నట్లుచేయుదును.

నుహ్యద్భావముతో నేనీలేఖను వ్రాసినదికాని మన నాయకుల సంతోషాక్రమును నిందింపవలయునని నేనీలేఖ వ్రాసియుండలేదు. కేవల విమర్శనక దృష్టితోఁ నేనీలేఖను వ్రాసినది నీవు భావించువుగాక. శ్రీయుత కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు తమ యర్థ కాస్త్రమునఁ జెప్పకొనవట్లు—

క. పరికితిన చేదుమాటల?

పరికితినే హితవుకాని • పలుబేల నొకఁడో

పరికితినపో గృహవను

దెలియమియని మనుపరయ్య • ధీరప్రవరున్.

అని మనదేశీయ నాయకులను ప్రార్థించుచు నింతటితో విరమించుచున్నాను.

స్వర్గీయ గోనెల రుక్మిణమ్మగారు

అష్టావధాని వద్దాది సీతారామాంజనేయులుగారు

శ్లో. కార్యమహానీ, కరణేషుమంత్రీ
 స్నేహేనమాతా, కయశేషురంభా
 మాపేచలక్ష్మీ, ద్విమయాధరిత్రీ
 పట్కర్మయక్తా కులధర్మపత్నీ.

పెద్దలీరితిగా గృహలక్ష్మీధర్మవిగ్లయము చేసియున్నాడు. భారతదేశ మనేక దురవస్థలకుఁబాల్యుడి యెంత ప్రాల్మాలియున్నను నేటికినిఁ గొందఱు ధన్యాత్ములు సహధర్మచారిణి, యథాంగియును జీవితప్రాశస్త్యమును వహించి యనన్యసాధ్యమహాత్మ్యమునఁ దాము ప్రకాశించుటయేగాక తమవరిసరప్రాంతములను గూడఁ బవిత్రీకరించుచున్నారు. ఇట్టి మహాశక్తి సహజకోమలహృదయముల నుండి వెలువడుటకు వంశోన్నతి, యభ్యాస పటిమ, విచక్షణదక్షత, శ్రద్ధ, కార్యదీక్ష, జిజ్ఞాస మొదలగు సుగుణపుంజము సహాయకారులు, ప్రాచీనాంధ్ర గృహిణీధర్మమును జీవితమునఁ బ్రత్యంగమునందును బ్రస్ఫుటీకరించిన పవిత్రవ్యక్తి యెవ్వరికి మానసియుము గాదు ?

మామిత్రులగు శ్రీయుత గోనెల నరసింగరావుగారు సహధర్మచారిణి గోల్పోవుట కడుంగడు విచారకరము ! ఈమె 1918 సంవత్సరములో విశాఖపట్టణమున

జన్మించి తే 6-2-1935 నీవి నుదయము 8 గంటలకు గుంటూరు 'ఘోషాపన్నత్రి'లో స్వర్గస్థురాలయ్యెను. ఈమెతండ్రిగారు పోలీసు శాఖలో నున్నతోడోగ్గులగు శ్రీయుత గాదంశెట్టి పాపారావునాయఁడుగారు. ప్రస్తుతమున మా ఖాకింగుకోట గ్రామవాస్తవ్యులయిన శ్రీయుత గోనెల వేణుగోపాలరావు నాయఁడుగారి గాదిలికోడలు.

ఈమెకుఁ బ్రాచీనస్త్రీధర్మములయందు విక్కిలిమక్కువ. ఈమెకు దైనధిక్తియున్న పని 'వెన్నతోడఁబెట్టినది.' ఆధునికమహిళామండలి యీమె ధర్మాచరణనిష్ఠాగరిష్ఠత నుండి యెన్నేని గుణపాఠములను గ్రహింప నుత్కృష్టతకలది. పదునేండ్ల బాలప్రాయమున నిట్టి సుగుణపుంజము సలవరచుకొని, యాబాలగోపాలమునకు నానందమోదములను గల్గించుప్రాధిమ యీమెకి ట్లలవడినదో ! ఈమెను దలఁచుకొన్నప్పుడు సకల మనోనయనానందకరమగు లేదీన మనస్ఫుతి పథమున గోచరింపకతప్పదు. చిత్రవిచిత్ర

ములగు చేతివనులన్న నీమె కభిలాషమెండు. తదభినివేశమున నీమె చిత్రించినపటము లెన్నియో నా మిత్రునిగృహ ముంకరించి చూపరుల కనుజ్జగమును జాలిపుట్టించు చున్నవి.

పేదసాదులయెడల నీమెకుంగలయాదరిణి, మామె నిర్యాణమునకు రోదించియేడ్చిన బీదల మూఁగకన్నీరే నా కలముకన్న సధిక ముగం జెప్పఁగలదు. ఆమెకై నిట్టూర్చిన యాపుల హృదయసంఘర్షణ మొక నిదాఘ మైపోయినది.

‘రహివుట్ట జంరగ్రాతముల రాల్గరఁ గించు’ సంగీతకళయొ దీమె మంచి యభ్యాసముచేసియున్నది. ఈమెకుంగల పతిభక్తి

మిక్కిలి కొనియాడఁదగినది. ఈమె విద్యా పరియయ్యను బ్రస్తుతికాలపుఁ చపలాక్షుల వలె గాక పూర్వసాధ్యముల పాతివత్య ధర్మమును క్రద్ధతోఁబాటించినది. ఈమె తనప్రతిబింబముగా నేమమానములపుత్రికను విడిచిపెట్టి మృతినొందెను. పూర్వాచార ములమందు మిక్కిలి ప్రియముకలదైనను, ఛాందసత్వములేక గ్రంథపఠనయందాసక్తిగల్గి గృహలక్ష్మి మొదలగు పత్రికలకుఁ జూదా దారుగానుండెడిది.

ఈమె కార్యశాంతియును, ఈమెభర్తకు మనశ్శాంతియును, ఈయుభయకుటుంబము లకు దుఃఖోపశమనమును బ్రసాదించి, పూర్వ బాంధవ్యమెడపై పోవకుండునట్లు పరమేశ్వరుఁడు వీరి ననుగ్రహించుఁగాక !

స్త్రీ భర్తము

- చ. పతిఁ గడవంగ దైవతము • భామల కెందును లేను ప్రీతుఁడై పతి గరుణించెనేనిఁ గల • భామిని భాసురభూషణాంబరా న్వితధనభాగ్యగౌరవము • విశ్రుతసంతతియుక్ యశంబు న ద్గతియును గల్గు నొండుమెయిఁ • గల్గునె యిన్ని తెఱంగు లారయన్.
- ఆ. కరము చుఱపడినఁ • గానియొక్కింతసా, ఖ్యంబు ధర్మగతియుఁ • గలుగ జెందు నామ మబల భర్త • శుశ్రూషఫలము సం, తతసుఖంబు గలదు • ధర్మవౌదవు.

భారతము.

౧

ప్రణయరుధిరమ్ము గడ్డకట్టినతలమ్ము
చెలిమినెత్తాది నిప్పులు చెఱగుతావు
వగవుగన్నీటిసెల, కట్టుతెగిచోటు
సొంపుపెంపులతుంది పయనంపుమేర.

౨

ఇచటనే నాదుసగము మే నింగలమునఁ
గట్టియై కాలిధూళిలో గలిసిపోయె.
తప్తచోచనగళ దశ్రుధారదోగి
బురదయైలేత పచ్చిక మొలకలెత్తె.

౩

నిన్ను దనపొట్టసిడుకొన్న నిష్ఠురంపు
టామయముతోడఁ బోరాడినాముగాని
వీఁగిపోయితి ; మెడలేని ప్రేమమైన
నాకు నిన్నయో దక్కింపలేకపోయె.

౪

ప్రేమనుమము పోయగము గుప్పించినపు
నలపుఁదీయఁ దనమ్ములు బఱపెఁగాని
నేఁడు ప్రవిమలాశాన్పంత మూడిపోయెఁ
బాయదీవియోగార్తి యెప్పటికినింక.

౫

నీరసమ్యయ్యె నవమురళీరసమ్ము
లలితకళలెల్ల మృదుచంద్రికలనెడఁగె
సొగసిరాఁజెల్క చుక్కలనుగిలిపోయె
నూయనీఁగటి రవళించి మనసుకొంచె.

౬

దీవెనలు రిత్తమాటలై తీపుపెడెనా !
మనసుకముఁజూచి కనుగుట్టుకొనుచునిరతి
మున్నురనియేడ్చు చుట్టాలయుసురుదగిలి
కరఁగికరఁగి నీటయినావో ! కలఁగిసివు !!

౭

మొనసిమరణంపు మబ్బుకూర్చినవితాకు
చెదరిపోకున్నె ? ప్రణయ వీదికలువీవ
ఈతమత్రాణములతోడ నేమిమనకు
నీవునాలోన లీనమైనావు కావె.

౮

నీకు నెడపూవు టీరమ్ము నిలిపినాను
విందు నచట నీ మాపు రస్సందగీతి
ననుఁగు జిలిబిలిపలుకుల నాలకించి
నాదు కన్నీటిసోస కాస్కలనుగొనుము.

తా జామి తాయ్ !!!

పిల్లలారా !!! ముకే !

“ఇంద్రకంటి”

కన్నెనోములు

తూర్పుబంగారు కొలనులోనూ
తొందరగ జలకమ్ములాడి
వచ్చిచది మన ఉపాబాల
లేచిరావే చిట్టితల్లి !
చిట్టిబాట్టూ పెట్టడానికి
నిత్యశృంగారమ్మునకునూ
వెళ్లవా ? మరి ఉపాబాలతో
వేగిరమ్మే కదలిరమ్మా !

లోతులేసి లేతమనసుల
పూలిబూసిన కన్నెపేముల
వింత రియ్యవ నాలు మరిగీ
విడియమేలన ? వెలితల్లి !
మగసిభాగ్యం కోస్తమయే
తగవి నోములు నోచమన్నా
నగవుతో తల పోసి ముందుకు
వదలవత్తువె ! తెనుగుబిడ్డా !

‘కాన్ ఖుషీ—దిల్ ఖుషీ’

వోనవాలుగారి వర్షారణ్యో వోసంగీత పాటకుడు
వారడునిలాంటివాడు—పాడుకున్నాడు. మహా
రక్తిగావుంది పాట. మధ్యమధ్య సవాలు ‘అచ్చా’
‘కేచ్’ ‘మహావాచ్’ అని మెచ్చుకున్నాడు. మెచ్చు
తూపున్న పువ్వులా ‘కాలుతోడా’లు పింహతలాటాలు
‘మత్తాలపేట్లు’ ‘అఖిర కక్రవారం’ కూడా ‘బహుమతి’
అంటున్నాడు. ఆత దట్టంటూ పున్న కోస్తేమన
‘గవయ్యా’ గొంతు బద్దలయ్యేటట్లు పాడుకున్నాడు.
ఇక వానిమనసులో సంతోషంమాట శేమ చెప్పు
వాలా ? ! వొక్క పాటకచ్చేరితోకూడా ప్రాప్తి
టరయిపోయినావన్ననూ బేకదా మరి !! ఏలేఅదాలా
గుండసి..పాట...మంగళకారతి..పాడేకాదు పాటకుడు.
తరవారే చేతిరుమాలుతో చెమట కుడుకుకుంటూ

“వర్షారణ్యం కలకైలే శేఫు కలకైలేమనంటూ”
నన్నాడు. ఆనగానే ‘వర్షారణ్యం’ మంత్రిగారిది
మోది యీతడికి ‘ఖమ్మలతోకలిపి నూటపదార్లు’
కట్టించివ్వనున్నాడు. పాటకుడు కలకలతోయి
డేటో ‘మహావాచ్’ వాడు చాలా వాగ్దావాలు.....
అంటూ పెదవులు చప్పురించాడు. అదిమి ‘వవాలు’
గారు వచ్చుకూ గడ్డంబూడించి “అవా”.....ఆరే
దివావా !!! ఆ ముసలూర్తంతో నీవు వాడు ‘కాన్
ఖుషీ’ (ప్రవణానందం) చేశావు. శేమకూడా ‘తారీఫ్’
చెప్పి నీకు ‘దిల్ ఖుషీ’ (చిత్తానందం) కలిగించాడులే
అన్నాడు. ‘గవయ్యా’ గాథరాపడ్డాడు. దివానోకి
దిక్కులుమాశాడు. వవావోపాపావో లోపటి కర్ణి
పోయాడు.

దామకు.

“ఇద్దరు దయగల బిడ్డలు”

రాధ, రాము అన్న చెల్లెళ్లు రాముకు
ఎనిమిదేడ్లు, రాధకు ఆరేడ్లు. వారిద్దరు
ఎప్పుడు జట్టుగ బడికే పోతుండేవారు. తల్లి
దండ్రీచెప్పినట్లు వింటూ వారికెంతో సహా

యముగా నుండేవారు. తోటకు నీరుపారిం
చుట, గడ్డివీకేముట బజారుకుపోయి కావల
సిన సామూరు తెచ్చుట యిటువంటి చిన్న
చిన్న పనులన్నియు చేయుచుండిరి.

ఒకనాడు వారుండేపూరికి మంచి సర్కస్ వస్తుందని విని, రాధ, రాము చాలా సంబర పడుచుండిరి. ఇద్దరు తల్లిదగ్గరకుపోయి “అమ్మా ఈపూరికి పెద్ద సర్కస్ వస్తుందట, అప్పుడు మమ్ముల్ను పంపించవూ” అని అడిగారు. “నాబిడ్డలారా అట్లనే పంపిస్తాను అయితే మీ టిక్కెట్ డబ్బు మీరే సొపాదించుకోవలెను. మీరు నాకేవని చేస్తే ఆ పనికి ఒకకాని చొప్పున యిస్తాను యిద్దరికి. తోట పన్నెనా సరే యింటిపన్నెనా సరే. ఇంకా సర్కస్ రావటానికి రెండువారాలుండి కదా. ఈ లోపల మీదగ్గు సంపాదించుకొనండి.” అని చెప్పింది. అల్లాగే వారిద్దరు తల్లి, తండ్రి చెప్పిన పనులుచేసి టిక్కెట్టుకు సరిపోయేంత డబ్బు చేర్చారు. అర్థరూపాయ ఒక్కొక్క టిక్కెట్. ఇంకొకదినమేవుంది సర్కస్ ప్రారంభించుటకు. ఊర్లోకి, ఏనుగులు, పులులు, ఎలుగుబంట్లు, కోతులు, బోనులలో లాక్కొరావటంచూచి, పిల్లలందరు, ఒకటే గంతులు, అటపులు మొదలు పెట్టారు.

రాధను, రామును, వారితల్లి యిదివరకు వారితోటపని చేసిన ముసలివాడు వీరన్నకు కొన్ని గుడ్డలు తీసుకొనిపోయి యిమ్మని పంపించినది. వీరన్న చాలామంది విశ్వాసము గల మనిషి; వీరింట్లో చాలాకాలము పనిచేసి యిప్పుడు ముసలివాడయినందుకు పనిచేయలేక మానుకున్నాడు. వానికి ఆయింటి యజమానురాలు అప్పు డప్పుడు పాతబట్టలు, అవి ఏదైనా యిచ్చి పంపించుట వాడుక.

ఆనాడు వాకని తీసుకొని వీరన్నయింటికి పోయిరి. వానిగుడిసెలో ఒకమూల చాప వేసుకొని వీరన్న విచారపడుచు కూర్చుని యుండెను. ఈ పిల్లలు గుడ్డలు వానికిచ్చి “ఏమి వీరన్నా అలాకూర్చున్నావు నీకేమి కష్టమి”మని అడిగారు. “నాకు కష్టం బాగా కనబడవు బాబూ, మహానుభావుడు ఒకాయన కంటద్దాల జోడిచ్చాడు. అవి వేసుకుంటే సుమారుగా కనపడేది. అదికూడా విరిగిపోయినది. బయట ఎక్కడికి పోలేక కూర్చున్నాను. ఎదో నాకు వచ్చినమటుక్కువు స్తకం ఏదైనా చదువుకుందామన్నా సరిగా కనబడదు. బాబూ అమ్మగారి దయ వలన ఈగుడ్డలు కట్టుకుంటున్నాను; లేకుంటే ఈ చలిబాధకు తట్టుకోలేక పోదును.” అన్నాడు “ఆ కంటద్దాలు ఎందుకు బాగు చేయించుకోకూడదు?” అని అడిగారు పిల్లలు.

నాకు నాకోడుకు పంపించేదుడ్డు నాతిండికి సరిపోతుంది. అది బాగుచేయించను డబ్బు లేదు. మెల్లిగా కూడబెట్టుకొని బాగుచేయించుకోవాలి బాబూ” అన్నాడు

రాధ, రాము ఒకరిమొఖ మొకరు చూచుకున్నారు. బయటికి వెళ్లారు. “రాధా, మనం టిక్కెట్టుకు చేర్చిన డబ్బు ఏనికిస్తే కంటద్దాలు బాగుచేయించుకుంటాడు పాపం. వానిని చూస్తే జాలివేస్తాంది. ఎక్కడికిపోలేదు. మనం యింకెప్పుడయినా సర్కస్ చూడవచ్చును. ఏమటావు?” అన్నాడు రాము. “సరే అన్నయ్యా పాపం వానికిస్తాములేమనకొద్దు” అనింది రాధ జాలివేస్తున్న కండ్లతో.

రాము మళ్ళీ గుడిసెలోకిపోయి వీరన్న ప్రక్కనవున్న విరిగిన కంటద్దాలు తీసుకొని మెల్లగా వచ్చాడు. ఇద్దరు కలిసి అద్దాలు వేసే చోటికి వెళ్లారు. అంగడివానిని ఈ అద్దాలు బాగుచేయటాని కెంతవుతుందని అడిగారు. ఒకరూపాయ అవుతుందని చెప్పాడు. పిల్లలు సంతోషపడి తమదగ్గర వుండేది రూపాయే నని తెలిసి, అది బాగు చేసి యిమ్మన్నాడు. కొంతసేపటికల్లా దానిని బాగుచేసి యిచ్చాడు. అదితీసుకునిపోయి వీరన్నకిచ్చి “ఇదో వీరన్నా సీఅద్దాలు. మేము దానిని బాగుచేయించాము. ఇకమీద నీవు ఎక్కడికైనా తిరుగవచ్చును. చదువుకోవచ్చును” అని చెప్పారు.

అదిచూచి వీరన్న చాలాసంతోషపడి “మీరు చాలా మంచిబిడ్డలు. మీకేమి చేయగలను ప్రత్యుపకారం”మని కొంచెం ఆలోచించి “ఇదుగోచూడండి ఈవూరికి సర్కస్ వచ్చిందే దానికి మీకు పోవుటట్టు మైన, నేనొక్కజాబు వ్రాసియిస్తాను. అది తీసుకొని ఆ సర్కస్ లోనే నాకొడుకు చేరి వున్నాడు. వాడే ప్రధాన హాస్యగాడు. వానికి ఈజాబు యిస్తే మీకు ‘ఫ్రీనీట్సు’ దొరుకుతాయి” అని ఒకజాబు వ్రాసి యిచ్చాడు. ఆ పిల్లలు అపరిమితానందముతో దానిని తీసుకొని యింటికి వెళ్లారు.

ఈసంగతంతా తల్లితో చెప్పారు. తల్లి తనబిడ్డలుచేసిన పని విని, మురిసిపోయింది.

మర్నాడు సాయంకాలం అయిదుగంట

లకు, రాము రాధ, సర్కస్ చూడను బయల్దేరి పోయారు. సర్కస్ గేటుదగ్గర ఒకమనిషి టిక్కటు అడిగాడు. ఈ పిల్లలు జాబు చూపించి, (హెడ్ క్లవున్) ఎక్కడున్నాడు? అతనికి మేము జాబు తెచ్చాము అన్నారు. అతను అక్కడున్న ఒకగువారము చూపించి అందులో వున్నాడు పొమ్మని చెప్పాడు. వారిక్కడికిపోయి జాబు అతనికిచ్చారు. ఆ క్లవున్ జాబుచూచి తన ప్రియమైన తండ్రి వ్రాసినట్లు తెలిసి చాలా సంతోషించాడు.

ఇద్దరు దయగల బిడ్డలకు ‘ఫ్రీనీట్సు’ యిప్పించమని వ్రాసియుండెను. ఆ ‘క్లవున్’ సంతోషముతో వాడిద్దరిని తీసుకొనిపోయి ముందరబల్లమీద కూర్చుండపెట్టెను. ప్రారంభించుటకు గంటకొట్టగానే హాస్యగాడు లోపలికి పోయి యింకా చాలామంది హాస్యగాళ్లతో వచ్చి హాస్యం చేసాడు.

అందరు కడుపుబ్బెట్టునవ్వారు, సర్కస్ అంతా చూచి హాస్యగానిదగ్గరకు పోయారు తేలవు తీసుకోటానికి. “ఏమి పిల్లలారా ఎట్లా వుంది సర్కస్?” అని అడిగాడు. “చాలా సంతోషించాము. ఎంతో బాగుంది. నిన్నే పూడు మేము మఱువము” అన్నారు. అతను వారిద్దరిని ముద్దుపెట్టుకొని యింటికి నెమ్మదిగా పొమ్మని చెప్పాడు. ఇంటికి వెళ్లారు. బహు సరదాగా తల్లి దండ్రుతో అంతా చెప్పారు. “బిడ్డలారా చూచితిరా దయగలిగినవారికి దేవుడే దారిచూపుతాడు. అది మఱువకుడీ” అని తల్లిచెప్పింది.

నెమలి చంద్రమతి.

క త లు

ప్రేమ ప్రణాళిక.

Must a woman be beautiful to be loved ?

లక్ష్మీవారాయణ పాణిగ్రాహి.

ప్రాంచుదేశమునకు ముఖ్యపట్టణమును, పాశ్చాత్య నాగరిక తకు ఉనికిపట్టునగు పేరిస్ నగరమందు (Paris is known for fashions) వెలువడు “రెవ్యూ డిలా-ఫామ్” (Revue de la femme) యనుసంచిక, స్త్రీల నిత్యజీవనమునకు, ప్రేమింపబడుటకు సౌందర్యమే ముఖ్యకారణమాయని ప్రకటించుచు, పార్లమెంటుసభ్యుల గవర్నమెంటు కార్య నిర్వాహకవర్గ సభ్యుసభ్యుల, విశ్వకళా పరిషత్ వారియొక్కయు సుప్రసిద్ధ వ్యాయవాదుల, గ్రంథకర్తల, కళాపోషకుల, శిల్పి పనివాడయొక్కయు, వివిధవిద్యుషీచులుల కుట్టుపనిచాండ్ర తదితరులయొక్క అభిప్రాయములను గైకొని యీక్రింద పొందుపఱచిన ప్రేమసూత్రమును (A love formula) తేల్చియున్నది. ఈప్రణాళికప్రణాళికయందు సౌందర్యమున కెక్కువ తావులేదు. పదిన్నరవత్సరముల వయసుగల (Sweet sixteen summers) వనితయందునే యిది అగ్ర స్థానము వహించుచున్నది. వయస్సు ఎక్కువై నకొలదిని గుణములు మార్పులొందుచుండుట గమనీయాంశమై యున్నది. “గృహలక్ష్మి” పాఠకులు దీనిని గ్రహింతురుగాక. పురుషుల విషయమందుగూడ నిట్టి లెక్కకటి తయారుజేయ బడుచున్నది. ఇది సూటికి యిన్న భాగములు (Percentage) యని చెప్పబడియున్నది.

	సం. వయస్సు	16	20	25	30	40	50
Beauty	(సౌందర్యము)	80%	70	60	50	30	10
Physical Coquetry	(మాయవలపు చేష్టలు)	—	10	10	10	10	10
Mental Coquetry	(మానవలపు మాటలు)	20	20	15	15	10	10
Intelligence	(తెలివితేటలు)	—	—	15	15	25	40
Generosity	(బేదాభ్యము)	—	—	—	10	25	40

గృహ లక్ష్మి

|| శ్రీ బ్రహ్మాండం పరదమ్మగారు

కలువ కవి

‘ముసలికొలఱుముచ్చట’

హాస్యోనియం

అంధదేశంలోనే కాదరవదేశంలోకూడా యీ పెట్ట చాలా యిల్లలో విసబడుతుంది. ఇది పిల్లలపాటకు చేసే సహాయం 'సవతితల్లి ప్రేమ'. ఎంతనిక్కడంవైన్ దైనా అడపిల్లకుతుక మృదువుగానే వుంటుంది. దానియందు జీవకళ హెచ్చు. పాడేటప్పుకు బిడ్డ అపెట్టెకంటే పెద్దగా పాడాలని ప్రయత్నిస్తుంది. అప్రయత్నం స్వభావసిద్ధం. లేకుంటే పాడినదేదో విసబడదుగదా మరి. అందుచేత శక్తికిమించిపోయిపోకేకలు పెడుతుంది. ఈలా కేకవేయగా వేయగా ఆగొంతుకలో వున్న మార్దనం కాస్తాచచ్చి గొంతుకమోటు బారిపోతుంది. ఇదిలావుండగా పిల్ల జన్మతః గట్టిపిండంవై తే సరేసరి. లేకుంటే మాత్రం పూపిరితిత్తులకుడబ్బు!! పిల్లారిని చేయబోతే కోవైన దన్నట్లు సంగీతం నేర్చుకోబోయి గుండెజబ్బు తెచ్చుకున్న వాళ్ల నొడిర్చి చూశాను. కాబట్టి యీ హాస్యోనియం శ్రుతి కో సలాంపెట్టి తంబురశ్రుతి కలవాటు చేయించడంవే కర్తవ్యం.

తంబుర యెంత తక్కువదియైనా దానినాదం మాత్రం జీవనాదంవే. వ్యకతీవనాదం వేజ్జిక జీవనాదంతో మిలాయించి సప్పుకు మాత్రంవే శ్రవణసుఖం; మరోలాగైతే చెవిలో జోరీగలమోత తప్ప సుఖం కలగదు సరేకదా మీదు మిక్కిలి చిత్తసంక్షోభంకూడా కలుగుతుంది. ఇట్టి చిత్త సంక్షోభంవల్ల అకలిచచ్చి యారోగ్యంకూడా చెడుతుంది. నాకే కారణంచేతనైనా చిత్తవైకల్యం కలిగితే తంబూరా శ్రుతిచేసి మోటుకుంటూ కూచుంటాను! పాడను. అతంబూరా నాదంలో అనుహిమ వుండోలేదో పరీక్షచేసి మరీ చెప్పండి గాని పూరికే చెప్పనద్దు. నాదసుఖం మరిగినవాళ్లీమాట కాదనరు. తంబురకంటే వీణ మరీసీ!! హృదయంలోనున్న కంటికి కవబడని సూక్ష్మనాదీకూటమును కదిలించగలశక్తి

యీవీణానాదంలో లెప్ప మరోదాన్లోలేదు. 'అనందరసోత్ప
త్తికి వీణానాదశ్రవణంవే మొదటిసాధనం.' పెద్దలన్నారు.
మీరు సమ్మతించుకొనుదు. మీరు చేసిచూడండి.

క పి ల్

భ మ ర భే ద ము

గీ॥ హా! మహాబలుడెంత యన్యాయకృత్య
మునకుఁబాల్పడె నక్కటా కనలిద్రోహి

ఆగమనిశాజనిత వియోగావలంబు
భారమధికంబునగుట ముత్రసవకాంత,
సుందరాస్యంబు ముద్దాడుచుండునంత
దర్పమంతయు వెన్నంట దాంభికముగఁ
బ్రబల ఝుంఝునిలాకృతిన్ వచ్చిద్రోహి
సన్నుద్రోచియు, మరల మత్సన్నుతాంగి
యబల లతిసుకుమార లం చనక వాడు
వట్టిలాగెను జవమునన్ పాపియగుచు.

హా! ప్రియా నీవు యెడనెంత యడలినావా!
నీచుండగు పవనుండు నిన్నీడ్చునపుడు
కర్మబద్ధుడనై గతిఁ గానరాక
రెక్కలన్ గోలుపోయి యాఘక్తిధరణిఁ
బడియు నిసుగాంచుభాగ్యమ్ము బడయఁగోరి
యెగిరితినిగాని నాదేవి! యెగురలేక
యిట్లువ్యర్థుడనై యుంటి నింకముందు
వలపుఁజలికెడు కులుకులంగులుకు నీయ
సుందరాస్యావలోకన మొదకున్న
నిలచునే జీవముల్లేనఁ దలిరుఁబోడి!

ప్రణయ వృష్టి

ఈవాసలో నిలువగలనా
 ఏమైన ఈదారలో దడియగలనా
 ప్రణయగర్జన కోర్వగలనా
 పైపై నివచ్చు తప్పుల నాడగలనా ?

2

3

నిర్జితం బాసరింపగలనా
 నియమాది నీతులన్నియు నిల్పగలనా
 విడుగుదెబ్బల కోర్వగలనా
 శవంబు అడిగినా: తడిసి మనగలనా ?

దారి తెలియక దాటగలనా
 చూపులో ధారలంబడి తేలగలనా
 గనులలోనే గలియగలనా
 ప్రేమపం పదలలోనే నడవగలనా ?

4

హృదయంబులో నుండగలనా
 ప్రణయాభి సదసంబులో నాడగలనా
 ఆనందముం బొందగలనా
 ప్రేమపం ధానంబులో చాళగలనా ?

౫

౬

సందితాశ్శము మానగలనా
 శృతి మేళించి గానము నేయగలనా
 గానమ్ములో గణుగలనా
 మూర్తుల ధ్యానించి ముక్తి గనగలనా ?

ప్రణయవాహిని బోవగలనా
 సుదులలో తెప్పమెల్లగ నప్పగలనా
 గట్టిగాకూర్చుండగలనా
 నాకులో గలవియోగము నెట్టగలనా ?

బూరద గున్నే శ్వరరావు.

లోకంపాకడ

84 గురు రాజుల కేమహర్షిమహావేదన

తూర్పు అరేబియాలో అల్కాష్టర్ అనే రాజ్యమున్నది. ఆదేశపు రాజును పేకు అంటారు. ప్రస్తుతపు పేకుపేరు అబ్దుల్లా బెజ్జాసిమ్. ఆదేశపు సముద్రతీరమున మంచి ముత్యములు దొరకును. వేలకొలది స్టీల్ బౌనెనలు సముద్రతీరమున పాటుపడి ముత్యములను సేకరించి అతని భవనములలో చేరుస్తారు. ఆ అమూల్యములైన ముత్యములను ప్రపంచములో దేశదిశలను దేశాధి శులతనయలు రాజులు ప్రియురాండ్రు, శ్రీమంతసీమంతుసీమణులు, బాలబాలికలు కొనుక్కొని కలకాభరణములలోను తిలో భూషణములలోను పొదుపుకొని ధరించి తళతళమెఱుస్తూ వుంటారు. కిరీటమాంధారలు సార్వభౌములు రాజులు మొదలైన వారెందరో వానిని తమ మకుటములయందు ధరిస్తారు. ఇట్టి ఆ పరిపాకకుని సంపదలకు భోగములకు ఇంత అంతయుని హద్దు చెప్పలేము. అట్టి రాజులనుగూర్చి మనము కథల పుస్తకాలలో చదివివుంటామేమో కాని ప్రత్యక్షముగా చూచివుండము. అతను మనజార్జి సార్వభౌమునికి బ్రిషిటు సామ్రాజ్యమునకు ప్రేమతమ మైనమిత్రుడు. అతను కొంచెముకాలములో జరుగనున్న మన సార్వ

భౌమునిరజతోత్సవన, దర్శమున లండనుకు వెళ్లి అతనిని దర్శింపనున్నాడు. అప్పుడెటు వంటికానుక లర్పింపగలదో యెవ్వరూహింపగలరు!

అయితే అతను లండను వెళ్లుతున్నాడంటే రాజనగరు అంతా చిత్రాకాంతము కాకమానదు. ఒకరాయిద్దరా వనభై నలు గురు వట్టమహిషులు విరహవేదనావీడితులు కానున్నారు. ఆదేశములో బైరము అను ఒక మహమ్మదీయవండుగ ఏటా జరుగుతుంది. ప్రతీవండుగకు ప్రతీతాబేదారు అతని కొక దివ్యసుందరమైనకన్యను కానుకగా అప్పించవాలి. వీరండరూ రాజాంతఃపురమున దాటి పైనియేమున్నదో యెన్నడును చూచి యెఱుగరు. తమ ప్రియతముని మొగము తప్పు వేటొకపురుషునిమొగము వారి కన్నుల కెన్నడును కనిపించదు. భీషణ కఠోరదృష్టులగు కొఱ్ఱాలుమాత్రము ఆయుధ పాణులై వారికి కాపలా యిచ్చుచుండురు. ఈ కాపలాలో వారహోరాత్రములు కాలక్షేపము చేయుచుండురు. రాజుగారు సగరమునిదచి పైకివెళ్లుటయే అరుదు. చక్రవర్తిజాబిలీధర్మమంటూ అతనికి ఈ సుందరీ చక్రముయొక్క రాసక్రీడలనుండియెడబాటు కలుగనున్నది. అతనెక్కడకు పోయి

నను అతనిదృష్టి వీరి సంరక్షణము మీదనే యుండును. అతనూర లేనప్పుడు కొట్టాల కాపలాభారము మరీ కఠోరమవుతుంది. కొట్టాలందరికి ఇప్పటినుంచే మరీకఠినమైన ఆజ్ఞలను నిచ్చుచున్నాడని 'వీసిలు' పత్రిక వ్రాయుచున్నది.

తాంబేలు బహుమానము

సార్వభౌమునికి జూచిలిపందర్బమున ఇట్టి అమూల్యార్థరణములేకాక ఒక తాంబేలు కూడా మరియొక రాణిగారిచేత బహుకరింపబడనున్నది. ఈమె టాంగ్గాదేశ పరిపాలకి. ఈ తాంబేలు వయస్సు ఇప్పటికి మూడువందలసంవత్సరాలకు పైగా వుంటుంది. ఇది చాలా చారిత్రక ప్రసిద్ధమైన తాంబేలుకూడాను. ఇది మొట్టమొదటిలో కేప్టను కుక్కుగారిది. 1774 లో కుక్కుగారు సముద్రయాత్ర చేస్తూ చేస్తూ పడవలో ఆహారపదార్థములు నిండు కోవడంవల్ల పసిఫిక్కు మహాసముద్రతీరమున నున్న టాంగ్గా దీవులలో చేరుకున్నారు. అక్కడి ప్రజలు అతని కత్యభిమానపూర్వకమైన స్నేహస్వాగతమిచ్చినారు ఈ కారణముచేత ఆ దీవుల కరమ స్నేహదీప్తివములు లేక ఫ్రెండ్లీఅయిల్లుఅని నామకరణ మొనర్చినాడు. వారియెడల తనకుగల స్నేహమునకు సూచకముగా అతను వారి దేశాధీశుడైన ట్యూబనుగానికి ఈ తాంబేలును కానుకగా యిచ్చినాడు. అప్పటికే దాని వయస్సు 160 యేళ్లు. అప్పటినుంచి ఈ తాంబేలు ఆ వంశస్థులచే సాకబడుచున్నది. ఆదీవుల నిప్పుడు ప్లాటారాణి పాలించుచున్నది. ఈమె అతనివంశీయురాలే.

రాణిగారిప్పుడే తాంబేలుతో సహా స్త్రీమంత్రి ఇంగ్లాండువెయ్యవలెనట్లు సందేశము పత్రిక వ్రాయుచున్నది.

సిసిమాలకు వెళ్లు కొందరు మహనీయులు

సిసిమాలకు వెళ్లే పురుషులలో తెరమీద వుండే బొమ్మలనుకంటె తెరయవలెనవుండే నిజమైన స్త్రీ విగ్రహములను చూచి ఆనందించ గోరేవారే యెక్కువగా వుండడం అన్ని నాగరిక దేశాలలోను మామూలుగానే వున్నట్లుంది. మనదేశంలో సాధారణంగా ఎవరో విద్యార్థులు, కాడీలు, కొంటెపిల్లకాయలు మాత్రమే అల్లాటివనులు చేస్తారు గాని జ్ఞానమువద్దకువంటిన్నీ, వయస్సు మీరినటువంటిన్నీ, పిల్లలతండ్రులైనటువంటిన్నీ పెద్దవాళ్లల్లాంటివనులుచేయరు. కొంటెవాళ్లైనా యేవో నాలుగుచూపుతో విరమిస్తారు కాని అంతకంటె యెక్కువపెక్కితనానికి దిగరు.

కాని లండనుపట్టణము వెస్టుఎండుకీసి మాలకు వెళ్లే గొప్పవారిలో యాభై అరవై యేసియేళ్ల వాళ్లలోనే యిట్టివనులయం దారిలేనవాళ్లుంటున్నారు. వారు సిసిమాహాలులోనే కాక హాలునిడవి పైకి వచ్చుచున్న పురుషోద్ధమిదాదకూడనుండరులను వెన్నాడి అల్లరిచేస్తూ వుంటారు. పాప మా స్త్రీలు కేకులేనేనే యేమి అల్లరి జరుగుతుందో అని మెల్లిగానర్దుకొని నోరుమూసుకొనివచ్చేస్తారు. ఇందువల్ల వీరికైర్యం మరియెక్కువ అయి మరీ ఆగడంచేయుటయు కలదు. ఈ అల్లర లెక్కువైతే ఆడవాళ్లు సిసిమాలకు

రావడం మానేస్తే తమ రాబడు లెక్కడ తగ్గి పోతాయో అని కంపెనీల మేనేజర్లంతా బెంగ పెట్టుకున్నారు.

ఇటువంటి అల్లరలు అమెరికాలో మరీ విచారితంగా వుంటాయి. ఈ సంగతులు ప్రభుత్వమువారి నోటీసుదాకా వెళ్లి పవి. ఇట్టి వారిని వెంటనే శిక్షించుటకు అక్కడ చట్టము ప్యాసుచేయబడినది. కనుక యీ గోల కొంత తగ్గినది. కాని ఇంగ్లాండులో ఇట్టి వారిని శిక్షించుటకు చట్టములేదు. పడుచు పిల్లలని తాకి యీడ్చుకొనిపోతున్న వాళ్లని మాత్రమే శిక్షించుటకు చట్టమున్నది. జ్ఞానము వచ్చినవాళ్లలో సారసలాడి పైపై అల్లరిచేసేవాళ్లని యెమిచేయుటకును వీలు లేదు. సినీమా హాలులోనే యెవడైనా యిట్టి అల్లరి ప్రారంభిస్తే మేనేజర్లు వచ్చి వారిని తరిమేసి యింకెప్పుడు తమ సినీమాలలోకి వారిని రాకుండా యేర్పాటుచేసుకోవచ్చును. కాని పైని జరిగే అల్లరికి వీరేమీ చేయలేదు. ప్రస్తుతం మేనేజర్లంతా కలిసి ఒక సభచేసి ఆలోచిస్తున్నారు. అమెరికాలో లాగే అక్కడకూడా ఒక చట్టమును ప్యాసు చేసి యిటువంటివారి నెప్పటికప్పుడు శిక్షించేటట్లు చేయవలసినదని వారు పార్లమెంటును కోరుతారు.

ఇటువంటి నేరాలన్నీ పురుషుల నెత్తిపైనే పెట్టి రుద్దడానికి వీలులేదు. స్త్రీలలోకూడా వీరినిమించిన మహనీయులుంటున్నారు. లండనులో ఒక సినీమా థియేటరుకు ఒక పెద్ద మనిషి వెళ్లెను. సేవకుని దుస్తులలో ఒకడు

వచ్చి మర్యాదగా అతనిని గేట్లుదగ్గరే కలుసుకొని అనుకూలమైన స్థానమును చూపించినాడు. హాలుకు ఒకమూలను, ఒక్కసుందరి తప్ప యితరు లెవ్వరును సమీపములోవేరు. ఆమె అతనితో ఏవో సంగతులు వర్తమాలు ప్రస్తావన ప్రారంభించింది. అందులో మరేమీ విచారితములేకపోవుటచేత ఇద్దరూ కులాసాగా మాట్లాడుకొనిరి. ఆట తరువాత పైకించేసేసమయంలో ఆమె అతనిని నిందిస్తూ కేకలువేయడం ప్రారంభించింది. తనను చూచి తుచ్చపుమాటలాడి బలాత్కరించుచున్నాడని మొట్టమొదట అతనిని కలిసి అక్కడ కూర్చోపెట్టిన సేవకునిపిలచి ఫిర్యాదు చేసింది. వాడుకూడా కొంత బెదిరించి అతని పేరు విలాసము తీసుకొని పోలీసుకు ఫిర్యాదు చేస్తానన్నాడు. ఈ సమయంలో మరియొక అమాయకుడైతే వానిద్దరికీ కోరుకున్నది ముట్టచెప్పి మర్యాదగా తప్పుకొనివచ్చేసి యుండును. కాని అతను పెద్దమనిషి, కోర్టులో నైనా తన మర్యాదా ధృవపరచుకొన గల ప్రసిద్ధుడు కావడముచేత వీరిని లక్ష్యము చేయకుండా వచ్చేలాడు. ఇక తనపప్పు మరీ ఉడకదని నిశ్చయించుకొని ఆమె మెల్లిగా బాచిపోయింది. అమాయకు లెందరిదగ్గరో యిటువంటి మాయకత్తె లెందరో యీ విధంగా సినీమాపన్ను వసూలుచేసుకుంటున్నట్లు 'జానుబులు' అనే చిత్రక వ్రాయుచున్నది. మన చెన్నపట్నం సినీమాలు ఇంకా ఇంతవరకు ముదరనందుకు మనము సంతోషించవలసినదే!

గ్రంథ పరిచయము

తెనాలి నుండి శ్రీయత మామూరి
మామూరి రమణారావుగారి సంపాదకత్వమున
తెలువడు మాసపత్రిక సంవత్సరమునకు
చందా రూ. 0-11-0 లు మనోహరపాంథిక కథలు,
ఖండ కావ్యములు ప్రకటింపఁబడుచుండును.

లు, చందాదారులకు రు. 0-8-0 లు. ముద్రసిద్ధయోగి
యగు వివేకానంద స్వామివారి తీవరము 9 రంగము
లలో చిన్ననాటికగవ్రాయఁబడినది. స్వామివారి
తీవర రహస్యమును అత్మ పాక్షాత్కారమును నిందు
సందర్భముగ చిత్రింపఁబడినది.

సంపాదకుడు శ్రీయత నుగ
గోల్కొండ వరము ప్రతాప రెడ్డిగారు
కవుల సంచిక వి.పి., వి.యర్., గోల్కొండ
పత్రికాప్రకాశకులు, హైదరా
బాదు దక్కన్, ఇందు పీఠికలో అత్మహరు సంపా
దము చరిత్రయు, నైలామలో అంధోద్వేష చరిత్రయు
ప్రకాశకులు కృష్ణముగ తెలియజేసియున్నవారు. ఇక
కవితా భాగము 320 పుటలు 882 కవులు వ్రాసిన
354 పద్యకావ్యము లిందు ఇవరసభావాలంకృత
కవితా మాధుర్యమును చిందుచున్నవి. చిత్రవిత్వ
ములా, కథలా, ప్రబోధములా, మహాపురుష ప్రశం
సలా, కృంగారపు చట్టులా ఏభాగమున కాభాగము
క్రొంగొత్త చవులూరుచుండును. మహాప్రయత్నము
మీద విట్టి రచనల నేకరించి, ప్రకటించి హైదరా
బాదు రాష్ట్రమున తెలువంటి విద్యవ్యులు కవిరత్న
ములు గలలో అభిలాంధలోకమునకు చాటిన ప్రకా
శకు లెంతయు ప్రశంసార్హులు. అందందు చేర్చఁబడిన
కొందరు కవింద్రుల చిత్రములు సంచిక సౌందర్యము
నిమమడింపఁ జేయుచున్నవి. తెల రు. 2-0-0 లు.

క్రొనుపైట 50 పుటలు గ్రంథ
వివేకానంద కర్త శ్రీయత కర్తపాలెం కృష్ణ
రావుగారు, చీరాల "సాహిత్య
లత" యందలి ప్రథమకుసుమము. తెల రు. 0-12-0

క్రొనుపైట 50 పుటలు గ్రంథకర్త
స్వప్నకథ శ్రీయత జి. లూషువా కవిగారు,
వినుకొండ గుంటూరుజిల్లా, తెల
రు. 0-12-0 లు. తాగియు, ముద్రసిద్ధజేకుడును
వగు శ్రీ రెడ్డా ప్రగడ సూర్యనారాయణరావుగారి
మతయు, ఉత్తమజీవనమగు శ్రీ సింగరాజు మల్లప
రాజు రావుగారి ప్రథమ కళిత్రయును, అబ్బుజీవి
యయ్య కీర్తీభారాలైన శ్రీమతి సింగరాజు లక్ష్మీ
కళావతిజీవిగారి కంఠితము—ప్రథమాశ్వాస మొక
‘స్వప్నకథ.’ ద్వితీయాశ్వాసము ‘అనాథ.’ రెండును
దర్శిదననికల యతివృత్తములు. దర్శిదజీవనము సందం
తర్పూరములైయున్న బొందగ్యములో తనలేఖని
ముంచి కరుణారసచ్ఛాయలను కవిండుడు చిత్రించి
నాడు. మొదటికథలోని అవ్వ స్వప్నకుల్యపైన మా
యా ప్రపంచమున భవ్యజీవనమును తెలపి మరణించి
యతార్థ రచితమైన స్వప్న ప్రపంచమున చంద్రమండల
నివాసియై అనవ్యసాధ్యదృష్టి గల కవిచరులకు
మాత్రము దర్శన మిచ్చుచున్నది. రెండవకథలో ఆర్త
యగు అస్పృశ్య మహిళకు అగ్రకుల భూషణునకు
అంగన అదరమిచ్చుటలో భూదేవి కడుపుచల్లబడి
సశ్యాశ్వామలయై పులకరించుచున్న విధము గోచరించు
చున్నది. కవిగారి కవితాసౌందర్యము నభినందన
సాహిత్యమునకు క్రొత్త క్రొత్త రుచులును నడకలను

గలపును మొదలించుచున్న విధము పారీ కిరణానీ మొదలగు కావ్యములను పరిచివారణి నిధితము. విద్యా పంథులను విద్యవ్యవస్థలను గూడ వారి రచన లను యథోచిత గౌరవము నిచ్చి వారి ప్రోత్సహించు గాక!

సర్వేశ్వర శతకము
దెమ్మిపై 15 పుటలు, ఉచితము-గ్రంథకర్త భారతగర్భ రామాయణమును వ్రాసిన కవితా కోడల శ్రీయుత రావిపాటి లక్ష్మి

వారాయణగారియ్య కవిపారావు పేట, గుంటూరుజిల్లా. వైరాగ్యము, వృక్షములు, పురుగులు, జ్ఞానము కాలము మొదలగు వానినిసూర్వి కలిగిన ఆశేక మహా భావములు శ్రీ సర్వేశ్వరవిదికి 100 పద్యములలో కావ్యాలను శ్రేష్ఠవిశిష్టములలో నివేదింపఁబడినవి. ప్రఖ్యాతి కీర్తనమువ్యాపా భగవద్గీర్తనము సలుపు ఒకకొత్త పత్రిక ఇందు ప్రోత్సహించినది.

ప్రకృతి ఆరోగ్య వైద్యము
క్రామపై 192 పుటలు. గ్రంథకర్త శ్రీయుత వివేందా సాహెబుగారు, కలికిపాస్ట్య. చిత్తూరుజిల్లా తెల. ద. 0-10-0

మానవులకు సంబంధించు ఆశేకరకముల లోగ ములు, వాని లక్షణములు, వానివలన గలుగు పాదలు, వానికి చికిత్సలు ఇందు తెలుపఁబడినవి. మిగుల అమ భవముతోగూడిన శోష్యగ్రంథమువలె నుండును. ఎందులు శోగవివారకములే కావనియు పథ్యము, వ్యాయామము, ఆల్పాహారము, లంఘనము మొదలగు సాధనములవలన కుదరని శోగములు లేవనియు పాత ధీలకు తెలియఁగలదు. ఎట్టిశోగి కట్టి యవస్థలో ఎట్టి సాధన మనవనమో తెలుపఁబడినది. ప్రతిసంసారి యింటను ఒకగ్రంథ ముండవలెనది.

రామాయణపై 170 పుటలు. భగవద్గీతా తెల. ద. 0-3-0 గ్రంథకర్త శ్రీమతి సంగ్రహము మంచిరాజా సేతమాంబగారు, అప్పి కట్ల, గుంటూరుజిల్లా. భగవద్గీత 18 అధ్యాయములు సీసమాలికలుగా తేలిగించినారు. శ్రీ జంబులు పాటవలె పాడుకుని గీతాజ్ఞానమునుబడసి మోక్షసిద్ధిని బడయవచ్చును. కవిత్వము మధుపాకము. సులభమై విడువనొల్లనుండును.

క్రామపై 28 పుటలు తెల మాంజనుడు ద. 0-1-0 తపాలబిల్లులు 0-1-9 పంపిన ఒకపుస్తకము పోస్టులో పంపబడును. గ్రంథకర్త తామూరి జియ్యయ్యామగారు, శ్రీరామాశ్రమము, తాళ్లపాలెం, పొన్నూరుపాస్ట్య, గుంటూరుజిల్లా. హరిజన ప్రశోధకరమను 80 గీత పద్యములు గలవు. తెలి సులభము. కవిత్వము తానూ మను పుట్టించును.

గాయలుపై 204 పుటలు బర్మను విద్యా విధానము తెల. ద. 1-0-0 గ్రంథకర్త శ్రీయుత చిలుపూరి వారా యణరావుగారు, ఎమ్. ఎ.

యగ. టి., పి. హెచ్. డి. ఆనందపురం ప్రభుత్వ కళాశాలలో ఆధ్యాపకులు. ప్రారంభవిద్య మొదలు శ్రేయవిద్యవరకు, వ్యవసాయవిద్య మొదలు వేదాంత విద్య వరకు స్కూటు విద్యమొదలు సైనికవిద్యవరకు, పాశురవిద్యమొదలు పశుపోషక విద్యవరకు ప్రకృతము మని ప్రసిద్ధి బడసిన అగ్రము విద్యావిధానమును విపులముగ వ్రాసి అంద్రులకందరికి గ్రంథకర్తగాను లేట తెలుగు వ్యావహారిక తెలిలో వికవీకరించారు. ప్రాథమిక పాఠశాలలోపాఠ్యాయుడు మొదలు కైదుధాన్య లు వరకు తెల్లరు తెలుంగనలపిన విషయము లెన్ని యైనఁగలవు. ప్రతిపాఠశాలలోను ఉండవలసిన పుస్త

కము. ప్రతులు వలయువారు వర్త ఆండు సమ్మ పెద్దాపురమునకు వ్రాయవలెను.

ఇంగ్లీషు వర్సరీ
రై మున్

ఆంగ్లమున 1, 2, 3 తరగ
కుల వుపచరించుచున్న చిన్న
చిన్న ఆంగ్లపద్యములను మూడు
రీతల్లుగా శ్రీయత చిలుకురి

సారాయణరావుగారు వ్రాసినారు. విద్యాపాఠన
గ్రంథమందలి వారు ప్రకటించినారు. ఇంతవరకాంగ్ల
లిప్తి గ్రంథములను ప్రకటించలేదు. తరచు ఆంగ్లకంపె
నీలే యిట్టివ్యాపారము చేయుచున్నవి. ఇందుకు
గడంగిన శ్రీవత్సవాయి రాయ జగపతివర్మగారిని
ఆంధ్రవిద్యాసంస్థలవా రెల్ల రాదరింతురుగాక.

ఇవియు పైవర్మగారిచే ర
ఇంగ్లీషు పోయెటి క్రి,పి,ర,7 తరగకులకు సుపయుక్త
కల్ సెలెక్షనులు మగునట్లు శ్రీయత సారాయణ
రావుగారిచే వ్రాయించి ప్రక
టించబడినవే. వలయువారు వర్త ఆండు సమ్మ
పెద్దాపురమునకు వ్రాయవలెను.

హిందూ
నుందరి

ముప్పుదిసం వత్సరము లా
యను శ్రీమతి చాలాత్రపు
కేషమ్మగారిచే కాకినాడనుండి
ప్రకటింపబడు మహిళా సేవ

చేయుప్రతిక. మొన్నసంక్రాంతినుండియు క్రొత్త ము
స్తాబుతోను క్రొత్తభావములతోను, శృంగారముతోను
సంచారమునకు గడంగినది. కథలు, గీతములు, వ్యాస
ములు మనోహర విరుద్ధమైన కైలిలోను డెందంబుల
కారగొను రసముతోను రచింపబడి శ్రీ జవాహి
మానులగు యువతీయువకు లెల్లరివల్లను హిందూ
నుందరికి కానుకలుగ నర్పింపబడుచున్నవి. వీనియన్ని

టితో హిందూమతా తొంటికంటె వేయిరెల్లు
గాంధీర్యముతోను ప్రాథతతోను రాజించుచురెక్కం
గల ప్రతికారర్థములెల్ల బురుడించుచున్నది. చందా
దారులు మొదలగువారు ఇప్పుటికంటె ఎక్కువ అష్టో
దముతో దీనిని పఠించి ఎక్కువ ఆదరము నొసగగల
రనియే విశ్వసించుచున్నాము. శ్రీలన విద్యాార్థిములకు
అత్యవసరము. చందా సం॥ 1-కి రు 2-0-0 లు
మాత్రము.

ఆంధ్రవాచ

స్మర్యము

(వాలవభాగము)

ఈభాగములో ఆ, ఇ, ఈ
అక్షరములు పూర్తియై ఈకార
మునడచుచున్నది. శ్రీ క్యాసు
కాశ్రిగారు మొదటి మాడు
భాగముల పదతిశే నీనివిగూడ

జరిపించుచున్నారు. ఇందు ఇహరు, ఇలాకా, ఇనాము
ఇహరా, ఇరసాలు మొదలగు హిందూస్థానీ పద్యభాగ
పదములే గాక ఇంజిత్తును, ఇంజెక్తును, ఇంటిరెట్టు
ఇట్టుయెంతా, ఇనెప్పెక్తురు మొదలగు వ్యావహారికాంగ్ల
పదములకుగూడ ఆర్థములు తెలుపబడినవి. ఇందు
లగ్నమును క్యాతిమకాత్త్రపదమును తీసుకున్నప్పుడు
దానినికట్టుట యెట్లీ, ఒకొక్కగ్రహమున కెన్నికళలో
కూడ తెలుపబడినవి. ఇట్లే ఉదజనియను (హైద్రజను)
రసాయనకాశ్రియపదము తీసుకున్నప్పుడు దాని
లక్షణములు రెయారుచేయువిధము మొదలగు వివరము
లెల్ల తెలుపబడినవి. ఇక చారిత్రకపదములు పురాణ
ములు, కావ్యములు మొదలగు దానిని తీసుకున్నప్పుడు
దానినిగూర్చి సంగ్రహముగ వ్రాసిపెట్టుటయే కాక
దిగిలివ వివరములు తెలుసుకొనుట కేయేగ్రంథములు
పరిచయపఱచినో నూదొంపబడినవి. ఇందులారి అన్నయ
దేవు, ఇంద్ర భట్టారకుడు, ఇంద్రద్యుమ్నుడు, ఇంద్ర
వర్మ అతని రి కావ్యములు, ఇదింగు అను చివాడేశి
యుడు ఇమ్మడి బ్రహ్మహస్తాడు, ఇయోసిను అను
పూర్వకాలభాగము, ఈశ్వరబోధరాజు, ఉర్కూ
దేశము దావిహస్తాడు, ఉదయారిత్యుడు మొదలగు

పదములు ఇందుకు ఉదాహరణములు. ఇట్టిపదముల అర్థములను వివరించువిధములలో శ్రీ కాశ్మీరీగారు అతి వచనపరిశోధకుల కృషి ఫలితములనెల్ల సులభించి నిర్దుష్టమైన అధికారముతో వ్రాయుచుండుటయు ప్రశంసించదగినది. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ ఎక్స్కలెంట్ ఫాన్సలరు పి. ఆర్. రెడ్డిగారును ఆవ్వారి ముని మృణ్యకాశ్మీరీగారును ఈభాగమును మిగుల ప్రశంసించివారు. ఈగ్రంథము 80000 పదముల కర్ణములు తెలుపును. 2500 డెమోక్రిటిస్ గజాపుటలు నెలనెలకు మారేసిపుటలు గల ఒకభాగము తెలువదును. భాగము నెలకు 1-0-0 లు, రు 15 లు ఒక్కసారి చెల్లించినచో 25 భాగములును నెలలవారీగా పంపబడును. రు 5, 10, 15 రూప్యములనుగా మూడుదఫాలను చెల్లించినను 25 భాగములును అంపఁబడును. ప్రతులువలయు వారు లేక చందాదారులు కాగోరువారు రూర్సు గోదావరిజిల్లా, కాకినాడతా|| కరపగ్రామము, శ్రీ ఆంధ్రవాచస్పత్య కార్యాలయాధిపతి నిఘంటుకర్త, ఆంధ్రవాక్యయ మహోదధి శ్రీ కొటకాశ్యమల కామ కాశ్మీరీగారికి వ్రాయవలెను.

రాజమహేంద్రవరము నుండి శ్రీయుర పి. ఆర్. శేష గిరిరావుగారి సంపాదకత్వమున

గౌరవి
తెలువదు సచ్చిత మాసపత్రిక సం॥ చందా రు 1-0-0 విశోధిని చిత్రగుప్తలవరి వివిధవ్యాస్యకథలు, గీతములు, వ్యాసములతో రాజిల్లుచున్నది.

రామనామం శ్రీయుర మద్దా విశ్వవా ధంగారు వ్యాసకుమీరం, మెలు పాక, యలవంబిలిపోస్టు, విశాఖపట్నంజిల్లా, ఒక ఆజాముద్ర పంపిలేరాలు పుష్కం వొస్తుంది. పేరులోనేవుంది పుస్తకం లోవుండే గొప్ప దనం; కాబట్టి అధికం వ్రాయలేదు.

శ్రీయుర పినిపాటి సోమ య్యగారు, నూజివీడు, 38 పుటలు. తాత్పర్యసహితము లైన 112 కందపద్యాలు. శ్రీమద్భారత కథానుశ్రా వికీ సూర్యులడియున్నది. అన్నియునూ చివరకు కృష్ణ యను ముద్రతో నొప్పుచున్నవి. నెల 0-5-0

శేషదరుడై టు కాగితము సౌందర్యసందము రాయలుపైజా సుమారు 90 పుటలు. గ్రంథకర్తలు శ్రీయుర తులు పింగళి లక్ష్మీకాంఠం, కాటూరి వేంకటేశ్వర రావుగార్లు కృతిపతి శ్రీయుర చెర్లపిళ్ల వేంకటాశ్మీ గారు. “నవ్యత వాంఛకవిప్రపంచనిర్మాతకు భక్తి మై సుదంకజలీఘటియించెడి” పూనికయే కవినయల తకృతిప్రదానమునకు కారణము. బుద్ధదేవుడు కామరీలాపరతంతులగు రచన యమంగసోదరుడగు నందుని, అతనిభాగ్య సుందరిని భిక్షుసంఘములోనికి లాగి దీవసేవాపరాయణుల నొనర్చుట యతివృత్తము. పునరాగమము, భిక్షాగమనము, పరివ్రాజనము, విరీక్షణ ము, అనురాపము, ఉపదేశము, భర్తృసంవాదము, అమర్ణ సహధర్మచర్యము అను నొమ్మిది పర్వవాసు ములును కథను పాతవులకు నూత్నముగ నందిచ్చు చున్నది.

బుద్ధుడు భవతారణోపాయమును గనుగొని కపల వాస్తూ నగరమునకు మరల విచ్చేయును. నగర వాసులు స్వాగతమిస్తురు. అతను భిక్షమునకై నందు నింటికివచ్చును. ప్రియారంభుడగు నందుడు భార్య నించుక అపి బుద్ధునకు సన్మానముచేయవేగును. బుద్ధుడు మెల్లగా ఆతనిని తన ఆశ్రమమునకు గొంపోయి పరి వ్రాజకవ్రతమునిమ్మని శిష్యుల కాళ్ళాపించును. చందుడు పతివిలాస మాత్తచిత్తుడు అందోళన పడుచుండును. మందరి ఆలవిరాకకై నిక్షింపుచు కొందలపడుచుం డును. చెలికత్తెలామెకు నేదదీర్తురు. ప్రియనివృత్తం

తము మూచాయగా తెలిసింతురు. మందరి అతని కాశి
స్వతంత్రము బుద్ధుని కళోరతమును తెలుచును. బుద్ధుడు
సన్యాసము స్వీకరింపుమనివంతునకు పదేకముచేయును.
ప్రేమప్రతిమ సన్యాసముకంటె మత్తమమని నందుడు
బుద్ధునితో సంవాదముచేయును. బుద్ధుడు తనపట్టు
విడువడు. వందుడతనిని తిరస్కరింపలేడు. మందరికి
గూడ శైష్ట్యవ్రత మిష్ఠించుమని నందుడు వేడు
కొనును. బుద్ధుడనుజ్ఞనిచ్చును. నందుడు దీనజనానా
పరాయణతమున అగ్నుడగును. మందరియు తన
సంపదలు, భవనము, క్రద్ధసమప్తమును దీనజనానా
ముచేసి తొంటి విలాసవేషములుమాని సన్యాసప్రత
మున కాలముగడుపుచుండును. ఒకభూమిను ఒకకొమా
రుని ధూలాశకుమనవిదచి మరణోన్మథియగుచున్న ఒక
యవ్వంబంటిలో తల్పేనకుగా వారిసమావేశము. ఇట్టి
అకస్మాత్సమావేశమున తొంటి ప్రణయవాసలు వారికి
జ్ఞాపకమువచ్చి మంతచరింతురు. కాని వెంటనే అట్టి
భావములనుబయిలచి తమ దీక్షాపూజ్యమును గుర్తించి
వాటినుండి నిజమైన సమాధర్మచర్యమున వర్తించును.
బుద్ధజేవుడు ప్రత్యక్షమై ఆశీశువులకు వందసుందరీ
నాయములిడి వారికి కాన్కగానోపని గాధభీష్మక
ప్రతమువంతు విరంతరాణముగ వర్తించువట్లు ఆశీ
ర్వాద మొసంగును.

ఇట్లు కాంత, కృంగార, కరుణారసంబుల తిరవగు
కాద్యేతిహాసమును ఇతి వృత్తముగానైకొని కవియుగ్మ
ము మతోహరకయ్యా ధూషితంబైన కావ్యమును
వ్రాసి మూలవాంఛసాహిత్యమును పూతమగు పూతను
బట్టించినారు. పదములసాంధిక, భావములరామ
జీయకర, ఆశయముల వివిర్మలత, రసముల సమగ్రత
పద్యపద్యమునందును దోష్టలేకమగుచు కావ్యము విద్యు
ల్లతను బురుడించుచున్నది. నవన కవిమహాను తిట్టి
కావ్యములకు వరవడిగపెట్టుకొని వర్ణించినచో
ప్రస్తుత భావకవిత్వములయందు దోచు అనేకరకముల
పురుషుడులు' అదృశ్యములగును. భావగాంభీర్యము
కయ్యా సౌలభ్యము, నిర్దుష్టకవినిర్ధప్రయోగములు,

ఆధునిక సాధుప్రయోగములు, ప్రాచీనసంస్కృత
పదములు, అచ్చతెనుగుమడికారములు అల్లిదిల్లిగా
నల్లుకొని ఆంధ్రభారతియొక్క అచ్చపుస్వరూపమును
బ్రతబించుచున్నది.

ప్రతి బుద్ధవారమును మచిలీ
ఆంధ్రబాధి పట్టణమునుండి తెలువడు వారపత్రిక
సంపాదకుడు శ్రీయుత సి. హెచ్.

చలపతిరావుగారు. జిల్లా రాజకీయములను ఆంధ్ర
రాష్ట్ర సమస్యలను చర్చించును. ఉద్దమవ్యాస రాజ
ములతో కోటిల్లుచు ప్రఖ్యాత ఆంధ్ర వారపత్రికలను
బురుడించుచు పేరముగా ఆంధ్రప్రతికారాశమున నెల
కొని నేవనెయిగల మాచవల గ్రమ్ముచున్నది. సం 18
చందా రు. 3 0-0 లు.

శ్రీ సత్య
నారాయణ
వ్రత కల్పము

సంస్కృతశ్లోకములకు శ్రీమతి
చేలోలు సరస్వతీదేవిగారి
ఆంధ్రానువాదము. ముక్కట
తెలుముకోకుండ, పొల్లు ముక్క
లేకుండ, భావపుష్టి చెడకుండ,

రసము చిప్పిలుచుండు మలభమందర కవిత్వమున
మిన్నయని మున్నే వన్నె కెక్కిన కవయిత్రిని గూర్చి
కాని, ఆంధ్రగృహస్థు తెల్లదను వెడిగిన కథనుగూర్చి
కాని విశేషించి వ్రాయునవసరములేదు. సత్యనారా
యణ ప్రతాచరణ మాత్తదిర్మలగు ఆంధ్ర తెల్లరి
యింద్రమండదగు గంధము. క్రొమ్మలై 24 పుటలు
వెల రు. 0-4-0 లు. వలయువారు కర్నూలు జిల్లా
మొరవకొండపోస్టు కొల్లాపురమువందలి స్నేహలతా
కవితా సంఘమునకు వ్రాయువలెను.

సరస్వతీ
రామాయణము

క్రొమ్మలై 262 పుటలు
వెల రు. 1-0-0 స్నేహలతా
కవితాసంఘపు 40 వ పుష్ప
ము. గంభకర్తి శ్రీమతి
చేలోలు సరస్వతీదేవిగారు. రామచరితమును నుయ్యె

లలోపెట్టి పాకకుల దెండముల నూచి ఉత్సాహ
వీధిల రేచుచుండు మధురల్యమైన కవిత్వకయ్య
వశంవదయైన కొండెముమంది ఆంధ్ర కవయిత్రులలో
సరస్వతీదేవిగా లోకరు. ఆంధ్రదేశమున పేరుపొందిన
పండిత, కవివర్యు లెల్లయును ఈ రామాయణ సంగ్రహ
మును నుతియించినారు. ముల్లతరువారే ఇట్టి పత్క్య
లికి గదంగి పెరిచేర్చి ఆంధ్రసాహిత్యమున కాశ్వర
స్థానమును సంపాదించుకొనిన కవియిత్రుల మో అభినం
దన శరణులు.

ఇప్పుటి కిరువదియైదు సంవత్సర
దివ్యజ్ఞాన ములనుండి పెరిపెలన ప్రకటింపఁబడు
నీపిత్ర చు దివ్యజ్ఞాన సమాజమువారి ఆశయ
ములకు ఆంధ్రదేశములో మంచి
వ్యాప్తి కౌపంగుచున్నది. సంపాదకులు శ్రీయుగము
జేయూరి క్రివివాసరావు పోతూరికాశ్వరరావుగారు,
కార్యస్థానములు మదరాసు, ఏలూరు దివ్యజ్ఞాన సమా
జములు. చందా ఘ|| 1 కి రు. 1-0-0 లు.

సంపాదకుడు శ్రీయుర
కాకినాడ వై. గణపతిరావుగారు, చందా
హోమోపతి రు. 1-4-0 ఈ మాసప్రతిక
ప్రతిక యొక్క రెండో పంచిక మా
కార్యాలయము చేరినది. వ్యా
సము లాంగ్లమునను ఆంధ్రమునను గూడ గలవు. హో
మోపతి కాశ్రుముప్రకారము లోగమునజేపియో
దాని చికిత్స యొద్దిదియో తెలుపువ్యాసములే కాక,
లోగులు, వారిలోగముల వివరించిన కేసుల యెచా
హరణములుగూడ యిందు ప్రకటింపఁ బడుచున్నవి.
దీని కాకినాడలో ఒక హోమోపతి కాలేజీవికూడ
నడుపుచున్నారు. హోమోపతి వైద్య ప్రచారమున
కి ప్రతి అమాత్యువైన పేవచేయగలదు.

రచయిత్రులు శ్రీ|| పొ|| లక్ష్మి
లక్ష్మి సరస్వతీ సరస్వతులు, కొల్లాపురం స్నేహ
స వాదము లతా కవితాసంఘపు 36 వ
పుష్పము. లక్ష్మీపూరను శ్రీమతి
లక్ష్మీదేవిగారు సరస్వతీపూరను శ్రీమతి సరస్వతీదేవి
గారును పూని యొవరిమహిమను వారు చక్కగా
చాటుకొనినారు. మహావిష్ణువు తీర్పు పంగీకరించి
స్నేహమున పెరిగ నిశ్చయించుకొనిరి. కాని లోక
ములో సరస్వతీదేవికి లక్ష్మీదేవీపై నున్న ఆదరాభి
మానములలో పేయన వంతైనను సరస్వతీపై లక్ష్మీ
దేవికి లేకుండుట ఆమెచంచలత్వమునను మత్సరమున
కును కాశ్వర నివర్తనము. ఆయినను సరస్వతీ ప్రతిభ
అందువలన మరింత హెచ్చుచున్నదే కాని తీటువద
నండుటయు ప్రకంపనీయము. కవిత్వము నుమధురము.
పెరి రు. 0-2-0 లు.

క్రొనుపెలా 300 పుటలు. గ్రంథ
అలంకార కర్త శే. పెం. రాఘవఅయ్యంగారు
మంజరి ఎమ్. ఏ. దేజవాడ, ఇంటివరకు ఆంధ్ర
భాషలో అలంకార విషయములను
గూర్చి భట్టుమూర్తి ఆడిదము మారకవి మొదలగు
వారు వ్రాసిన పద్యకావ్యములే కాని గద్య గ్రంథ
మొకటియును లేదు. గద్యగ్రంథములు విరివిగా చలా
మణియగుచున్న యీ లోకాలలో ఇందునుగూర్చి
సామాన్య జనబోధకంబగు గద్యగ్రంథ మత్యాచర్య
కము—ఇది గుర్రటిగి గ్రంథకర్తగారు మమ్మటా
చార్యుని కావ్యప్రకాశిక వనుసరించి యీగ్రంథమును
రాయించేసి ఆంధ్రభాష మత్స్యస్థ పేవకొనరంది
వారు. గ్రంథప్రక న్ని గూర్చి శ్రీయుతులు పప్పులచిన
వీరారామ కాశ్రు చక్లపిగ్గ పెంకటకాశ్రు మల్లాది
మూర్తవారాయణకాశ్రుగారు మొదలగు వారే
మిగుల ప్రశంసించుచు ఆభిప్రాయములు వ్రాసివారు.

శ్రీ లక్ష్మము శ్రీమతి కొ. స్వర్ణవల్లిగారు, త్యాగ
రాజవగరము. ప్రకాశములు అంధ్ర
గ్రంథమాల, 7 తంబుచెట్టిపీఠి, మదరాసు. కెల
రు. 1-4-0 లు నాలుగైదేండ్లాయను 'భారతి' పత్రి
కలో ప్రకటింపబడుచున్న శ్రీమాన్ కొ. వరసింహ
చార్యులుగారి వ్యాసముల సంపుటము. ఇందు కాశ్యప
పంచాంగము, వీరువా, రాట్నము, ఆకుచిలుక,
వినినికర్ర, గడియారపు గోలును, మొదలగువానిని
తాటాకులు, కొబ్బరియానలు, అట్టలు కాగితములు

కెల రు. 1-8-0 క్రాసుపైట సుమారు 700
పుటలు, కృష్ణాజిల్లా ఎలమర్రుజుండు ఆదర్శశంభ
మండలి వారితో ప్రకటితము. రష్యాలో పూర్వపు
కార్మికుల దుస్థితి, వారి తిరుగుబాటు, ఆంధోళవ
మొదలగు విషయములు చక్కగా వర్ణింపబడినవి.
తైలి వ్యావహారికము, ఆనుకరణముగాక ఆచ్యుతం
ధ్రము, జాతీయము, సామరజ్ఞ ములభము, ఉన్నవ
లక్ష్మీనారాయణగారి మూలపల్లిని బురుడించు
చుండును.

దయనుపొందించు క్రద్దను పెద్దనీయు

అలసటం బోదోలు ఆత్మ మేల్కొల్పులు."నని.

దర్శివారు మొదట పదమరేదేశములకు దీనిని
17-వ శతాబ్దములో దుచిమాపించినారు. 18-వ
శతాబ్దమునాటికే బాన్సును, ఎడిసను, స్విట్జర్ మొద
లైన కవిశ్యదులందరూ దీనిని సేవించడంలో పండితు
లైనారు. ఆంగ్లేయులు ఆస్సాము పాదలలో దీనిని
చూచి పెద్దతోటలలో దీనిని పెంచి అన్ని దేశాలకు
యొగుతులేసి చీనావకంటె ఇండియాకు దీనిమూలం
గా ఎక్కువ భ్యాతివచ్చేట్లు చూసారు.

ప్రపంచంలో అన్ని దేశాలలోను పేదపాదలంద
రూ ఆహారసమయములలోను ఉత్తపృథూమూడా
సంవత్సరంలో అన్ని ఋతువులలోనూ గంటగంటకూ
తెగతాగతారు. ఎండాకాలంలో చలవచేస్తుంది. చలి
కాలంలో వేడిచేస్తుంది. పగలు చురుకుతనమిస్తుంది.
రాత్రి మేల్కొనెడుకుంది. ఇట్లాటి సుగుణాల

"దుఃఖమయమైన యీ ప్రపంచంలో సుఖస్వరూప
మైన ఈ తేనీరనే పానకమును దేముడు సృజించక
పోలే మానవులగతి యేమికాను? ప్రపంచంలో టీ
లేనప్పుడు కాక సర్వవ్యాప్తమయిన యాయుగములో
మేమి పుట్టినందుకు ధన్యుడ"నని నిద్దీస్మిత్తు అనే కవి
తేనీరు తాగి అనందతాండవం చేసేవాడు.

అందులోనూ ఇది భారతీయులకు జాతీయపాన
మామో. మంచినీళ్లమాట తీసేస్తే తక్కిన పానీయము
లన్నిటికంటే కాలుచాక.

తేనీరంటే సామాన్యమా, అన్ని కార్యాలకీ గణాధి
పతి లాంటిది. కాస్త తాగి వ్రాసేసూర్పుంటే అదే
వ్రాత, ఆటకుపోతే అదేఆట, మాట్లాడపోతే అదే
సంభాషణము, కవిత్వమునకు పూనుకుంటే ఒకటేభార,
ఉపన్యాస వేదిక నెక్కితే ఒకటే లెక్కరు.

కనుక భారతీయ వాయుకుల్లెరు ఇట్టి సర్వో
త్కృష్టమైన స్వదేశీపానకమునకు సంపూర్ణ స్వాగత
మిచ్చి ధన్యులయ్యెదరుగాక.

డి. జె. కెయిమెరు అందు కొ, (లిమిటెడ్)

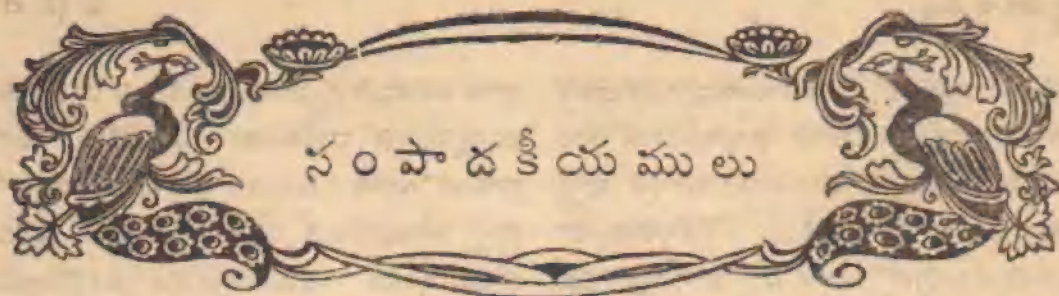
4 లై యన్సురేజి

టెలిఫోను నెం. 5775
కలకత్తా.

తెఫాలాపెట్టె నెం 440 కలకత్తా.

టెలిగ్రాములు
అడ్డమెయ్యకు
కలకత్తా.

సంపాదకీయములు

మదరాసు నారీరక్షణమండలి:—

హిందూసంఘములో పాశ్చాత్యదేశముల లోనలె ప్రాధవివాహములు, విధవావివాహములు, వివాహవిచ్ఛేదములు, పునర్వివాహములు మొదలుగాగల సైతికజీవితమునకు సాధకములైన ఆచారములు లేకుండుటచేత కాక, స్త్రీ యేమాత్రము ఏకవతివ్రతము నుండి జాతీయ కుక్క ముట్టుకున్న కుండవలె వెంటనే వీధిపెట్టుబడి గెంటుబడి నిరాధార గాఁ జేయబడుచున్నది. ఎవరో ఒకపురుష మహాశయుడు లేనిదే స్త్రీ నీలివర్ణము నుండి జాటుట సాధ్యముకాకున్నను పురుషుని పట్టుకొనుటలోను, నేరస్తుడని నిరసరచుటలోను, నేరస్తుడైనను శిక్షించుటలోను కష్టములున్నవి కనుక అతను యధేచ్ఛగ విహరించుచుండుటయు, అతని కామోద్రేక మున కెఱయగు అనాధలు నానాయాదు పోతలు అనమానములు, రోగములు అనాద రణములుపడి పిచ్చెత్తి మరణించుచుండుట యుగూడ సాధారణమగుచున్నది. ఒకానొక వేళావిశేషముననో ప్రమాదముననో తప్పుచ ర్చినవారిని వారి పళ్ళెత్తాపబాధకుతోడు చుట్టుప్రక్కలనున్న వారందఱును యెత్తి పొడుపుమాటలవల్ల మఱింతహింస పెట్టు కున్నచో హిందూసంఘమువంటి పవిత్ర

వాతావరణములో వారిజీవనము వెంటనే శుద్ధమై ఆదర్శప్రాయముగా నుండుననుట కాటంకములేదు. కాని ఇట్టి పతిరక్షణ సేవా పరాయణత్వము, ఓ మామహత్త్వము కైస్తవ సోదరసోదరీమణుల పూర్ణగుత్త కాని మరి యేమతస్థులలోను అంత బహుళ ముగా గానరాదు. ఓమామహత్త్వమును చాటుటకు కైస్తవులు పాపముచుకూడ ప్రవించుచుదురని రస్కిను మహాశయుడు చెప్పినమాట అబద్ధము కాదు. ఒక్క కైస్తవమతముతప్ప తక్కినవన్నియు పాప మును ఓమించుటకుకంటె శిక్షించుటకే కత్తి గట్టుచుండును. అందునను మహమ్మదీయాది మతములలో శుద్ధీకరణమైన ఉన్నది కాని హిందూమతములో దానికీ బహిష్కరణము రిప్పు వేటుమార్గములేదు. కాదూ పోదూ అన్ని కళ్ళుమూసుకున్నట్లు నటించుదు కాని తెరచుకున్నట్లు కనిపించిరో తిట్టిదిగబెట్టక మానరు.

ఈకారణములచేత హిందూసంఘము శుద్ధ పవిత్రమైన దేవతాసంఘమనిచెప్ప వీలు లేకున్నను కర్మముచాలక ప్రమాదమునర్చిన స్త్రీలనుమాత్రము ఇది గండగొడ్డలియై వీడించుకొని తింటున్నది. పరమేశ్వరుడు పతిర వాననుడైనచో అతనిని ధ్యానించుకొని వా

రేగంగయొద్దనున్న దేవాలయపుగడపలదగ్గర నోటివచ్చుమెత్తుకొనుచు ధ్యానించుచు తరించవలసినదేకాని, సంఘమునకు మాత్రమే గుణము లవలెకమునులేదు. తెలియకుండా నటించి కడుపులో పెట్టుకొని వారివల్ల తన దేహములయు మైలపడుటకైన సిద్ధపడుచు కాని తెలిసి జాలినది వేరే పెట్టియైన పోషించి, బోధించి తంపకేయు ప్రయత్నము నది యెప్పుడును చేయదు. ఈసంఘములో యెవరి తరణోపాయమునకు వారే తంటాలుపడుచు వారికాల్లా ఏకకాల్పాపడి మంత్రోపదేశములు పొందవలసినదేకాని ఏకచార్యులకాని పురోహితుడుకాని బ్రాహ్మణుడుకాని బైరాగికాని దీనులనుతిట్టి ధైర్యమిచ్చి మందిమార్గమునుచూపించి రెండడుగులు చెయిసాయమిచ్చువారుండరు.

ఈకారణముచేత ప్రమాదవశమున నెప్పుడైన కాలుకాటి బహిరంగమైన ప్రతీబాళిక, పడతి, ప్రాధకూడ వెంటనే యేదెల్లొనోపడి చావవలెను; లేదా నీతిహీనమైన జీవనములో పడి కుళ్లవలెను తప్ప తిరిగి గౌరవవంతులైన జీవనమునకు మరి రాలేదు. చచ్చిచంతుమంది చచ్చుచున్నను దుర్గతికే పట్టుచున్న పడతులకుగూడ అంతఃపాతులేకున్నది. ఇట్టివారిని రక్షించుట లేమ కర్తవ్యముకాదని వీరాధిపతులు, సంఘాధినాథులు పెడమొగము పెట్టుకున్న పెట్టుకుందురుగాక, మహిళాఉద్యమ మహానాయకులు ఈవనిని నిర్లక్ష్యము చేయ వీలులేదు. ఇట్టివారి రక్షణముకొరకు బెజవాడలో శ్రీమతి తుర్లపాటి రాజేశ్వరమ్మ

గారు ఒకవసతి గృహమునునిర్మించి పోషించుచున్న సంగతి పాఠకులకు విదితమే. మదరాసులోగూడ గతసంవత్సరం మార్చినెలలో స్టాన్లీ సతీమణి ఒక రక్షణగృహమును తెరచినారు. ఇందు గతసంవత్సరము నిర్వహించబడిన వనినిగూర్చి నివేదిక నూతనముగ వెలువడినది. నానాజాతులకు ప్రాంతములకు నయస్సులకుచెందిన విధవలు సభవలు సుమారిరువదిమందియైనను వీరిచే ఆదరించబడి పోషించబడి సవ్యజీవన మార్గమున నిలబెట్టబడినారు. వీరిలో కొందరిని పిచ్చిఅస్పత్రిలో పెట్టవలసినవచ్చెను. కొందరిని కొంచెము దిద్దుబాటుచేసి యేదో ఒకవృత్తిలో పెట్టుట సాధ్యమైనది. కొందరికి జీవనాధారమగు వృత్తులు నేర్పబడుచున్నవి. వివాహవయస్కులకు సనుకూలురగువరులుదొరకినచో పెద్దెండ్లును చేయబడుచున్నవి. కొందరిబాధ తప్పించుకొంటుకు వారిచుట్టములే రహస్యముగను మర్యాదగను తీసుకొనివచ్చి యిక్కడికి దిగబెట్టుచున్నారు; ఇంచుమించు అందరికి వైద్యసహాయము కావలసినవచ్చుచున్నది. ఉపచారముచేయుటకు చాదులు, వృత్తులునేర్పుటకుపాఠ్యాయునులు, కాచుటకు ద్వారపాలినులు కాలక్షేపమునకు చెలికత్తెలు కావలసియున్నారు. మంత్రసానులు, సంగీతబోధకురాండ్రు, వంటకత్తెలు, సేవకురాండ్రు మొదలగువారినిగా వీరిని తరిగిదు చేయుచున్నారు. కనుక కావలసినవారెల్లరును వీరికివాసి అనుకూలమైననౌకర్లను తెచ్చుకొనవచ్చును. ఇది అంతయు మహిళా అఖిలభారత మండలము

వారి తరపున శ్రీమతి డాక్టరు ముత్తులక్ష్మి రెడ్డిగారి పరిశీలనముక్రింద జరుగుచున్నది. మదరాసు రాజధానియందలి మహానీయులెల్లరును దీనియందు తగినశ్రద్ధబూని సహాయ మొనగూర్తురు గాక!

సాహిత్య తత్వవిమర్శనము:—

శ్రీయుత జాన్మలగడ్డ సత్యనారాయణ మూర్తి, ఎమ్. ఎ., బి. యల్ గారు ఆంధ్ర పాఠశాలాకమునకు బాగా పరిచితుడైన విలే ఖరి విమర్శకుడు గ్రంథకర్తయైన యున్నారు. ఆంధ్ర సంస్కృత భాషలయందు తత్వప్రవీక్షలనిచ్చిన ఉద్దండ పండితవర్గములోనివాడు కాకున్నను సంస్కృతాంధ్రోత్తమ పండితైకవేద్యమైన గంభీరశయ్యా విభాసీతుడు. పద్యములును పాటలును వ్రాసిన కవివర్యుడు కాకున్నను అతని గద్యమునందలి పదములే ఆయాపాటలను రెక్కలుకట్టుకొని యెగురుచు కవీంద్రుల భావములనుమించిన సుందరకాంతులను మిలమిల కుఱియుచుండును. జైల్లనుంచి యింటికి యింటిచుండి జైల్లకు ఊరేగుచుండు కాంగ్రెసు సేవకుడు కాకుండినను భారతదేశపు స్వాత్రంత్యోద్యమముయొక్కయు దానిని నడపుచుండిన అఖిలభారతస్థానిక నాయక సేవకవర్గమందఱియొక్కయు ఘనతను బాగుగా నెఱింగి ఉల్లమున సంతరిము స్వాత్రంత్ర్యోపాసనము చేయుచుండు దేశాభిమాని. ఊణూరు చంచలాయమాన అధునాతన నాగరకతామహాశయపతనాభ్యాస పతాయణులగు యువకకోటికి జెందినవాడయ్యు,

సృష్టి అనాదినుండి అనంతమువరకు ఒకానొక సనాతనసౌందర్యముతో భాసిల్లుచుండుట నెఱింగి విధేయతను విడువనొల్లని ఉత్తమ శిష్యుడు. అధునిక సాహిత్య భారతీయ భాషలలో అగ్రగణ్యమైన గ్రంథములను సరాసరి అభాషలలోగాని తర్జుమాలోగాని పఠించి పరిణామమునుగ్రహించిన సాహిత్యోపాసకుడగుకతన అతనిసాహిత్య విమర్శనములును అభిప్రాయములును వ్యాఖ్యానములును విద్వాంసులకు విద్యార్థులకుఁగూడ శిరసావహనీయములు.

క్రొత్తగా వారు ప్రకటించిన సాహిత్య తత్వవిమర్శనముఅను గ్రంథము డెమ్మీసె జగ్గజుకాగితములలో 206 పుటలుగలిగి సాహితీహృది, సారస్వతము ముక్తిసాధనము, శైలి, భాషనావేశము, మాతృభాష, నేటి వాఙ్మయోద్యమము, లలితకళలు నవ్రసైరటాలు, నాట్యకళ, సంస్కరణము మొదలగు 13 వ్యాసములతో రాజిల్లుచున్నది. పఠించినకొద్ది బుద్ధికొకలేక్షణలేయు, భావముల కొకమెఱుగును, విజ్ఞానమున కొకపారయు వృద్ధియగుచుండునని చెప్పనక్కరలేదు. పుస్తకమును ముగించులోపల ప్రాచ్యసాహిత్య కవీశ్వరు లనేకులతోను వారి రచనావిధాన సౌందర్యములతోను మనకు మంచిపరిచితి గలుగును. గ్రంథమామూలగ్రము సావధానముగ నిండ్లలోపఠించి విద్యాలయములలోనున్న తరగతుల విద్యార్థులకు విద్వాంసులు విశదీకరించవలసిన విషయములతో తుందిలమైయున్నది. ఇదివరకున్న ఆంధ్ర

సాహిత్యవిమర్శగ్రంథములు తరచుగా కవుల కాలములు, శయ్యలు, పరస్పరపుపోలికలు మొదలగు విషయములను తెలుపు చాిత్రక గ్రంథములుగామాత్రమే ఉన్నవిగాని సాహిత్యతత్వమునుగూర్చి యింతవిభజనగా ఇన్ని వాస్యములుగల దెద్దియునులేదు. సర్.యస్. రాధాకృష్ణనుగారు దీనిని ప్రశంసించుచు వ్రాసిన ఉపోద్ఘాతమున కిదియెంతయు తగియున్నది. మదరాసు రాజధానియందలి విశ్వవిద్యాలయముల సిండికేటులందలి తెలుగు భాషాభివృద్ధికి సంబంధించిన సభ్యులెల్లరును దీనినిపఠించి, వారివారి విశ్వవిద్యాలయములలో ఉన్నతతరగతివిద్యార్థులకు పాఠ్యగ్రంథముగా నియమించి ఆంధ్రభాషాభివృద్ధికిని సరస విమర్శనమునకు తోడ్పడుదురుగాక. వెల రు 1-4-0 లు. గ్రంథకర్త చిరునామా 2 మాధవభాగ్. లక్ష్మీచర్మికోడ్డు, మైలాపూరు మదరాసు.

కీ॥ శ్రీ॥ కల్లేవల్లి వేంకటరమణమాంబగారు:--

ఆంధ్రమహిళాఉద్యమమును తెనుగుదేశమున నాటిపెంచిన ప్రప్రథమవిదూషీమణులలో శ్రీమతి వేంకటరమణమాంబగా రొకరు. ఈమె విద్యత్కృటుంబమున బరంపురములో 1864 లో శ్రీయుత కురవిరామశాస్త్రిగారి తనయగా జనించిరి. బలగన్నాడు కరణకమ్మ వైదికులు. సనాతనసంప్రదాయముప్రకారము రివయేట బ్ర॥శ్రీ॥ కల్లేవల్లి శివరామయ్య గారికిచ్చి తల్లిదండ్రులు వివాహమొనరించిరి. పుట్టింటను అత్తింటనుగూడ విజ్ఞానపరిసరములలోమెలగి పాండిత్యకవిత్వసంగీతములయం

దనువమానమైన ప్రజ్ఞగణించెను. విశేషించి దైవభక్తిపరాయణురాలన్న సంగతి ఆమె వ్రాసిన వరలక్ష్మీశతకము పూజపాటలు మొదలగుగ్రంథములను పఠించినవారికి తెలియగలదు. శశిశీఖ, దేశోపకారి, హిందూ సుందరి, కృష్ణాపత్రిక, సావిత్రి మొదలగు పత్రికల కామె వ్యాసయ్యలమూల్యాలంకారములై యుండెడివి. స్త్రీల 'మార్గాచారముల'ను సంస్కరించుటకే ఆమె అనేకవ్యాసములు వ్రాసెను. కల్పలతాపత్రికాధిపతులును, 'దుర్దేశనందని' యను నవల వ్రాసినందుకు ఆంధ్రప్రచారిణి గ్రంథమండలివారును, పోటీ పరీక్షయందు తీర్థురాలై నందుకు సరసాపురం స్త్రీవిద్యాభివర్ధనసమాజమువారును విజ్ఞానచంద్రికాగ్రంథమండలివారును బహుమానములనొసగి ఆమెను గౌరవించిరి. విశాఖ పట్టణములో స్త్రీల యున్నతపాఠశాల బాలికలకొరకేర్పడిన హాస్టలుకు నిర్ణయాధికారిణిగా పనిచేసిరి. కాకినాడలోని హిందూసుందరిపత్రికకును బరంపురమునందలి ఆంధ్రలక్ష్మీయను మాసపత్రికకును కొంతకాలము సుపాదకురాలుగనుండెను. జెబ్బదిసంవత్సరములుదాటిన పండువయస్సున 21-1-35 తేదీని ఇరువురునుతులను ఏవురుకూతురులను ఆప్తబంధుమిత్రవర్గములను దుఃఖనముద్రమునముంచి బ్రహ్మైక్యసిద్ధిగాంచెను. వీరి యాత్మశాంతికి బ్రార్థింపుచు బంధువర్గమున కెల్ల మాసానుభూతిని దెలుపుచున్నాము.

స్వదేశీఫిల్ములు—వేలుపిర్పర్లు:--

భారతదేశములోకూడ టాకీఫిల్ములు

తయారుచేయుట ఒకపరిశ్రమయై పరిణమించుచున్నది. బట్టలమిల్లులు, బియ్యముమిల్లులు మొదలగునవి పెక్కులేచి ఒకటితోనొకటి పోటీచేసుకొని అనేకసప్తములపాలై భారతదేశపు మూలధనము పెంచుచున్నట్లే ఈ పరిశ్రమకూడ అసతికాలములో దెబ్బతినుగలదని ఫిల్ముల్యాండు అనేపత్రిక ఒకవివాదసూచకమైన వార్తను ప్రకటించుచున్నది. భారతదేశమువంటి విశాలదేశమున కిప్పుడున్నమిల్లులు ఫిల్ముకంపెనీలు ఒకల్పంలోనివి కావన్నమాట నిజమేయైనను, మనదేశపు పరిశ్రమలు తమలోతాము సర్దుకొనుటయేగాక ఉపైసవలెవచ్చి మీదపడుచుండు విదేశీపరిశ్రమలపోటీకి తాళలేక కృశించి దేశమున వానికి పట్టముగట్టననిన దౌర్భాగ్యస్థితి సంభవించుచున్నది. ఈపోటీలకు మనము తాగుకొనవలెనన్న మనకు 'స్వదేశీ' యభిమానముతప్ప వేరుశరణ్యములేదు. ఈయభిమానముకూడ కేవలము 'విదేశీ' యెడల ద్వేషముమీద నాధారముపడి స్వదేశీపరిశ్రమలను బాగుచేసుకొనకుండనే దేశీయులభిమానము చూపవలెననెడి దురభిమానముపట్టి సాగించినయెడల అతికాలము సాగలేదు.

స్వదేశీఫిల్ములను బాగుచేసుకొనుటయు వానిమీద నెక్కువ అభిమానము చూపుటయు విదేశీఫిల్ములమీద వ్యామోహము వదల్చుకొనుటయు తక్కిన పరిశ్రమలయందు వలె అంతకష్టపాధ్యము కాదు. తక్కిన మిల్లు పరిశ్రమలన్నియు ఏదేశములో

నైనను ఇంచుమించు ఒకేమానెరుగాను ఉనుకాని ఫిల్ములు మానవప్రకృతి నైపుణ్యములను ప్రతిబింబించుననై యుండు కఠన ఒక్కొక్కదేశమునలో ఈ పరిశ్రమయందొక్కొక్కవిశిష్టత యేర్పడి, అనన్యాయకరణ సాధ్యమై ఒక్కొక్కదేశమున కొక్కొక్కటి అభిమానపాత్రమై యుండును. విదేశీఫిల్ములు విదేశీ భాషలలో నుండుటచేత మనదేశీయుల కర్థముకావు. విదేశీ సంప్రదాయములు సాంఘికాచారములు మనకు సచ్చకొన్ని ఆదరణ పాత్రములుకావు. కొన్ని అవినీతికరములై బహిష్కరణ నీయుములు. మనదేశపు నైతికవైజ్ఞానిక సంప్రదాయములు పోషించబడినవై, మనదేశస్థులకు విజ్ఞానము కలుగవలెంన్న మనదేశపుకథలు భాషలు నటకులు పాటలు మనకు ఉండక తీరదు. ఈ పరిశ్రమ మనదేశములో తక్కిన దేశములలో కంటె ఆలస్యముగ ప్రారంభించబడినను నానాటి కత్యంతప్రీతిపాత్ర మగుచున్నది. విదేశీపటములను మూసినాలుగు దినములకంటె యెక్కువకాలము ప్రజలు చూడకున్నను; లనకుత, పాదుకాపట్టాభిషేకము మొదలగు పటములు వారములకొలది చూపబడుచున్నను ప్రజ లానందించుచునే యున్నారు. ఈ పరిశ్రమను మనధనవంతులు సాగించు బూనుకొన్నచో తక్కిన పరిశ్రమలలో కంటె పోటీ తక్కువ కాగలదనుట కాటంకము లేదు.

ఇంతవరకు మన తెలుగు ఫిల్ములు ఉత్తర హిందూదేశపు కంపెనీలచేతనే తయారు

కాబడుచుండెను. బొంబాయి కలకత్తా అహమ్మదాబాదు మిల్లులవలె బొంబాయి కలకత్తా ఫిల్ము కంపెనీలై తెలుగు ఫిల్ములు గూడ తయారు చేయుచుండుటచేత దక్షిణ హిందూ స్థానీయుల ద్రవ్య మెల్లయు ఉత్తర హిందూ దేశీయ ధనవంతుల బొక్కనములలోనికి దారిచేసుకొనుచున్నది. మన ఆంధ్రుల ద్రవ్యము ఆంధ్రదేశములలోనే యెక్కువగా నిలువవలెనన్న ఆంధ్రులు పెట్టుబడి పెట్టిన ఫిల్ము కంపెనీలు లేనవలెను. ఆంధ్రులొక్కచే కాకుండును ఆంధ్రులును అరవవారును కలసి పెట్టిన వేలు పిక్చరు కంపెనీవారు ఇదివరలో సీతాకళ్యాణము ఫిల్మును తయారుచేసిరి. అది చాలవరకు ఆంధ్రులయొక్కయు ఆంధ్ర పత్రికలయొక్కయు సద్విమర్శకు పాత్ర మైనది. ఆ కంపెనీవారే కృష్ణలీలను మరి యొక ఫిల్ము నిప్పుడు తయారుచేయుచున్నారు. ఈ కంపెనీ వలతువారులు, డైరక్టరులు, కండక్టరులు అందరును బ్రావిడులును ఆంధ్రులే అయియున్నారు. శ్రీయుత పిన పాలెం వెంకటదాసుగారు మొదలగువారు చాలకాలమునుండి కీసీమాప్రదర్శనముల యందు అనుభవము సంపాదించుచు ఆంధ్రుల ప్రకృతిని గుర్తించుచు పండియున్న వారు. శ్రీయుతులు పారువల్లి సుబ్బారావు, వేమూరి గంగయ్య, రాజేశ్వరరావు గార్లును

తెలుగు ప్రేమిని తెలుగునాడు

దీనిలో పాత్రధారులై ఆంధ్రుల నానందాంబుధిలో నోలలాడచేయగలరు. ఇట్టి క్రొత్త కొత్తప్రదర్శనములను తయారుచేసి ఆంధ్ర

లోకమునకు పంపించు, ఆంధ్ర ద్రావిడ సంపదల నాంధ్రద్రావిడసభవములకు తెచ్చుచున్న వేలుపిక్చర్సువారు సకల దక్షిణ హిందూస్థానీయుల ప్రశంసలకును పాత్రులగుటకు సందేహములేదు.

శ్రీల పద్యపోటీపరీక్ష:—

ఏలూరు మోతపల్లినారి వీధియందు నెలకొను 'శ్రీవిద్యా విషయక చదలవాడ శ్రీవేంకటానందమూర్తి స్మారకపద్య రచనా పరీక్షాపీఠము'వారు గత మూడుసంవత్సరములలోవలె యీసంవత్సరముగూడ పోటీ పరీక్ష జరిపింతురు 11-11-1935 వ తేదిలోగా 'భాగవత భారత కృష్ణులకుగల భేదము'ను గూర్చి 25 పద్యములను రచించి శ్రీలు పంపవచ్చును. ఒక స్వర్ణపతకము, రజతపతకము, మెల్లరామాయణము అను నూడు బహుమానములను, నూటికి నూరు మార్కులు తెచ్చుకొనువారికి 'కవిరాజ్' బిరుదుమును నొసగుదురు 12-12-1935 వ తేదిని జరుగు వార్షికోత్సవ దినమునాడు బహుమానములు పోష్టుద్వారా ఉత్తర్రాండ్లైన నలువురు శ్రీలకును పంపుదురు. ఇతర వివరములు వలయువారు చదలవాడ ధర్మరాజు (ఆంధ్రజ్యోతిర్విద్యాలయము ఏలూరు) గారికి వ్రాసి తెలుసుకొనవచ్చును. ఈ రీతిగా ఆంధ్రమహిళా సమితిలో కవిత్వ

రచనాసక్తిని పోషించుచున్న శ్రీయుత ధర్మరాజుగారి సత్ప్రేరేక్ష మూంధ్రులకెల్ల రకు మిగుల హర్షదాయకము.